

ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА

Кафедра фінансового та податкового права

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

Збірник тез доповідей учасників

Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції

(17 квітня 2026 року)

Ірпінь – 2026

УДК 347.73(477)(06)
ББК 65.9(4Укр)67.302я431
А43

Рекомендовано до видання
Вченою радою Навчально-наукового інститут права
Державного податкового університету
(від 11 квітня 2026 року, протокол № 18)

Редакційна колегія:

Любов КАСЬЯНЕНКО, д.ю.н., професор; Марина ГЛУХ, к.ю.н., професор;
Олена МЕЛЬНИК, к.ю.н., доцент.

Актуальні питання публічного права: матеріали Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Ірпінь, 17 квітня 2026 року. Ірпінь: Державний податковий університет, 2026. 160 с.

У збірнику представлені наукові праці учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні питання публічного права», яка відбулася 17 квітня 2026 року.

До збірника увійшли тези доповідей учасників конференції, що відображають результати пошуків авторів із вказаною проблематики.

Збірник може бути корисним науковцям, практичним працівникам, здобувачам вищої освіти та широкому колу читачів, які цікавляться питаннями фінансового права.

Тези доповідей подаються в авторській редакції. Відповідальність за зміст несе автор.

УДК 347.73(477)(06)
ББК 65.9(4Укр)67.302я431
© ДПУ, 2026

ЗМІСТ

АНДРІЙЧУК Анастасія Комунікація громадян з органами публічної влади під час воєнного стану.....	6
БАБІЙ Ярослава Проблеми ефективності бюджетного контролю в Україні.....	9
БАРЧАН Артем, ПАЙЦУН Олександр Бюджетна політика як інструмент гарантування національної безпеки: правовий аспект.....	14
БИШОВЕЦЬ Марина Проблеми стабільності та ефективності податкової системи України.....	17
БОНДАРЕНКО Анна Актуальні проблеми правового регулювання банківської системи України та шляхи їх вирішення.....	20
БРЯНСЬКА Юлія Гармонізація податкового законодавства України з вимогами Європейського Союзу.....	23
ВАКУЛКО Анна Правові та організаційні засади запобігання легалізації незаконних доходів відповідно до стандартів FATF.....	28
ВАХОВСЬКА Аліса Лібералізація валютного законодавства в контексті розвитку криптоекономіки.....	32
ВЕРБЦЬКИЙ Андрій Реформування бюджетної системи України для фінансування оборонних потреб та післявоєнної відбудови.	36
ВЕРЕМЧУК Ангеліна Процесуальні документи як інструмент захисту прав платників податків в адміністративному.....	40
ГОРЕЦЬКА Анна Еволюція фінансово-правових норм у контексті глобалізації фінансових ринків.....	44
ГРОМОВА Софія Валютні обмеження: правова природа та підстави застосування.....	48
ГУСЛЄВ Олександр Забезпечення стабільності банківської системи в умовах сучасних викликів.....	51
ДІДКІВСЬКА Карина Гармонізація законодавства України з європейськими стандартами.....	54

КАЛЬЯНОВА Юлія Правове регулювання компенсації збитків, завданих воєнними злочинами в Україні.....	58
КАМАРДІН Олександр Трансформація вимог вступу на державну службу в умовах воєнного стану.....	64
КИРИЩУК Анна Фінансовий контроль, методи та принципи його здійснення.....	66
КЛІМЧУК Славана, БАК Софія Взаємодія податкових органів і банків у боротьбі з фінансовими правопорушеннями.....	69
КОВАЛЕНКО Андрій Правовий статус інвестиційного золота...	73
КОВАЛЬ Валентина Міжнародне співробітництво у сфері фінансової безпеки: проблеми та перспективи адаптації національного законодавства України.....	77
КОШОВИЙ Олексій Штучний інтелект у сфері фінансового моніторингу.....	81
КРАСНОДЗЕЙ Наталія Розвиток валютного права та валютного законодавства України.....	84
КРАСЮК Любов, МАРУЩАК Оксана Бюджетно-правові механізми забезпечення автономії закладів освіти в Україні.....	88
КРИМЧАНІН Богдан Загальні та специфічні ознаки фінансово-правової норми.....	92
КРУЧОК Софія Тенденції розвитку валютного права та валютного законодавства України.....	95
КУЧКО Марія Проблеми та напрями вдосконалення фінансування правоохоронних органів України в умовах воєнного стану	99
КУЧКО Марія Фінансово-правові аспекти міжнародної допомоги Україні: проблеми правового забезпечення, контролю та запобігання корупції.....	104
ЛИПНИЦЬКА Аліна Роль функції комплаєнс у забезпеченні фінансової стійкості банківської системи.....	108

ЛОМЕНКО Вікторія роль валютного регулювання у забезпеченні фінансової стабільності держави.....	112
ЛОПОХА Анастасія Принципи фінансового права як фундамент забезпечення стабільності публічних фінансів.....	115
ЛУЦЕНКО Вікторія Актуальні проблеми банківського законодавства України та шляхи їх вирішення.....	118
МАКСИМЧЕНКО Марина Правові аспекти валютного нагляду в сучасних умовах.....	122
МІТЛА Марія Фінансова безпека як важлива функція держави...	124
МОСЬПАК Софія Адаптація фінансового законодавства України до стандартів європейського союзу.....	128
ОПАНАСЕНКО Богдан Співвідношення інтересів національної безпеки та конституційних гарантій прав людини в умовах воєнного стану.....	131
ПОЛЮХОВИЧ Анастасія Фінансовий контроль як інструмент забезпечення законності у сфері публічних фінансів.....	134
РЕЗНІК Вероніка Правове регулювання віртуальних активів в Україні: фінансово-правовий аспект.....	138
РУДЕНКО Юлія Цифровізація та її вплив на розвиток фінансового права України: проблеми і перспективи правового регулювання.....	141
САМГОРОДСЬКА Софія, ЛІПНИЦЬКА Аліна Кримінологічний аналіз еволюції фішингових атак у банківській сфері..	145
СОЛОВЙОВА Валерія Відповідальність за порушення валютного законодавства.....	149
ОСИКА Ольга Запобігання корупції в публічній службі: ефективність сучасних превентивних механізмів.....	153
ПРИСТУПА Богдан Освіта як складова національного спротиву в умовах гібридних загроз.....	157

Анастасія АНДРІЙЧУК,
здобувач групи ПБ-25-1,
Державний податковий університет
Науковий керівник: **Тетяна МАЦЕЛИК,**
доктор юридичних наук, професор,
Державний податковий університет

КОМУНІКАЦІЯ ГРОМАДЯН З ОРГАНАМИ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Побудова ефективної та демократичної держави неможлива без постійного, двостороннього та прозорого діалогу між владою та суспільством. Комунікація є тим інструментом, який дозволяє державі розуміти потреби громадян, а громадянам – контролювати дії держави та довіряти їй. В умовах сучасних викликів, особливо під час дії воєнного стану, питання якості такої взаємодії набуває критичного значення. Інформаційний вакуум або нерозуміння дій влади можуть призвести до паніки, зниження рівня довіри та соціальної напруги. Тому дослідження проблем комунікації та пошук шляхів їх вирішення є надзвичайно актуальним завданням для сучасного адміністрування в Україні.

Метою дослідження є комплексний аналіз ключових проблем комунікації суспільства і публічної влади, а також визначення впливу воєнного стану на цей діалог для розробки зрозумілих і дієвих шляхів його покращення.

Будь-яке управління залишається лише документом на папері, якщо воно не донесене до відома суспільства належним чином. У науковій літературі підкреслюється, що «комунікації в публічному управлінні – це фундаментальний процес, який лежить в основі ефективної взаємодії державних органів з громадянами, бізнесом та іншими зацікавленими сторонами» [1, с. 5]. Тобто, без налагодженого комунікативного процесу держава втрачає здатність адекватно реагувати на суспільні запити.

Проте на практиці громадяни стикаються з низкою проблем. Перша і найголовніша – надмірна бюрократизація та складність офіційної мови. Адже офіційні відповіді на звернення громадян часто переповнені складними

термінами, посиланнями на десятки статей законодавства, але не містять чіткої відповіді на поставлене запитання. Людям важко зрозуміти, що саме від них вимагається чи які права вони мають.

Другою проблемою є формальний підхід до зворотнього зв'язку. Часто владні структури лише транслиують інформацію (через пресрелізи, публікації на сайтах), не залишаючи простору для зворотнього зв'язку. А громадські слухання чи обговорення рішень проводяться лише «для галочки». Водночас саме державний апарат має створювати умови для активності населення. Дослідники УкрДУЗТ зауважують, що державний апарат «забезпечують відтворення, стабільність і регулювання політичної діяльності в суспільстві, збереження ідентичності політичної спільності... створюють багато каналів політичної активності людей, соціальних спільностей, шарів і груп...» [2, с. 7]. Зараз люди відчують, що їхня думка насправді нічого не вирішує, що призводить до пасивності та небажання брати участь у житті громади.

В свою чергу, з початком повномасштабної війни умови спілкування влади і суспільства кардинально змінилися. Ці зміни мають як негативний, так і позитивний характер. З одного боку, воєнний стан об'єктивно вимагає закриття частини публічних реєстрів, обмеження доступу до певних даних місцевих рад та державних адміністрацій з міркувань національної безпеки. Влада опинилася в ситуації, коли потрібно балансувати між безпекою даних та правом громадян на інформацію.

Величезним викликом стали технічні перешкоди. Перебої з електроенергією, блекауті, руйнування інфраструктури зв'язку ускладнюють доступ громадян до офіційних вебсайтів та електронних послуг. У таких умовах традиційні канали для отримання інформації втратили свою оперативність. Натомість відбувся різкий перехід до використання цифрових платформ. Офіційні особи, міністерства та органи місцевого самоврядування масово перейшли в соціальні мережі (Telegram, Viber, Facebook).

Змінилися і самі вимоги до якості інформації. Як наголошує Т. Лушагіна, досліджуючи комунікативну політику в кризовий період: «Основні принципи

кризових комунікацій під час війни включають: 1. Швидкість, точність, лаконічність – органи публічної влади зобов'язані надавати оперативну та точну інформацію про події, що відбуваються. При цьому, уникати складної термінології, канцеляризмів, зайвого пафосу та недоречних емоцій» [3, с. 484]. Громадянам більше не потрібні довгі звіти, їх цікавить, чи працюють укриття, які є графіки відключення світла...

Ознака використання месенджерів породило нову проблему – інформаційний шум та поширення фейків. Громадянам стало важко відрізнити офіційне повідомлення, наприклад міської ради від маніпулятивного допису в анонімному Telegram-каналі. Тому органи влади змушені витратити додаткові зусилля на спростування дезінформації та підтвердження своєї офіційної позиції.

Сьогодні найбільш відчутною комунікація є на базовому рівні – у територіальних громадах. Саме сюди звертаються за вирішенням найгостріших побутових, соціальних та гуманітарних проблем. Криза показала надзвичайну важливість локальної згуртованості, особливо в містах, що зазнали руйнувань або приймають велику кількість внутрішньо переміщених осіб.

Саме тому, для органів місцевого самоврядування та місцевої влади сьогодні критично важливо виходити за межі кабінетів. Адже практика показує, що найкраще працюють неформальні зустрічі, відкриті діалоги та залучення громадського активу.

Проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що ефективна комунікація громадян з органами публічної влади є основою стійкості держави. Головними проблемами у цій сфері залишаються складність та забюрократизованість офіційної мови, технічні бар'єри та недостатній рівень довіри.

Воєнний стан суттєво змінив правила гри: він обмежив доступ до частини публічної інформації задля безпеки, але одночасно прискорив перехід до оперативних цифрових каналів зв'язку (месенджерів). Щоб подолати наявні проблеми, органам публічної влади необхідно: максимально спростувати мову офіційних відповідей та роз'яснень, розвивати верифіковані канали в соціальних мережах для оперативної протидії фейкам та підтримувати живий діалог між

громадянами та владою, задля генерації нових ідей та спільного прийняття рішень.

Список використаних джерел

1. Дзяна Г. О. Комунікації в публічному управлінні: навчальний посібник. Львів: Львівська політехніка, 2024. 224 с.
2. Публічне управління та адміністрування: теоретичні та практичні аспекти: Навчальний посібник / С.В. Панченко, О. Г. Дейнека, О. В. Дикань та ін. Харків: УкрДУЗТ, 2019. 380 с.
3. Лушагіна Т. Комунікаційна політика органів публічної влади під час війни. *Публічне адміністрування та регіональний розвиток*. 2023. № 20. С. 471–491 URL: <https://dspace.chmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1666/1/%d0%9b%d1%83%d1%88%d0%b0%d0%b3%d1%96%d0%bd%d0%b0%20%d0%a2..pdf> (дата звернення: 03.04.2026)

Ярослава БАБІЙ,
здобувач групи ФБД-24-1с,
Державний податковий університет
Науковий керівник: **Любов КАСЬЯНЕНКО**,
доктор юридичних наук, професор,
Державний податковий університет

ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОСТІ БЮДЖЕТНОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Бюджетний контроль в Україні не можна зводити до перевірки правильності цифр у кошторисах і звітах. Його справжнє призначення полягає у забезпеченні законності, цільового використання та результативності руху публічних коштів. Бюджетний кодекс України [1] прямо встановлює, що контроль за дотриманням бюджетного законодавства спрямований на ефективне

і результативне управління бюджетними коштами та здійснюється на всіх стадіях бюджетного процесу. Отже, дієвість бюджетного контролю слід оцінювати не за кількістю перевірок, а за тим, чи здатний він своєчасно виявити ризик, запобігти порушенню і вплинути на управлінське рішення.

Законодавство передбачає багаторівневу систему контролю. Від імені Верховної Ради України контроль за використанням коштів Державного бюджету України здійснює Рахункова палата [2], а у системі виконавчої влади відповідні повноваження мають Міністерство фінансів, Державна казначейська служба України, Державна аудиторська служба [3], місцеві фінансові органи та інші учасники бюджетного процесу. Саме така розгалуженість і створює одну з головних проблем: замість цілісного контролю нерідко виникає дублювання дій, розпорошення повноважень і нечіткість відповідальності за кінцевий результат. У науковій літературі бюджетний контроль слушно визначається як різновид державного фінансового контролю зі спеціальним об'єктом, суб'єктним складом і процедурою здійснення на всіх стадіях бюджетного процесу [4, с. 128–129], проте на практиці ця система не завжди працює узгоджено.

Суттєвою вадою бюджетного контролю є переважання наступного контролю над попереднім і поточним. Контрольні заходи часто розпочинаються тоді, коли бюджетне рішення вже виконано, а кошти фактично витрачені. За таких умов навіть належно складений акт ревізії не завжди здатний відновити порушений інтерес держави. Дослідники серед ключових недоліків правового регулювання бюджетного контролю називають недостатню профілактичну спрямованість контрольних дій, слабку взаємодію між органами контролю, дублювання їх роботи та відсутність належного методологічного забезпечення основних форм контролю [5, с. 43–44]. Це означає, що проблема полягає не тільки у змісті контрольних повноважень, а й у тому, коли саме вони застосовуються.

Не менш складною є проблема підміни оцінки ефективності оцінкою формальної законності. Для бюджетної сфери цього замало, оскільки видаток може бути оформлений без явного процедурного порушення, але при цьому не

дати належного результату або вимагати непропорційно великих ресурсів. У наукових працях обґрунтовано наголошується, що ревізії та перевірки переважно зосереджені на вже завершених операціях, тоді як аудит ефективності повинен встановлювати причини, що перешкоджають належному формуванню та виконанню бюджету, і виробляти пропозиції щодо їх усунення [6, с. 288–289]. Саме тут проявляється одна з центральних проблем: контроль часто фіксує порушення, але значно рідше впливає на якість бюджетного управління.

Окрема група проблем пов'язана з внутрішнім контролем і внутрішнім аудитом у діяльності розпорядників бюджетних коштів. Бюджетний кодекс України [1] покладає на керівників бюджетних установ обов'язок організувати внутрішній контроль і внутрішній аудит однак на практиці ці інструменти нерідко залишаються формальними. Через це зовнішній контроль отримує вже наслідки помилкових рішень, а не можливість запобігти їм на ранньому етапі. Не менш важливою є й проблема реалізації результатів контролю. Хоча бюджетне законодавство визначає порушення бюджетного законодавства та заходи впливу за їх вчинення, а Закон України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» надає повноваження вимагати усунення порушень і порушувати питання про відповідальність винних осіб [3], між виявленням порушення та реальним усуненням його наслідків часто виникає суттєвий часовий розрив.

Ефективність бюджетного контролю залежить також від того, наскільки реально дотримуються його принципи. У науковій літературі до них віднесено законність, компетентність, ефективність, оперативність, відкритість, прозорість, об'єктивність, безсторонність, економність і відповідальність за допущені порушення [7, с. 384–385, 388]. Для України це не теоретичне питання. Якщо контроль є запізним, бюджетне рішення вже встигає вичерпати свій фінансовий наслідок; якщо бракує прозорості, суспільство не бачить, чи виконано рекомендації контрольного органу; якщо відсутня професійна єдність підходів, контрольна діяльність втрачає переконливість. Показово, що Закон України «Про Рахункову палату» [2] орієнтує діяльність цього органу на

принципи INTOSAI та Систему професійних документів INTOSAI однак саме по собі наближення до міжнародних стандартів ще не усуває внутрішні недоліки української моделі.

Підвищення ефективності бюджетного контролю в Україні потребує не стільки розширення числа перевірок, скільки зміни їх логіки. Насамперед варто посилити попередній і поточний контроль, щоб реагування відбувалося до витрачання коштів або хоча б під час реалізації бюджетної операції. Далі варто надати аудиту ефективності реальний пріоритет у контролі бюджетних програм, оскільки саме він дає відповідь на питання, чи отримала держава належний результат від використаних ресурсів. Не менш важливо усунути дублювання повноважень між суб'єктами контролю, посилити відповідальність керівників розпорядників коштів за формальне ставлення до внутрішнього контролю та забезпечити обов'язкове відстеження виконання рекомендацій за результатами аудиту.

Отже, проблеми ефективності бюджетного контролю в Україні зумовлені не відсутністю нормативної бази, а недостатньою узгодженістю між її окремими елементами. Контроль залишається надто зосередженим на фіксації вже вчинених порушень, тоді як його превентивна, аналітична та управлінська функції реалізуються слабше. За таких умов бюджетний контроль не завжди забезпечує той результат, на який розраховує законодавець, — ефективне і результативне управління бюджетними коштами. Реальна дієвість бюджетного контролю можлива лише тоді, коли він стає безперервною частиною бюджетного процесу, а не епізодичною реакцією на вже допущені порушення. Для цього потрібні сильний внутрішній контроль у розпорядників коштів, професійний аудит ефективності, узгоджені дії всіх суб'єктів контролю та неминучість відповідальності за порушення бюджетного законодавства. Тільки за такої побудови бюджетний контроль буде не формальним елементом бюджетного законодавства, а реальним засобом захисту публічних фінансів.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI // / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 10.04.2026).
2. Про Рахункову палату : Закон України від 02.07.2015 № 576-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-19#Text> (дата звернення: 10.04.2026).
3. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 26.01.1993 № 2939-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text> (дата звернення: 10.04.2026).
4. Григор'єв Д. Поняття та особливості бюджетного контролю в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 2. С. 124–130. URL: <https://www.pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/2/24.pdf>.
5. Гарбінська-Руденко А. В., Данчук І. О., Дуброва А. В. Правове регулювання бюджетного контролю як виду управлінської діяльності у бюджетному процесі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2022. Вип. 74, ч. 2. С. 43–47. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2023/01/10-1.pdf>.
6. Попович С. Контроль за використанням державних коштів. *Вісник Хмельницького національного університету*. Економічні науки. 2023. № 3. С. 285–290. URL: <https://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2023/07/2023-318-44.pdf>.
7. Пиріг А. В. Актуалізація принципів здійснення державного фінансового контролю у сфері обігу бюджетних коштів в Україні. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 3. С. 384–389. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/06/68.pdf>.

Артем БАРЧАН,
Олександр ПАЙЦУН,
здобувачі другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Державний податковий університет
Науковий керівник: **Наталія ЛАГОВСЬКА,**
кандидат юридичних наук, доцент,
Державний податковий університет

БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ГАРАНТУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

У сучасних умовах розвитку України, що супроводжуються збройною агресією, гібридними загрозами та трансформацією системи публічного управління, питання забезпечення національної безпеки набуває особливого значення. Одним із ключових інструментів реалізації державної політики у цій сфері є бюджетна політика, яка визначає порядок формування, розподілу та використання фінансових ресурсів держави [1].

Актуальність обраної теми зумовлена тим, що ефективність функціонування сектору безпеки і оборони, а також інших складових національної безпеки, безпосередньо залежить від належного фінансового забезпечення. При цьому бюджетна політика має враховувати не лише поточні безпекові виклики, але й довгострокові потреби держави, зокрема у сфері освіти, яка формує кадровий потенціал та рівень суспільної стійкості [2].

Проблематика бюджетної політики та її ролі у забезпеченні національної безпеки є предметом дослідження багатьох науковців у галузі фінансового права, економіки та безпекознавства. У наукових працях розглядаються питання бюджетного планування, фінансування сектору безпеки і оборони, а також механізми фінансового контролю [3].

Разом із тим, аналіз наукових джерел свідчить про те, що правовий аспект бюджетної політики у контексті комплексного забезпечення національної безпеки потребує подальшого дослідження. Зокрема, недостатньо уваги

приділяється взаємозв'язку бюджетної політики з іншими складовими безпеки, такими як освітня та інформаційна безпека [4].

Враховуючи теоретичні напрацювання та нормативно-правову базу, доцільно перейти до аналізу практичних проблем реалізації бюджетної політики у сфері національної безпеки. Аналіз чинного законодавства та практики його застосування дозволяє виокремити низку проблем, які впливають на ефективність відповідних механізмів.

Насамперед, слід звернути увагу на проблему дисбалансу у розподілі бюджетних ресурсів. Значна частина видатків спрямовується на сектор безпеки і оборони, що є обґрунтованим в умовах воєнного стану, однак це може призводити до недостатнього фінансування інших сфер, зокрема освіти, яка є важливою складовою довгострокової безпеки держави [5].

Поряд із цим, актуальною залишається проблема недосконалості механізмів бюджетного планування. Сучасні безпекові загрози мають динамічний характер, тоді як бюджетні процедури не завжди дозволяють оперативно реагувати на їх зміну, що знижує ефективність управлінських рішень у цій сфері [6].

Крім того, слід відзначити наявність проблем у сфері фінансового контролю. З одного боку, необхідно забезпечити прозорість використання бюджетних коштів, а з іншого — зберегти режим обмеженого доступу до інформації у сфері національної безпеки, що створює певні правові та організаційні труднощі [7].

Водночас, важливою є проблема недостатнього фінансування заходів, спрямованих на формування національної стійкості. Зокрема, йдеться про освітні програми, які мають забезпечувати підготовку молоді до сучасних безпекових викликів, однак їх бюджетно-правове забезпечення залишається недостатньо врегульованим [8].

Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що бюджетна політика є важливим інструментом забезпечення національної безпеки, однак її ефективність залежить від належного правового регулювання.

З урахуванням викладеного, доцільно запропонувати такі напрями вдосконалення нормативно-правової бази:

1. *Забезпечити збалансованість бюджетних видатків*, передбачивши на нормативному рівні необхідність урахування довгострокових безпекових інтересів держави, зокрема у сфері освіти;
2. *Удосконалити механізми бюджетного планування*, зокрема шляхом впровадження більш гнучких процедур реагування на зміну безпекових умов;
3. *Підвищити ефективність фінансового контролю*, поєднуючи принципи прозорості та безпеки інформації;
4. *Розширити фінансування освітніх та просвітницьких програм*, спрямованих на формування національної стійкості та підвищення рівня безпекової культури населення;
5. *Забезпечити узгодженість бюджетного та безпекового законодавства*, що сприятиме формуванню цілісної системи правового забезпечення національної безпеки.

Отже, вдосконалення бюджетної політики у правовому аспекті є необхідною умовою підвищення ефективності системи національної безпеки України, особливо в умовах сучасних викликів та загроз.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 09.04.2026).
2. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 09.04.2026).
3. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 09.04.2026).
4. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 09.04.2026).

5. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16.01.2020 № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 09.04.2026).
6. Опарін В. М. Бюджетна система: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2020. 528 с.
7. Гетманцев Д. О. Фінансове право: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2021. 496 с.
8. Шевчук О. А. Фінансове право України: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2022. 384 с.

Марина БИШОВЕЦЬ,
здобувач групи ФБ-23-1,
Державний податковий університет
Науковий керівник: **Любов КАСЬЯНЕНКО,**
доктор юридичних наук, професор,
Державний податковий університет

ПРОБЛЕМИ СТАБІЛЬНОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Податкова система є ключовим елементом фінансової системи держави, оскільки забезпечує формування бюджетних ресурсів та виступає інструментом реалізації економічної політики. З правової позиції вона являє собою впорядковану сукупність податків, зборів і норм, що регулюють взаємодію держави з платниками податків. Важливу роль у забезпеченні стабільності податкової системи відіграє правове регулювання, яке визначає правила встановлення та справляння податків. Актуальність теми зумовлена наявністю численних проблем у цій сфері, що особливо загострюються в умовах економічної нестабільності та воєнного стану.

Основи оподаткування закріплені на конституційному рівні, де встановлено обов'язок сплати податків і визначено, що вони регулюються виключно законами [1]. Це відображає принцип законності та рівності у

податкових правовідносинах. Ключовим нормативним актом є Податковий кодекс України [2], який визначає структуру податкової системи, перелік податків і зборів, а також права та обов'язки учасників правовідносин.

Серед основних принципів податкового права варто виділити стабільність, справедливість, нейтральність і економічну обґрунтованість. Сучасне правове регулювання орієнтоване на вдосконалення адміністрування податків, зокрема через впровадження ризик-орієнтованого контролю та спрощення процедур [3, с. 54-55]. Однією з головних проблем є нестабільність податкового законодавства, що проявляється у частих змінах нормативно-правових актів. Це ускладнює їх застосування та створює невизначеність для платників податків. Також спостерігається відсутність чіткої довгострокової податкової політики, закріпленої на законодавчому рівні. Наявність колізій і прогалин у правових нормах призводить до різного їх тлумачення та знижує рівень правової визначеності. У результаті це негативно впливає на інвестиційний клімат та загальну стабільність економіки [4, с. 586-587].

Ефективність податкової системи обмежується недосконалістю механізмів адміністрування. Процедури обчислення, звітності та сплати податків є складними і потребують значних ресурсів. Проблемними залишаються питання податкового контролю та відповідальності, а також високий рівень податкового навантаження. У деяких випадках витрати на адміністрування перевищують надходження, що свідчить про неефективність окремих податків. Крім того, податкова політика має переважно фіскальний характер, тоді як її стимулююча функція використовується недостатньо. Це обмежує розвиток економіки та інвестиційну активність.

Суттєві труднощі виникають у процесі застосування податкового законодавства. Нечіткість норм спричиняє їх неоднозначне тлумачення, що часто призводить до конфліктів між платниками та контролюючими органами. Поширеною проблемою є блокування податкових накладних, що призводить до фінансових втрат підприємств та ускладнює господарську діяльність. Також

існують труднощі з відшкодуванням ПДВ і зростає кількість податкових перевірок.

Судова практика у податкових спорах свідчить про необхідність посилення захисту прав платників податків і забезпечення більшої прозорості діяльності контролюючих органів [5, с. 91-93].

Для підвищення стабільності та ефективності податкової системи необхідно забезпечити передбачуваність податкового законодавства та його узгодженість. Важливим напрямом є вдосконалення норм Податкового кодексу України, а також спрощення процедур адміністрування шляхом цифровізації та автоматизації процесів. Доцільним є впровадження ризик-орієнтованого контролю, що дозволить зменшити тиск на сумлінних платників. Необхідно також посилити стимулюючу функцію податків і підвищити рівень захисту прав платників. Окрему увагу варто приділити гармонізації податкового законодавства з міжнародними стандартами та правом ЄС, а також розвитку міжнародного співробітництва у сфері оподаткування [6].

Отже, податкова система України характеризується низкою правових проблем, пов'язаних із нестабільністю законодавства, складністю адміністрування та недоліками правозастосування. Стабільність і ефективність податкової системи мають вирішальне значення для розвитку економіки та формування сприятливого бізнес-середовища. Подальше вдосконалення можливе лише за умови комплексної правової реформи, спрямованої на забезпечення балансу між інтересами держави та платників податків.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 29.03.2026).

2. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. Дата оновлення: 01.01.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 29.03.2026).

3. Цап В. Д. Нормативно-правові засади податкової добросовісності в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2025. Т. 2. С. 53–61. URL: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-55-8>.
4. Покатаєв П. С. Проблеми адміністративно-правового регулювання податкової відповідальності в Україні. *Juridical scientific and electronic journal*. 2024. № 12. С. 586–591. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-12/137>
5. Цимбалюк А.В., Стряшко Г.М. Правозастосування фінансово-правової відповідальності за податкові правопорушення на сучасному етапі. *Ірпінський юридичний часопис*. 2025. № 1(18). С. 90–97. URL: [https://doi.org/10.33244/2617-4154-1\(18\)-2025-90-97](https://doi.org/10.33244/2617-4154-1(18)-2025-90-97).
6. ТОП-5 проблем українського бізнесу у сфері податків. *Юридична газета*. 2024. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/top5-problem-ukrayinskogo-biznesu-u-sferi-podatktiv.html> .

Анна БОНДАРЕНКО,
здобувач групи ФБ-23-1,
Державний податковий університет
Науковий керівник: **Любов КАСЬЯНЕНКО,**
доктор юридичних наук, професор,
Державний податковий університет

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Банківська система України відіграє ключову роль у забезпеченні стабільного функціонування фінансової системи держави та розвитку національної економіки. Ефективність її діяльності значною мірою залежить від якості правового регулювання, яке визначає порядок створення, функціонування та контролю за діяльністю банківських установ. Нормативну основу у цій сфері становлять положення Конституції України, закони України «Про банки і

банківську діяльність» [1] та «Про Національний банк України» [2], а також підзаконні нормативно-правові акти.

На сучасному етапі розвитку фінансової системи України питання правового регулювання банківської діяльності набувають особливої актуальності. Це пов'язано з впливом економічної нестабільності, кризових явищ у банківському секторі, а також необхідністю забезпечення фінансової безпеки держави. Окрім того, важливим чинником є трансформаційні процеси у банківській сфері, що потребують постійного оновлення правових норм та вдосконалення механізмів державного регулювання. Правове регулювання банківської системи України, незважаючи на достатньо розвинену нормативну базу, характеризується наявністю низки суттєвих недоліків. Особливу роль у цьому процесі відіграє діяльність Національного банку України як центрального органу банківського регулювання, який наділений широкими нормотворчими та контрольними повноваженнями. Разом із тим, аналіз законодавства, що регулює діяльність Національного банку України, свідчить про наявність певних проблем правового характеру. Зокрема, чинні норми не завжди забезпечують чітке та однозначне розмежування повноважень між Національним банком України та іншими органами державної влади, що може призводити до дублювання функцій або, навпаки, до прогалин у регулюванні окремих аспектів банківської діяльності. Крім того, однією з ключових проблем є надмірна концентрація регулятивних повноважень у Національного банку України. Поєднання функцій нормотворення, нагляду та контролю в одному органі створює ризики надмірного адміністративного впливу на банківську систему, що може обмежувати принципи самостійності банків та конкуренції у фінансовому секторі. Не менш важливою проблемою є також недостатня узгодженість норм банківського законодавства з нормами інших галузей права, зокрема господарського та адміністративного, що ускладнює їх практичне застосування. Окрім цього, динамічність змін у нормативно-правових актах Національного банку України нерідко створює ситуацію правової невизначеності для учасників банківських правовідносин.

Таким чином, наявність зазначених проблем обумовлює необхідність вдосконалення правового регулювання банківської системи України. Передусім необхідно:

- 1) погоджувати норми банківського законодавства із нормами інших галузей національного законодавства;
- 2) конкретніше розділяти повноваження законодавчих та виконавчих органів банківської сфери;
- 3) звести до мінімуму втручання держави в банківську сферу і старатися ліквідувати монополізацію НБУ в процесі управління кредитно-банківською системою;
- 4) періодично розробляти й видавати центральним банком методичні вказівки щодо поглиблення застосування банківського законодавства або інших регулятивних правил [3].

Разом із тим, важливим напрямом удосконалення правового регулювання банківської системи України є забезпечення стабільності нормативно-правових актів Національного банку України та підвищення рівня їх правової визначеності. Часті зміни регуляторних вимог ускладнюють діяльність банків та свідчать про необхідність більш системного підходу до нормотворчості у цій сфері [4]. Крім того, потребує вдосконалення механізм застосування заходів впливу до банківських установ, що має бути чітко врегульований на законодавчому рівні.

Отже, правове регулювання банківської системи України, незважаючи на наявність розвиненої нормативної бази, характеризується низкою суттєвих недоліків, що пов'язані передусім із надмірною концентрацією повноважень у Національного банку України, недостатньою узгодженістю норм законодавства та нестабільністю підзаконного регулювання. Такі особливості знижують ефективність правового впливу на банківську діяльність і ускладнюють практичне застосування відповідних норм. Вирішення окреслених проблем можливе лише за умови комплексного вдосконалення правового регулювання, що передбачає чітке розмежування повноважень у банківській сфері,

підвищення стабільності нормативно-правових актів та забезпечення їх узгодженості. Це сприятиме підвищенню ефективності функціонування банківської системи України та зміцненню її правових засад.

Список використаних джерел

1. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 № 2121-III . Дата оновлення 26.03.2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення: 26.03.2026).
2. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV. Дата оновлення 01.01.2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text> (дата звернення: 26.03.2026).
3. Tovkun I., Zubko T. Problem moments of legal regulation of banking activity and ways of their solution. Law and innovative society. 2021. № 1 (16). URL: [https://doi.org/10.37772/2309-9275-2021-1\(16\)-6](https://doi.org/10.37772/2309-9275-2021-1(16)-6) .
4. Віталій К.-М. Правове регулювання банківської діяльності в Україні. «Консультант» Юридичний маркетплейс: послуги юриста онлайн - consultant.net.ua. URL: <https://consultant.net.ua/consultant-article/10262> .

Юлія БРЯНСЬКА,
здобувач групи ФБ-23-1,
Державний податковий університет
Науковий керівник: Любов КАСЬЯНЕНКО,
доктор юридичних наук, професор,
Державний податковий університет

ГАРМОНІЗАЦІЯ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ З ВИМОГАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Сучасний розвиток економіки оподаткування виступає одним із визначальних інструментів реалізації соціально-економічної політики України.

Його застосування державою орієнтоване на ефективний перерозподіл фінансових ресурсів, посилення інвестиційної привабливості економіки країни та формування умов для стабільного економічного розвитку. Розбудова ринкової економіки України, а також активізація інтеграційних процесів із ЄС зумовлюють необхідність удосконалення національної податкової системи. Незважаючи на здійснення низки реформ, і досі зберігаються проблеми, пов'язані з її недостатньою ефективністю, що обумовлено недосконалістю законодавчої бази та застосуванням застарілих підходів до оподаткування. У цьому контексті формування дієвої податкової системи постає як актуальне завдання, що потребує ґрунтовного аналізу як чинного національного законодавства, так і європейського досвіду у сфері оподаткування.

Відповідно до статті 1 Конституції України, Україна визначається як соціальна та правова держава [1]. Головним напрямом гармонізації законодавства є приведення національних правових норм у відповідність до європейських стандартів, що передбачає ухвалення нових нормативно-правових актів і формування належних умов для їх результативного впровадження. Зазначений процес є багатоскладовим і спрямований на забезпечення узгодженого впливу правових норм на суспільні відносини в Україні. Таким чином, гармонізацію доцільно розглядати не лише як кінцеву мету, а й як характеристику функціонування правової системи, що охоплює сукупність процесів і механізмів, спрямованих на мінімізацію розбіжностей та усунення колізій у правовому регулюванні.

Євроінтеграційний напрям розвитку України зумовлює необхідність подальшого узгодження податкового законодавства з нормами Європейського Союзу. У межах реалізації Угоди про асоціацію сприяє поглибленню політичної взаємодії та економічної інтеграції, а також активізує реформаторські процеси, спрямовані на зміцнення демократичних інституцій. Гармонізація податкової політики України відповідно до європейських стандартів стала невід'ємною складовою євроінтеграції, оскільки забезпечує інтеграцію у політичний та

економічний простір ЄС, стимулює системні перетворення й підтримує розвиток громадянського суспільства [2, с. 607].

На думку В. Юрченка, гармонізація податкової політики в Європейському Союзі передбачає вдосконалення системи оподаткування, забезпечення високих соціальних стандартів і впровадження сучасних механізмів самооподаткування. Ключові напрями еволюції податкових систем країн ЄС повинні слугувати орієнтиром для України в процесі її європейської інтеграції. Водночас Україні доцільно активізувати участь у цьому процесі, а в тих напрямках, де національна система ще не відповідає європейським вимогам - формувати власні підходи до реалізації фіскальної політики [3, с. 88]. Визначальними складовими є зниження податкового навантаження, раціоналізація структури податків і зборів, впровадження сучасних механізмів податкового адміністрування, усунення неефективних пільг, підтримка розвитку підприємницької діяльності, а також підвищення рівня податкової культури та формування довіри бізнесу й громадян до державної податкової політики [2, с. 608].

До ключових проблем гармонізації відносять будову податкових ставок, їхню відмінність між різними секторами економіки, механізми надання податкових пільг, а також особливості адміністрування податків на різних рівнях управління й наявність неузгодженість між податковими та суміжними правовими нормами. Експерти наголошують, що податкове законодавство є однією з найскладніших і динамічніших галузей права, де кожна зміна часто спричиняє нові виклики. Як зауважує О. Іванова, ефективність податкової політики визначається не лише рівнем податкових ставок, а й системою стимулів, що забезпечують належне виконання податкових зобов'язань. Сучасна економічна практика свідчить про схильність частини підприємств до функціонування в тіньовому секторі замість дотримання принципів сумлінного оподаткування. Це зумовлено, зокрема, розширенням тіньової економіки, значним податковим навантаженням на легальний бізнес, а також диспропорціями у розвитку окремих галузей, що супроводжуються посиленням монополізації [5, с. 295].

Дослідження податкових систем країн ЄС дозволяє зробити висновок, що їх податкова політика ґрунтується на поєднанні двох складових: прямого оподаткування, яке залишається у віданні держав-членів, і непрямого оподаткування, що регулюється на наднаціональному рівні з метою забезпечення функціонування єдиного ринку та вільного руху товарів і послуг. Водночас стабільність податкових систем підтримується завдяки розвитку механізмів адміністративної взаємодії між країнами [4].

Для гармонізації податкового законодавства України з нормами ЄС доцільно: внести зміни до національного законодавства із запровадженням обов'язку бізнесу надавати фінансову інформацію, доступну контролюючим органам країн ЄС; посилити адміністративний потенціал і розвинути ІТ-системи, адаптувати систему непрямого оподаткування до стандартів ЄС; удосконалити адміністрування податків через прозорість, спрощення процедур і підтримку малого та середнього бізнесу [6].

Євроінтеграція є ключовим пріоритетом України, а гармонізація законодавства - необхідною умовою цього процесу. Підвищення ефективності податкової системи забезпечує фінансову стабільність і стимулює бізнес, водночас важливо стабілізувати податкову базу для уникнення регуляторної нестабільності [7, с. 90]. В умовах повномасштабної війни економіка України адаптувалася, а держава зосередилася на зниженні податкового навантаження та підготовці реформи зі скороченням основних податків при посиленні контролю за їх сплатою. Сучасна податкова політика має бути гнучкою й орієнтованою на зменшення тиску, вдосконалення адміністрування, оптимізацію надходжень і формування чіткої стратегії розвитку. Її результативність зумовлюється регулярним удосконаленням законодавчої бази, неухильним дотриманням засад оподаткування та впровадженням заохочувальних механізмів для платників, що сприятиме збільшенню надходжень до бюджету.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Марущак О. А. Актуальні питання гармонізації податкового законодавства України до вимог Європейського Союзу. 2024. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.06.99>
3. Юрченко В.В. Сучасні тенденції розвитку та гармонізації податкових систем країн Європейського Союзу. Вектори для України. *Ефективна економіка: електронне наукове фахове видання*. 2013. № 12. С. 87–98.
4. Бортнікова М., Чиркова Ю. Проблеми гармонізації податкового законодавства України та ЄС». *Економіка та суспільство*. 2023. № 53. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2694/2608>
5. Іванова О.В. Напрями адаптації податкового законодавства України до законодавства ЄС. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 5. С. 294–297. URL: http://www.lsej.org.ua/5_2019/72.pdf
6. Маяускас П. Податкові зміни, необхідні Україні для виконання вимог до держав-членів ЄС. URL: <https://eu4pfm.com.ua/interviews/statky-ukraintsiv-zakordonom-stanut-prozorishymy-clone/?lang=uk>
7. Долженков О. В. Удосконалення адміністрування податку з доходів фізичних осіб з метою підвищення привабливості операцій з інвестиційними активами в контексті розвитку фондового ринку в Україні. *Juris Europensis Scientia*. № 3. 2020. С. 89–93.

Анна ВАКУЛКО,
здобувач групи ФБД-24-1с,
Державний податковий університет
Науковий керівник: **Любов КАСЬЯНЕНКО,**
доктор юридичних наук, професор,
Державний податковий університет

ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ЗАПОБІГАННЯ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ НЕЗАКОННИХ ДОХОДІВ ВІДПОВІДНО ДО СТАНДАРТІВ FATF

Міжнародна група з протидії відмиванню брудних грошей (FATF) є провідним міжурядовим органом, що впроваджує глобальні стандарти боротьби з легалізацією злочинних доходів і фінансуванням тероризму. Її діяльність базується на «40 рекомендаціях», які формують основу національних систем фінансової безпеки на засадах ризик-орієнтованого підходу. Окрім розвитку міжнародного співробітництва, FATF забезпечує баланс між ефективним фінансовим контролем та дотриманням основоположних прав людини, зокрема права на приватність [1].

Українське законодавство у сфері протидії відмиванню доходів базується на стандартах FATF та Директивах ЄС, що закріплено в Законі України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення». Даний нормативний акт впроваджує ризик-орієнтовану модель, що покладає на суб'єктів первинного фінансового моніторингу обов'язки з ідентифікації клієнтів, підтвердження походження їхніх статків та аналізу сумнівних фінансових операцій. Обов'язкове інформування Держфінмоніторингу про нетипові або понадлімітні операції у поєднанні з розвиненою інституційною структурою забезпечує комплексний захист фінансової системи держави [2].

Впровадження міжнародних стандартів FATF у вітчизняне правове поле є стратегічним пріоритетом для побудови ефективної системи боротьби з обігом кримінальних активів та фінансуванням тероризму. Водночас цей шлях

пов'язаний із низкою суттєвих труднощів, спричинених як зовнішніми обставинами, так і внутрішніми чинниками. Зокрема, одним із найскладніших завдань залишається адаптація та практична реалізація ризик-орієнтованого підходу в специфічних умовах українського фінансового та правового середовища.

Ризик-орієнтований підхід FATF, що полягає у виявленні та управлінні загрозами легалізації доходів, в Україні стикається з інституційною неготовністю та специфікою фінансової системи. Його впровадження вимагає системного аналізу ризиків як на державному рівні, так і з боку кожного суб'єкта фінансового моніторингу, що неможливо без сучасних аналітичних інструментів і кваліфікованих кадрів. Основними перепонами в українських реаліях залишаються низький рівень автоматизації процесів та відсутність інтегрованого обміну даними між моніторинговими структурами, правоохоронцями [3, с. 559].

Через відсутність єдиної методології та адаптованих до українського ринку роз'яснень, банки та небанківські фінустанови часто мають складнощі під час аналізу ризиків. Це породжує певну непослідовність у роботі: частина суб'єктів перевантажує процеси занадто суворим контролем, що створює зайвий адміністративний тиск, тоді як інші, навпаки, застосовують недостатні заходи, пропускаючи реальні загрози легалізації коштів [4, с. 184].

Суттєвим недоліком української системи є недосконалість механізмів збору інформації про бенефіціарну власність, що нівелює зусилля щодо забезпечення прозорості корпоративного сектору та суперечить глобальним критеріям фінансової безпеки.

Попри те, що на рівні Єдиного державного реєстру закріплено обов'язок компаній розкривати дані про реальних контролерів, фактичне виконання цієї вимоги нерідко залишається суто номінальним. Це створює сприятливі умови для використання фіктивних власників або довірених осіб, які не мають реального впливу на діяльність підприємства, проте допомагають маскувати справжніх вигодо одержувачів у межах протиправних фінансових схем [5].

Складність ситуації посилюється через використання багаторівневих ланцюгів власності, які включають іноземні юридичні особи, трасти та компанії в офшорних юрисдикціях. Подібні розгалужені структури, що часто охоплюють юрисдикції з різними стандартами розкриття фінансової інформації, роблять процес встановлення КБВ надзвичайно складним або навіть неможливим. У таких умовах суб'єкти первинного фінансового моніторингу не мають достатнього інструментарію для верифікації цих зв'язків через обмежений доступ до глобальних реєстрів та недостатній рівень оперативної взаємодії між профільними органами різних держав.

Проблема розбіжностей у трактуванні поняття «бенефіціарний власник» на міжнародному рівні зумовлює виникнення правових прогалин, що ускладнює ідентифікацію реальних контролерів активів. В українській практиці широке законодавче визначення цього терміна не підкріплене дієвими механізмами контролю, що вимагає впровадження комплексного підходу. Ефективна верифікація даних потребує посилення державного нагляду, налагодження міжнародного співробітництва у сфері фінансового моніторингу та підвищення відповідальності суб'єктів за надання недостовірної інформації [5].

У Виконання Україною міжнародних зобов'язань у межах стандартів FATF потребує системної модернізації національних інструментів протидії легалізації кримінальних активів. Це передбачає не лише оновлення нормативного поля, а й інтеграцію ризик-орієнтованих моделей у роботу суб'єктів первинного фінансового моніторингу. Адаптація вітчизняного законодавства до світових вимог має ґрунтуватися на уніфікованих критеріях ідентифікації сумнівних транзакцій, посиленні верифікації клієнтів та впровадженні суворої відповідальності за приховування реальних власників бізнесу. Застосування передових аналітичних методів дає змогу точково спрямовувати ресурси на зони підвищеної небезпеки, що зміцнює фінансову прозорість та стійкість економічної системи перед глобальними викликами.

Підсумовуючи, слід зазначити, що ефективність механізмів запобігання легалізації злочинних доходів в Україні залежить від комплексного поєднання

нормативного регулювання, інституційної спроможності та ризик-орієнтованого підходу. Гармонізація національного законодавства зі стандартами FATF стала фундаментом для якісного оновлення системи фінансового моніторингу, проте перехід від формальної відповідності до практичної результативності залишається актуальним викликом. Подальший розвиток системи має зосередитися на цифровізації контрольних процесів та впровадженні інноваційних технологій для аналізу підозрілих операцій. Пріоритетними напрямками є посилення прозорості корпоративного управління, розбудова єдиних реєстрів кінцевих власників та оптимізація міжнародного обміну інформацією. Лише за умови інтеграції сучасних аналітичних рішень та посилення правозастосовної практики Україна зможе забезпечити стійку стабільність фінансового сектору та повну відповідність світовим стандартам безпеки.

Список використаних джерел

1. The FATF. FATF. URL: <https://www.fatf-gafi.org/en/the-fatf.html> (дата звернення: 23.03.2026).
2. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06.12.2019 № 361-IX : станом на 1 січ. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення: 26.03.2026).
3. Шаренко М. С., Пілат О. В., Сумцова С. О. Запобігання легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, у контексті міжнародних стандартів FATF. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 1. С. 557–562. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.01.93>.
4. Уткіна М. С. Міжнародні стандарти та міжнародне співробітництво у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом. *Дніпровський науковий часопис публічного управління*,

психології, права. 2023. № 3. С. 178–182. URL: <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2023.3.29>

5. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань : Закон України від 15.05.2003 № 755-IV : станом на 18 листоп. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text> (дата звернення: 26.03.2026).

Аліса ВАХОВСЬКА,
здобувач групи ФБД-24-1с,
Державний податковий університет
Науковий керівник: **Любов КАСЬЯНЕНКО,**
доктор юридичних наук, професор,
Державний податковий університет

ЛІБЕРАЛІЗАЦІЯ ВАЛЮТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ КРИПТОЕКОНОМІКИ

Лібералізація валютного законодавства України в умовах розвитку крип्टоекономіки є об'єктивною необхідністю, що впливає з глобальної цифровізації фінансових ринків та зростання ролі віртуальних активів у транскордонному русі капіталу, інвестуванні та фінансових інноваціях, водночас вона повинна здійснюватися як контрольований правовий процес із збереженням валютного суверенітету держави, оскільки відповідно до ст. 99 Конституції України [1] гривня залишається єдиним законним платіжним засобом, а отже криптоактиви не можуть набути статусу валюти, проте можуть бути інтегровані як об'єкти цивільних прав та інвестиційні інструменти, що частково закріплено у Законі України «Про віртуальні активи» [3], який визначає їх як нематеріальні блага в електронній формі, але досі не введений у повноцінну дію через відсутність узгодження з Податковим кодексом та валютним законодавством, що формує правову невизначеність і стримує розвиток ринку.

Чинне валютне законодавство, зокрема Закон України «Про валюту і валютні операції» [2], встановлює принцип свободи валютних операцій, але водночас передбачає можливість запровадження обмежень з метою захисту фінансової стабільності, що особливо актуально в умовах воєнного стану, коли Національний банк України застосовує заходи валютного контролю, і саме в цій площині виникає конфлікт із криптоекономікою, оскільки криптоактиви не входять до складу валютних цінностей і не визнаються засобом платежу, однак фактично використовуються для транскордонного переміщення капіталу, що створює альтернативний фінансовий канал поза банківською системою та знижує ефективність валютного нагляду.

Додатковим викликом є відсутність чіткого податкового режиму, наразі доходи від операцій з криптоактивами оподатковуються як інші доходи за загальними ставками, що не враховує специфіку високої волатильності та інвестиційного характеру таких активів, тоді як законопроект щодо змін до Податкового кодексу передбачає запровадження окремого підходу до оподаткування криптоприбутків, включаючи пільгові режими на початковому етапі, що може стимулювати детінізацію ринку та забезпечити додаткові бюджетні надходження.

Суттєвим елементом правового регулювання є також сфера фінансового моніторингу, оскільки відповідно до законодавства про запобігання легалізації доходів постачальники послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів, повинні виконувати функції суб'єктів первинного фінансового моніторингу, включаючи ідентифікацію клієнтів, аналіз операцій та повідомлення про підозрілі транзакції, однак відсутність повноцінного ліцензування та інтеграції цих суб'єктів у фінансову систему обмежує ефективність таких механізмів, що створює ризики відмивання коштів, фінансування незаконної діяльності та ухилення від валютного контролю [5].

Крім того, розвиток криптоекономіки створює виклики для фінансової стабільності, зокрема через поширення стейблкоїнів, які можуть частково заміщувати функції національної валюти у розрахунках та накопиченні вартості,

що потенційно підриває монетарний суверенітет і ефективність грошово-кредитної політики, особливо в умовах відкритої економіки, де значна частина операцій може переходити у позабанківський сектор [4].

Водночас можливості лібералізації є значними, легалізація криптоактивів та створення прозорого правового середовища здатні забезпечити приплив інвестицій у фінтех-сектор, розвиток інноваційних технологій, зростання податкових надходжень та інтеграцію України у європейський цифровий фінансовий простір, що підтверджується досвідом європейських країн, які впровадили збалансовані моделі регулювання.

Зокрема, Естонія на початковому етапі застосувала ліберальний підхід до ліцензування криптокомпаній, що дозволило залучити значну кількість стартапів та сформувати розвинену цифрову інфраструктуру, однак згодом посилила вимоги у сфері AML, що демонструє необхідність поєднання лібералізації та контролю; Мальта створила комплексне законодавче середовище для криптоіндустрії, що сприяло залученню інвестицій і позиціонуванню країни як «Blockchain Island»; Німеччина інтегрувала криптоактиви у фінансову систему через банківське регулювання та чіткі податкові правила, що забезпечило високий рівень довіри та значні обсяги транзакцій; додатково Франція впровадила систему ліцензування постачальників криптопослуг, що дозволило поєднати інновації з державним наглядом [6].

Особливе значення має регламент ЄС MiCA [6], який встановлює єдині правила для ринку криптоактивів, включаючи вимоги до емітентів токенів, ліцензування постачальників послуг, захист інвесторів та прозорість діяльності, що створює модель, до якої має прагнути Україна в процесі гармонізації законодавства.

З огляду на це, для України доцільно реалізувати поетапну модель лібералізації валютного законодавства, яка включає: введення в дію Закону «Про віртуальні активи» [3] та узгодження його з податковими нормами; внесення змін до валютного законодавства з метою визначення статусу криптооперацій як окремого виду транскордонного руху капіталу; запровадження ліцензування

постачальників криптопослуг та їх інтеграцію у систему фінансового моніторингу; встановлення прозорого податкового режиму для операцій з віртуальними активами; адаптацію національного законодавства до стандартів ЄС, зокрема MiCA та директив AML; створення умов для розвитку криптохавів і фінтех-екосистем [4].

Економічний ефект від реалізації такої політики може проявитися у зростанні бюджетних надходжень, збільшенні обсягів інвестицій, розвитку інновацій та підвищенні конкурентоспроможності економіки, однак водночас необхідно враховувати потенційні ризики, включаючи відтік капіталу, підвищення валютної волатильності, фінансові втрати інвесторів та можливе зростання тіньового сектору, що вимагає впровадження ефективних механізмів державного контролю та ризик-менеджменту.

Таким чином, лібералізація валютного законодавства у сфері криптоекономіки повинна здійснюватися не як повна дерегуляція, а як збалансований процес правової інтеграції віртуальних активів у фінансову систему держави, що забезпечує поєднання економічної ефективності, фінансової стабільності та відповідності міжнародним стандартам, що в перспективі сприятиме сталому розвитку фінансового ринку України та її інтеграції у глобальний економічний простір.

Список використаних джерел

1. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Про валюту і валютні операції : Закон України від 21.06.2018 № 2473-VIII . Дата оновлення: 01.01.2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>
3. Про віртуальні активи : Закон України від 17.02.2022 № 2074-IX. Дата оновлення: 15.11.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>
4. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню

розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06.12.2019 № 361-IX. Дата оновлення: 01.01.2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>

5. Стрілець Б. В. Правове регулювання свободи руху капіталу між Україною та ЄС. *Український політико-правовий дискурс*. 2025. № 9. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15043339> (дата звернення: 09.04.2026).

6. MiCA regulation | Markets in crypto-assets | Springlex. *Springlex | EU law with aesthetics*. URL: <https://www.springlex.eu/en/packages/mica/mica-regulation/> (date of access: 09.04.2026).

Андрій ВЕРБЦЬКИЙ,
здобувач групи ПБ-23-3,
Державний податковий університет
Науковий керівник: **Альона ГАРБІНСЬКА-РУДЕНКО**,
кандидат юридичних наук, доцент,
Державний податковий університет

РЕФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ДЛЯ ФІНАНСУВАННЯ ОБОРОННИХ ПОТРЕБ ТА ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

Реформування бюджетної системи України в умовах війни та майбутньої відбудови є одним із ключових завдань державної політики, адже саме бюджет виступає основним інструментом забезпечення фінансової стабільності та реалізації стратегічних пріоритетів. Сучасні виклики, пов'язані з необхідністю фінансування оборонних потреб та відновлення зруйнованої інфраструктури, вимагають перегляду підходів до формування доходів і видатків, посилення прозорості та ефективності використання коштів, а також створення нових механізмів мобілізації ресурсів. У цьому контексті реформування бюджетної системи має не лише забезпечити належний рівень обороноздатності, але й

закласти підґрунтя для сталого економічного розвитку та інтеграції України у європейський фінансовий простір.

Фінансування оборонних потреб України стало головним пріоритетом бюджетної політики у воєнний час. За даними Міністерства фінансів України, у 2025 році на національну безпеку і оборону держави спрямовано 3 828,8 млрд грн (зокрема 4,3 млрд грн наданих державних гарантій), що становить 43,3% очікуваного ВВП і на 853,0 млрд грн більше, ніж у 2024 році. Із цієї суми із загального фонду державного бюджету було виділено 2 670,6 млрд грн, зокрема: 1 420,6 млрд грн на грошове забезпечення військовослужбовців та поліцейських, 822,9 млрд грн на розвиток, закупівлю та модернізацію озброєння і техніки, 86,9 млрд грн на матеріали та засоби індивідуального захисту, а також 47,2 млрд грн на харчування [1, с. 9]. Такий масштаб фінансування свідчить про безпрецедентну концентрацію ресурсів на оборонних потребах та комплексне врахування як стратегічних, так і базових потреб армії.

Важливим інструментом бюджетного забезпечення оборонного сектору залишаються спеціальні фонди, що дозволяють цільове та оперативне використання коштів. Згідно з офіційним звітом Державної казначейської служби України за 2024 рік, загальний обсяг доходів, отриманих через загальний фонд, склав 5 752 321,00 грн, з яких 4 611 174,00 грн становили податкові надходження, а 1 141 147,00 грн – неподаткові. Ці кошти були повністю спрямовані на фінансування витрат, що підтверджує збалансованість бюджету: загальні витрати за відповідний період також становили 5 752 321,00 грн, з них 4 611 174,00 грн – на оплату праці, а 1 141 147,00 грн – на нарахування на заробітну плату [2].

Такий рівень виконання бюджету свідчить про високу дисципліну у фінансовому адмініструванні та про те, що навіть у складних умовах держава забезпечує стабільне фінансування ключових функцій. Звіт також демонструє, що оборонний сектор отримує належну частку у функціональній структурі витрат: у таблиці класифікації витрат окремо зазначено напрям «Оборона» (код рядка 2440), що підтверджує системний підхід до фінансування безпекових

потреб. У поєднанні з іншими джерелами, ці дані дозволяють зробити висновок про ефективність бюджетної політики у сфері оборони.

Окрему роль у фінансуванні відіграють облігації внутрішніх державних позик (ОВДП). За результатами розміщення станом на 31.03.2026 було проведено два аукціони [3]: облігації з терміном погашення 24.03.2027 (група 1у, ISIN UA4000238976). Обсяг виставлених облігацій становив 2 000 млн грн, отримано заявок на 863,2 млн грн, середньозважена дохідність склала 15,14%, а до бюджету залучено 869,8 млн грн.; облігації з терміном погашення 25.04.2029 (група 3у, ISIN UA4000238992). Обсяг виставлених облігацій також становив 2 000 млн грн, отримано заявок на 1 777,4 млн грн, середньозважена дохідність склала 16,15%, а до бюджету залучено 1 898,6 млн грн.

Таким чином, ОВДП залишаються важливим інструментом залучення коштів до державного бюджету, забезпечуючи одночасно фінансову підтримку армії та можливість громадянам і бізнесу інвестувати у державну безпеку.

Попри те, що сьогодні головним пріоритетом державної політики є фінансування сектору безпеки й оборони, вже зараз важливо усвідомлювати, що ці витрати закладають основу для майбутнього відновлення країни. Масштабні ресурси, спрямовані на підтримку армії та забезпечення її боєздатності, водночас створюють передумови для післявоєнної трансформації: відновлення інфраструктури, підтримки бізнесу, розвитку інноваційної економіки та залучення міжнародної допомоги. Таким чином, оборонні видатки слід розглядати не лише як витрати на виживання у воєнний час, а й як інвестицію у стійкість та відбудову України після перемоги.

На нашу думку, є три ключові чинники розбудови нашої держави в післявоєнний період, а саме:

1. Першим і найважливішим напрямом стане відновлення інфраструктури. Післявоєнна Україна потребуватиме масштабної реконструкції транспортних шляхів, мостів, енергетичних об'єктів, житлового фонду та систем водопостачання. Це не лише питання відбудови зруйнованого, а й можливість створити сучасну, стійку та енергоефективну інфраструктуру, яка відповідатиме

європейським стандартам. Важливо, щоб відновлення враховувало принципи «розумних міст», цифровізацію управління та екологічну безпеку.

2. Другим ключовим напрямом стане підтримка бізнесу та формування нової економічної моделі. Малий і середній бізнес, який найбільше постраждав від війни, має отримати доступ до пільгових кредитів, грантових програм та податкових стимулів. Це дозволить швидко відновити робочі місця, активізувати внутрішній ринок і зменшити залежність від зовнішніх ресурсів. Водночас держава повинна стимулювати розвиток інноваційних галузей – ІТ, біотехнологій, зеленої енергетики, сучасного агробізнесу. Перехід до інноваційної економіки забезпечить конкурентоспроможність України на світовому ринку та створить фундамент для довгострокового зростання.

3. Третім визначальним чинником стане міжнародна допомога та інтеграція у глобальні процеси. Післявоєнна відбудова неможлива без підтримки міжнародних партнерів, яка включатиме не лише фінансові ресурси, а й технології, експертизу та інвестиції. Важливо, щоб ця допомога була спрямована на системні проєкти – модернізацію інфраструктури, реформування освіти й медицини, розвиток інноваційної економіки. Список використаних джерел

Узагальнюючи, можна стверджувати, що реформування бюджетної системи України в умовах війни та майбутньої відбудови є одним із ключових завдань державної політики, адже саме бюджет виступає основним інструментом забезпечення фінансової стабільності та реалізації стратегічних пріоритетів. Сучасні проблеми вимагають нових підходів до формування доходів і видатків, посилення прозорості та ефективності використання коштів, а також створення дієвих механізмів мобілізації ресурсів. У цьому контексті бюджетна система має не лише гарантувати належний рівень обороноздатності, але й закласти фундамент для післявоєнної відбудови, сталого економічного розвитку та інтеграції України у європейський правовий і фінансовий простір.

Список використаних джерел

1. Міністерство фінансів України. Звіт про виконання Державного бюджету України за 2025 рік. Київ: Мінфін України, 2025. URL: https://mof.gov.ua/uk/budget_of_2025-770 (дата звернення 01.04.2026 р.)
2. Державна казначейська служба України. Звіт про фінансові результати за 2024 рік (Форма №2-дс). Київ: ДКСУ, 2025. URL: <https://www.treasury.gov.ua/file-storage/richnyi-zvit-pro-vykonannia-derzhavnoho-biudzhetu-ukrainy-za-2024-rik?page=1> (дата звернення 01.04.2026 р.)
3. Національний банк України. Результати розміщення облігацій внутрішніх державних позик станом на 31 березня 2026 року. Київ: НБУ, 2026. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/ovdp-table> (дата звернення 01.04. 2026 р.)

Ангеліна ВЕРЕМЧУК,
здобувач групи ПБз-22-1,
Державний податковий університет
Науковий керівник: **Вікторія ЧАЙКА,**
доктор юридичних наук, доцент,
Державний податковий університет

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ДОКУМЕНТИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАХИСТУ ПРАВ ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Сучасний етап розвитку податкових правовідносин в Україні характеризується зростанням кількості публічно-правових спорів між платниками податків та контролюючими органами. В умовах реформування судової системи та цифровізації правосуддя особливого значення набуває ефективність інструментів захисту прав платників податків. Ключову роль у цьому процесі відіграють процесуальні документи як форма реалізації права на судовий захист.

Відповідно до положень Кодексу адміністративного судочинства України [1], адміністративне судочинство спрямоване на справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд справ з метою ефективного захисту прав і законних інтересів осіб у сфері публічно-правових відносин. Саме процесуальні документи виступають основним засобом комунікації сторін із судом та визначають межі судового розгляду. До системи процесуальних документів у податкових спорах належать: адміністративний позов, відзив, відповідь на відзив, заперечення, клопотання, апеляційна та касаційна скарги. Кожен із цих документів виконує окрему функцію в процесі доказування та формування правової позиції. Зокрема, адміністративний позов є основним процесуальним документом, що ініціює судовий процес і визначає предмет та підстави спору.

Практика Верховного Суду свідчить, що належне оформлення та обґрунтування процесуальних документів безпосередньо впливає на результат справи. Так, у постанові від 27.05.2025 у справі №160/27436/23 суд підтвердив, що саме правильно сформульовані позовні вимоги та належно подані докази стали підставою для задоволення позову платника податків і скасування податкових повідомлень-рішень [2].

Аналогічно у справі №560/5313/24 (постанова від 04.03.2025) суд зазначив, що ефективне використання процесуальних механізмів, зокрема своєчасне звернення з позовом і належне обґрунтування позиції, є ключовими для захисту прав платника податків [3].

Важливим елементом процесуального захисту є доказування. Відповідно до змін у законодавстві, внесених у 2021 році, значно посилено вимоги до доказової бази сторін. Зокрема, суб'єкт владних повноважень обмежений у можливості посилатися на нові докази, які не були покладені в основу оскаржуваного рішення, що забезпечує баланс процесуальних прав сторін [4]. У цьому контексті процесуальні документи виступають інструментом формалізації доказів і правової позиції платника податків. Належно підготовлений позов або відзив дозволяє не лише представити фактичні обставини справи, але й логічно обґрунтувати їх із посиланням на норми права та судову практику.

Аналіз сучасної судової практики свідчить про зростання ролі доказів у податкових спорах. Так, у правових позиціях Верховного Суду наголошується, що платник податків має право використовувати первинні документи як доказ, якщо він не причетний до внесення недостовірних даних, а негативні наслідки повинні покладатися на особу, яка їх внесла [5]. Крім того, огляд судової практики Касаційного адміністративного суду за 2025 рік демонструє, що значна кількість спорів стосується правильності оцінки доказів та дотримання процесуальних норм під час їх подання [6]. Це свідчить про те, що процесуальні документи є не лише формальним елементом, а й інструментом впливу на доказову діяльність суду.

Особливу увагу слід приділити принципу змагальності та офіційного з'ясування обставин справи. У податкових спорах нерідко виникає дисбаланс між платником податків і контролюючим органом, що пов'язано з різними можливостями доступу до інформації та ресурсів. У цьому контексті процесуальні документи дозволяють платнику податків реалізувати своє право на захист шляхом активної участі у процесі, подання доказів та аргументів. Значну роль відіграє також дотримання процесуальних строків та формальних вимог до документів. Недотримання цих вимог може призвести до залишення позову без руху або його повернення. Практика адміністративних судів підтверджує, що формальні помилки у процесуальних документах залишаються однією з найбільш поширених причин ускладнення доступу до правосуддя. У сучасних умовах важливим напрямом розвитку є цифровізація адміністративного судочинства. Впровадження системи «Електронний суд» значно спрощує подання процесуальних документів, підвищує оперативність розгляду справ і забезпечує доступ до правосуддя навіть в умовах воєнного стану. Водночас це потребує від учасників процесу нових навичок роботи з електронними документами та дотримання технічних вимог.

Крім того, статистичні дані свідчать про значне навантаження на адміністративні суди. Так, у 2025 році Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду розглянув понад 56 тисяч справ, значна частина яких

стосувалася податкових спорів [7]. Це підтверджує актуальність дослідження процесуальних механізмів захисту прав платників податків.

Отже, процесуальні документи є ключовим інструментом захисту прав платників податків у адміністративному судочинстві України. Вони виконують не лише формальну функцію, але й забезпечують реалізацію принципів справедливого суду, змагальності сторін та ефективного правового захисту. Якість їх складання, обґрунтованість та відповідність законодавству безпосередньо впливають на результат судового розгляду. У перспективі вдосконалення процесуальних документів має відбуватися шляхом підвищення рівня юридичної техніки, розвитку електронного судочинства та гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами захисту прав людини.

Список використаних джерел

1. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV. Дата оновлення: 01.01.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>.

2. Постанова суду № 160/27436/23 від 27.05.2025 про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень. *ipLex Судові рішення*. URL: <https://iplex.com.ua/doc.php?regnum=127668337>.

3. Постанова суду № 560/5313/24 від 04.03.2025 про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень, провадження у якій відкрито за касаційною скаргою. *ipLex Судові рішення*. URL: <https://iplex.com.ua/doc.php?regnum=125589507>.

4. Огляд судової практики Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду за серпень 2025 року. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/oglyady/Oglyad_KAS_08_2025.pdf.

5. Огляд окремих правових позицій Касаційного адміністративного суду у складі колегії суддів Верховного суду за участю податкових органів. URL:

<https://tax.gov.ua/diyalnist-/pokazniki-roboti/vregulyuvannya-podatkovih/oglyad-pravovih-pozitsiy/print-837436.html>.

6. Чи може платник податків надати в суд документи, які не були надані податковому органу, та на якій підставі суд може не враховувати ці документи?. КМР.UA Портал. URL: <https://kmp.ua/uk/analytics/press/can-a-taxpayer-submit-to-the-court-documents-that-have-not-been-provided-to-the-tax-authority/>.

7. Верховний Суд. У 2025 році судді КАС ВС розглянули понад 56 тис. справ. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1968753>.

Анна ГОРЕЦЬКА,
здобувач групи ФБ-23-1,
Державний податковий університет
Науковий керівник: **Любов КАСЬЯНЕНКО,**
доктор юридичних наук, професор,
Державний податковий університет

ЕВОЛЮЦІЯ ФІНАНСОВО-ПРАВОВИХ НОРМ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ

У сучасних умовах розвитку світової економіки глобалізація фінансових ринків виступає одним із ключових факторів трансформації фінансово-правових систем держав. Інтеграція національних економік у світовий фінансовий простір зумовлює необхідність адаптації правових норм до нових викликів, пов'язаних із цифровізацією, зростанням транскордонних фінансових потоків та розвитком фінансових інновацій. У цьому контексті еволюція фінансово-правових норм є закономірною відповіддю на зміну економічного середовища та потребу забезпечення стабільності фінансових систем [1, с. 46]. Глобалізація фінансових ринків проявляється у посиленні взаємозв'язків між національними фінансовими системами, зростанні ролі міжнародних фінансових інституцій та уніфікації правил функціонування фінансових ринків. Це зумовлює трансформацію фінансового права, яке поступово набуває наднаціональних ознак. Зокрема,

дедалі більшого значення набувають міжнародні стандарти регулювання, такі як принципи Базельського комітету з банківського нагляду, рекомендації FATF щодо протидії відмиванню коштів та директиви Європейського Союзу у сфері фінансових послуг [2, с. 87; 6].

Еволюція фінансово-правових норм відбувається під впливом кількох ключових факторів. По-перше, це розвиток цифрових технологій, які змінюють природу фінансових відносин. Поява фінансових технологій (FinTech), криптоактивів, цифрових валют центральних банків (CBDC) потребує створення нових правових механізмів регулювання. Традиційні правові підходи часто не встигають за темпами інновацій, що створює так званий «регуляторний розрив» [3, с. 5].

По-друге, важливим фактором є зростання обсягів транскордонних фінансових операцій. Це вимагає гармонізації законодавства різних країн з метою запобігання фінансовим злочинам, уникненню подвійного оподаткування та забезпечення прозорості фінансових потоків. У цьому контексті значну роль відіграють міжнародні угоди та конвенції, які формують єдині правила гри на глобальному фінансовому ринку [4, с. 94].

По-третє, фінансові кризи також є каталізатором змін у фінансовому праві. Світова фінансова криза 2008 року, а також сучасні економічні потрясіння, спричинені пандемією COVID-19 та геополітичними конфліктами, зумовили посилення регуляторних вимог до фінансових установ, підвищення стандартів прозорості та управління ризиками [5, с. 63].

В Україні еволюція фінансово-правових норм відбувається в умовах євроінтеграції та адаптації національного законодавства до стандартів Європейського Союзу. Зокрема, впровадження директив PSD2, розвиток відкритого банкінгу, гармонізація валютного законодавства та регулювання ринку капіталів є важливими кроками на шляху інтеграції у європейський фінансовий простір [6]. Особливого значення набуває розвиток правового регулювання фінансових технологій. В Україні активно формується нормативна база у сфері електронних платежів, цифрової ідентифікації та кібербезпеки.

Законодавчі ініціативи спрямовані на створення сприятливого середовища для розвитку інновацій, одночасно забезпечуючи захист прав споживачів фінансових послуг [7].

Разом із тим, процес еволюції фінансово-правових норм супроводжується низкою проблем. Серед них варто виділити фрагментарність регулювання, недостатній рівень координації між державними органами, а також складність адаптації законодавства до швидких технологічних змін. Крім того, існує ризик надмірного регулювання, яке може стримувати розвиток інновацій у фінансовому секторі [8].

У сучасних умовах важливим напрямом розвитку фінансового права є впровадження принципів сталого розвитку (ESG). Це передбачає інтеграцію екологічних, соціальних та управлінських критеріїв у фінансову діяльність, що вимагає відповідних змін у нормативно-правовій базі. Зокрема, зростає роль регулювання «зелених» фінансів, кліматичних ризиків та соціальної відповідальності бізнесу [9, с. 102].

Перспективи подальшої еволюції фінансово-правових норм пов'язані з поглибленням цифровізації фінансового сектору, розвитком штучного інтелекту, блокчейн-технологій та цифрових валют. У цьому контексті ключовим завданням є забезпечення балансу між стимулюванням інновацій та підтриманням фінансової стабільності. Це потребує гнучкого, адаптивного та проактивного підходу до регулювання [10].

Таким чином, еволюція фінансово-правових норм у контексті глобалізації фінансових ринків є складним і багатогранним процесом, що охоплює як національний, так і міжнародний рівні. Вона відображає трансформацію фінансових відносин під впливом технологічних, економічних та соціальних змін. Для України цей процес має особливе значення, оскільки він визначає можливість інтеграції у глобальний фінансовий простір, підвищення конкурентоспроможності економіки та забезпечення фінансової стабільності держави.

Список використаних джерел

1. Тоцька О. Л., Шевчук Б. М. Фінансове право в умовах глобалізації. *Економіка і держава*. 2022. № 4. С. 45–49.
2. Basel Committee on Banking Supervision. Basel III: International regulatory framework for banks. Basel : BIS, 2023. 456 p.
3. Arner D. W., Barberis J., Buckley R. P. FinTech and RegTech: Impact on financial regulation // *Journal of Banking Regulation*. 2017. Vol. 19. No. 4. P. 1–14.
4. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). *Global Financial Markets and Regulation*. Paris : OECD Publishing, 2022. 210 p.
5. International Monetary Fund. *Global Financial Stability Report*. Washington, DC : IMF, 2023. 178 p.
6. European Commission. Directive (EU) 2015/2366 on payment services (PSD2). Brussels, 2015. URL: <https://eur-lex.europa.eu> (дата звернення: 25.03.2026).
7. Національний банк України. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. Київ, 2025. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 25.03.2026).
8. KPMG. *Regulatory Challenges in FinTech*. 2024. URL: <https://kpmg.com> (дата звернення: 25.03.2026).
9. World Bank. *Sustainable Finance and ESG Regulation*. Washington, DC : World Bank, 2023. 150 p.
10. Deloitte. *The Future of Financial Regulation*. 2024. URL: <https://deloitte.com> (дата звернення: 25.03.2026).

Софія ГРОМОВА,
здобувач групи ПБі-23-1,
Державний податковий університет
Науковий керівник: **Альона ГАРБІНСЬКА-РУДЕНКО,**
кандидат юридичних наук, доцент,
Державний податковий університет

ВАЛЮТНІ ОБМЕЖЕННЯ: ПРАВОВА ПРИРОДА ТА ПІДСТАВИ ЗАСТОСУВАННЯ

Валютні обмеження формуються як інструмент впливу держави на рух капіталу та поведінку учасників фінансового ринку. Їх запровадження зазвичай пов'язане не з бажанням обмежити економічну свободу, а з необхідністю втримати макрофінансову рівновагу в умовах нестабільності. У правовому вимірі такі заходи поєднують елементи фінансового та адміністративного регулювання, оскільки одночасно встановлюють правила здійснення операцій і передбачають механізми контролю за їх дотриманням.

Правова природа валютних обмежень виявляється через їх імперативність. Суб'єкти не можуть довільно змінювати встановлені правила, адже вони закріплюються нормативними актами Національного банку України. У цьому контексті показовою є постанова НБУ № 18, яка визначає особливості функціонування банківської системи під час воєнного стану. Вона не просто регламентує окремі операції, а фактично створює спеціальний правовий режим, що змінює звичну логіку валютного обігу [4]. Отже, валютні обмеження слід розглядати як різновид публічно-правових приписів, спрямованих на досягнення колективного результату – фінансової стабільності.

Ці обмеження мають тимчасовий характер, але їх дія часто затягується, оскільки економічні ризики не зникають швидко. Саме тому вони можуть трансформуватися: від жорстких заборон до більш гнучких регуляторних механізмів. Наприклад, НБУ поступово послаблює окремі обмеження, дозволяючи бізнесу ширше використовувати валютні операції, водночас залишаючи запобіжники проти відтоку капіталу [3]. Така подвійність підходу

демонструє, що валютне регулювання не є статичним – воно адаптується до змін економічного середовища.

З точки зору змісту валютні обмеження можуть охоплювати різні аспекти: від лімітів на купівлю іноземної валюти до заборони певних транскордонних переказів. У науковій літературі підкреслюється, що такі заходи виконують не лише обмежувальну, а й захисну функцію, оскільки дозволяють уникнути різких коливань валютного курсу та стабілізувати фінансову систему [1]. Це означає, що обмеження не варто сприймати виключно як негативне явище – у кризових умовах вони можуть запобігати більш глибоким економічним втратам.

Підстави застосування валютних обмежень формуються під впливом конкретних економічних і політичних факторів. Найбільш очевидною підставою є загроза фінансовій стабільності. Коли виникає ризик масового відтоку капіталу або різкого зростання попиту на іноземну валюту, держава змушена втручатися, щоб уникнути девальваційного тиску. У цьому випадку обмеження виконують функцію своєрідного «бар'єра», який стримує дестабілізаційні процеси.

Іншою підставою виступає необхідність підтримання платіжного балансу. Якщо імпорт значно перевищує експорт або спостерігається дефіцит валютних резервів, держава може обмежувати окремі операції, щоб скоротити витрати валюти. Такий підхід дозволяє виграти час для відновлення економічної рівноваги. Дослідження показують, що в умовах кризи валютні обмеження часто стають одним із небагатьох доступних інструментів швидкого реагування [2].

Окрему роль відіграють політичні та безпекові чинники. У період воєнного стану валютне регулювання набуває більш жорсткого характеру, оскільки фінансова система стає частиною загальної стратегії захисту держави. У такій ситуації контроль за валютними потоками дозволяє запобігти виведенню ресурсів, які можуть бути критично важливими для економіки. Саме тому постанова НБУ № 18 передбачає комплекс обмежень, спрямованих на збереження валютних резервів і забезпечення стабільності банківської системи [4]. Водночас застосування валютних обмежень має і зворотний бік. Надмірне регулювання може стримувати розвиток бізнесу, ускладнювати міжнародні

розрахунки та знижувати інвестиційну привабливість країни. Це створює дилему: з одного боку, необхідно забезпечити стабільність, з іншого – не допустити надмірного втручання у господарську діяльність. Саме тому сучасна практика НБУ спрямована на поступове пом'якшення обмежень у міру стабілізації економічної ситуації [3].

Аналізуючи правову природу валютних обмежень, можна дійти висновку, що вони виконують функцію балансування між свободою економічної діяльності та інтересами держави. Їх імперативність виправдана лише за наявності об'єктивних підстав, таких як фінансова нестабільність або загроза економічній безпеці. У протилежному випадку вони можуть перетворитися на фактор, що гальмує розвиток економіки.

Отже, валютні обмеження слід розглядати не як ізольований правовий інститут, а як частину ширшої системи економічного регулювання. Їх ефективність залежить від здатності держави своєчасно реагувати на зміни економічної ситуації та коригувати встановлені правила. У сучасних умовах вони залишаються одним із ключових інструментів стабілізації фінансової системи, проте їх застосування потребує зваженого підходу, який враховує як короткострокові ризики, так і довгострокові наслідки.

Список використаних джерел

1. Алексеенко І. Г. Обмеження валютних операцій та їх правове регулювання в Україні. *LSEJ*. 2024. № 11. URL: https://www.lsej.org.ua/11_2024/172.pdf (дата звернення: 08.04.2026).
2. Антонюк О. Валютне регулювання та валютні обмеження в Україні. *Економічний розвиток*. 2025. URL: <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/1189> (дата звернення: 08.04.2026).
3. Національний банк пом'якшує валютні обмеження для бізнесу та водночас посилює окремі норми для протидії непродуктивному відпливу капіталу. Національний банк України. URL:

<https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-pomyakshuye-valyutni-obmejennya-dlya-biznesu-ta-vodnochas-posilyuye-okremi-normi-dlya-protidiyi-neproduktivnomu-vidplivu-kapitalu> (дата звернення: 08.04.2026).

4. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану : постанова Національного банку України від 24.02.2022 № 18. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0018500-22> (дата звернення: 08.04.2026).

Олександр ГУСЛЄВ,
здобувач групи ПБ-23-4,
Державний податковий університет
Науковий керівник: **Альона ГАРБІНСЬКА-РУДЕНКО,**
кандидат юридичних наук, доцент,
Державний податковий університет

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Стабільність банківської системи України є однією з ключових передумов ефективного функціонування національної економіки, особливо в умовах сучасних викликів. Банківська система виконує низку важливих функцій, серед яких емісійна (випуск грошей в обіг), трансформаційна (перетворення короткострокових депозитів на довгострокові кредити), стабілізаційна (підтримка стійкості банків та грошового ринку) та посередницька (з'єднання кредиторів і позичальників). Стійкість банківської системи безпосередньо визначає рівновагу макроекономічних процесів та підтримує фінансову стабільність, що є особливо важливим у такі періоди. У контексті України забезпечення стабільності банківського сектору набуває особливої значущості через обмеженість державного фінансування. Зокрема, абзацом 5 ст.1 ЗУ «Про державний бюджет на 2026 рік» граничний обсяг дефіциту бюджету встановлено у сумі 1902,2 млрд. грн. [1], а Постановою КМУ №946 від 6 серпня 2025 р.

прогнозований номінальний ВВП за сценарієм 2 на 2026 становить 10309,3 млрд. грн. [2], що за формулою $(1902,2/10309,3 \times 100\%)$ дає значення в 18.4%, водночас другим абзацом ст.14 Бюджетного кодексу України встановлено, що цей показник не може перевищувати 3% [3], але законодавець пішов цікавим шляхом і вже не вперше призупинив дію цього абзацу на рік.

Таким чином, плановий дефіцит перевищує встановлений норматив більш ніж у п'ять разів, але входить в рамки закону. Високий рівень дефіциту державного бюджету чинить серйозний тиск не лише на банківську, а й фінансову систему в цілому, зокрема через необхідність залучення зовнішніх кредитів, інвестицій, а також збільшення державного боргу. У таких умовах стабільність гривні стає особливо вразливою, що ускладнює виконання основного завдання Національного банку України, визначеного ст.99 Конституції України, - забезпечення стабільності національної грошової одиниці - гривні [4]. Підтвердженням цього є дані Національного банку України: за період з 01.04.2025 р. по 01.04.2026 р. курс гривні щодо долара США зріс на 2,51 гривні [5], що свідчить про складність утримання стабільного курсу в умовах високого бюджетного дефіциту та вказує на девальвацію. Одним із механізмів часткового вирівнювання ситуації з бюджетним дефіцитом є залучення коштів від населення через випуск державних цінних паперів, зокрема військових облігацій. Після початку повномасштабної війни, Міністерство фінансів України у березні 2022 р. розпочало аукціони з продажу цих облігацій. Військові облігації - це інвестиційний інструмент підтримки державного бюджету, доступний для громадян, бізнесу та іноземних інвесторів. Кошти, залучені від їх продажу, спрямовуються на безперебійне фінансування соціальних та оборонних потреб держави. Вкладникам гарантується до 16% прибутку за них, а особливістю їх є те, що не потрібно платити податок з отриманого доходу. [6] Водночас цей інструмент має обмежений ефект і не здатен повністю компенсувати та покрити високий дефіцит. Вирівнювання також може здійснюватися за рахунок зовнішніх запозичень - кредитів та позик від іноземних держав, міжнародних банків чи організацій. Проте станом на лютий 2026 року державний борг вже

сягав 160,41 млн доларів США [7]. Тому такий підхід не може розглядатися як ефективне та стабільне рішення, адже подальше нарощування зовнішніх запозичень може призвести до зростання боргів на покоління вперед. Водночас наповнення бюджету за рахунок податків є стабільним способом фінансування державних потреб і має значно менше негативних наслідків для економіки порівняно з іншими способами. Правильно спланована податкова політика дозволяє зберегти економічну активність та забезпечити стійкі надходження до бюджету. Водночас важливо, щоб якомога менше осіб працювали в тіньовій економіці, оскільки через це держава недоотримує значну частину своїх доходів. За умови неухильного дотримання це позитивно вплине на економіку держави в цілому. Таким чином, стабільність банківської системи України в умовах сучасних викликів є визначальним чинником забезпечення макрофінансової рівноваги держави. Незважаючи на суттєвий бюджетний дефіцит, девальваційний тиск та зростання державного боргу, банківський сектор продовжує виконувати свої базові функції. Водночас застосування окремих інструментів для вирівнювання дефіциту бюджету має обмежений характер і не забезпечує довгострокової стабільності. У цьому контексті пріоритетного значення набуває формування ефективної податкової політики та мінімізація масштабів тіньової економіки, що сприятиме зростанню стабільних бюджетних надходжень і зміцненню фінансової системи України.

Список використаних джерел

1. Про Державний бюджет України на 2026: Закон України від 03.12.2025 р. №4695-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4695-20#top> (дата звернення 08.04.2026)
2. Постанова Кабінету Міністрів України №946 від 06.08.2025 р. №946-2025-п URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/946-2025-%D0%BF#Text> (дата звернення 08.04.2026)
3. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#top> (дата звернення 08.04.2026)

4. Конституція України від 28.06.1996 р. №254к/96-ВР
 URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 08.04.2026)
5. Офіційний курс гривні щодо іноземних валют URL:
<https://bank.gov.ua/ua/markets/exchangerate-chart>
6. Військові ОВДП URL:
https://mof.gov.ua/uk/local_bonds_issued_during_the_war_time-572
7. Зовнішній державний борг України URL:
<https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/foreign/>

Карина ДІДКІВСЬКА,
 здобувач групи ФБ-23-1,
 Державний податковий університет
 Науковий керівник: **Любов КАСЬЯНЕНКО,**
 доктор юридичних наук, професор,
 Державний податковий університет

ГАРМОНІЗАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМИ СТАНДАРТАМИ

У сучасних умовах європейського курсу України питання узгодження національного законодавства з міжнародними стандартами прав людини набуває ключового значення для зміцнення демократичних інститутів та розвитку правової держави. Ефективність цього процесу залежить не лише від формального закріплення відповідних норм, а й від реальної спроможності державних інституцій, зокрема судової системи, забезпечувати їх практичну реалізацію. Впровадження міжнародних правових стандартів виступає важливим чинником підвищення рівня захисту прав і свобод громадян та утвердження міжнародного авторитету України.

Сьогодні особливого значення набуває посилення діяльності Ради Європи щодо контролю за дотриманням демократичних принципів і стандартів захисту

прав людини в державах-членах. Ефективність цієї роботи забезпечується через функціонування різних інституцій та механізмів, зокрема моніторингових процедур, діяльність Венеціанської комісії та практику Європейського суду з прав людини, який діє на основі принципу субсидіарності й не підміняє національні судові інстанції. Звернення до цього Суду можливе як для фізичних, так і для юридичних осіб, що підкреслює універсальний характер міжнародного механізму захисту прав і свобод [1, с. 408].

Практика Європейського суду з прав людини відіграє важливу роль у формуванні стандартів справедливого судового розгляду для держав, що входять до Ради Європи, зокрема й для України. Її рішення визначають ключові орієнтири здійснення правосуддя, серед яких доступність суду, процесуальна рівність учасників, належне обґрунтування судових актів і дотримання розумних строків розгляду справ. Узгодження адміністративного судочинства України з міжнародними вимогами передбачає не лише закріплення відповідних принципів у законодавстві, а й їхнє системне застосування у практиці судів для забезпечення ефективного захисту прав людини [2, с. 167].

Вагомим етапом у наближенні адміністративного судочинства України до європейських правових стандартів стало ухвалення Закону України «Про внесення змін до Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів щодо удосконалення судового захисту» [3], який передбачив оновлення процесуальних механізмів та посилення гарантій ефективного захисту прав особи в суді.

Попри наявність сучасної законодавчої бази, судова система України продовжує стикатися з низкою проблем, що потребують комплексного реформування з урахуванням стандартів справедливого суду, закріплених у статті 6 Європейської конвенції з прав людини, та рекомендацій міжнародних партнерів. Важливими напрямками таких змін є зміцнення незалежності суддів через прозорі процедури їх добору, підвищення ролі органів суддівського врядування та впровадження електронних інструментів судочинства й

альтернативних способів вирішення спорів для зменшення навантаження на суди [4, с. 203].

Доцільним є розвиток спеціалізованих судових інституцій, що сприятиме більш ефективному розгляду окремих категорій справ і підвищенню якості правосуддя.

Європейські підходи до правосуддя суттєво вплинули на реформування судової системи України, визначивши ключові принципи - незалежність суддів, неупередженість, рівність сторін і доступність правового захисту. Важливу роль у цьому процесі відіграє практика ЄСПЛ, яка стала невід'ємною складовою тлумачення національного законодавства та судових рішень. Запровадження верховенства права, розвиток адміністративних судів і механізму конституційної скарги є результатом поступового впровадження європейських стандартів. Вимоги Ради Європи та ЄС зосереджені на забезпеченні прозорості судової системи, ефективній відповідальності суддів, боротьбі з корупцією та створенні незалежних наглядових інституцій. Саме практика ЄСПЛ стала каталізатором змін, виявивши системні проблеми й окресливши напрями вдосконалення законодавства та функціонування судової влади України [5, с. 6-7].

Досвід таких європейських країн, як Швеція, Німеччина, Франція та Естонія, свідчить про результативні моделі забезпечення соціальної рівності та доступності послуг, які можна адаптувати до українських умов.

Зокрема, шведська практика демонструє, що розширена фінансова й управлінська самостійність муніципалітетів підвищує якість соціальних програм, особливо у сфері догляду за літніми людьми, що є актуальним для українських громад із обмеженими ресурсами. Німецький підхід до соціального підприємництва показує ефективність державної підтримки бізнесів, які працевлаштовують вразливі групи, сприяючи їхній інтеграції та зменшенню безробіття. Водночас процес євроінтеграції характеризується складною, але необхідною системністю, що передбачає створення спеціалізованих робочих груп для впровадження реформ і законодавчих змін. Ключовим викликом залишається своєчасне узгодження національного законодавства з нормами ЄС,

що є визначальним фактором успішного просування інтеграційних процесів [6, с.119].

Отже, гармонізація законодавства України з європейськими стандартами є важливою умовою розвитку правової держави. Практика Європейського суду з прав людини визначає основні принципи справедливого судового розгляду та сприяє вдосконаленню національного законодавства і судової практики. Подальше реформування судової системи має бути спрямоване на зміцнення незалежності суддів, удосконалення процесуальних механізмів і впровадження сучасних інструментів судочинства. Це сприятиме підвищенню ефективності захисту прав і свобод людини в Україні.

Список використаних джерел

1. Тимошук О. Г. Правовий механізм адаптації національного законодавства до європейських міжнародно-правових стандартів прав людини. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. Т. 3, № 3. С. 405–411. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.03.3.63>
2. Пироговська В., Маслова Н., Рудой К. Вплив міжнародного права на адміністративне судочинство України. *Успіхи і досягнення у науці*. 2025. № 3(13). С. 162-176. URL: [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-3\(13\)-162-176](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-3(13)-162-176)
3. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів (Розділи 4-6): Закон України від 03.10.2017 № 2147-VIII. Дата оновлення 18.10.2023р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147a-19#Text> (дата звернення: 12.03.2026).
4. Коренев А. О. Забезпечення права на справедливий суд у практиці європейського суду з прав людини: стандарти, виклики та перспективи для України. *Kyiv law journal*. 2025. № 1. С. 199–205. URL: <https://doi.org/10.32782/klj/2025.1.30>
5. Андрушко І. П., Поліщук О. А., Коломієць Ю. М. Вплив судової практики Європейського суду з прав людини на реформу правосуддя в Україні.

Академічні візії. 2025. № 49. С. 1-12. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17628591>.

6. Будяченко О. Міжнародно-правові аспекти інтеграції України до європейського союзу. *Social development: economic and legal issues.* 2025. № 1. С. 114–122. URL: <https://doi.org/10.70651/3083-6018/2025.1.14>

Юлія КАЛЬЯНОВА,
здобувач групи ПБС-25-1,
Державний податковий університет
Науковий керівник: **Тетяна МАЦЕЛИК,**
доктор юридичних наук, професор,
Державний податковий університет

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КОМПЕНСАЦІЇ ЗБИТКІВ, ЗАВДАНИХ ВОЄННИМИ ЗЛОЧИНАМИ В УКРАЇНІ

Сучасна збройна агресія Російської Федерації завдала Україні масштабних матеріальних, економічних та соціальних збитків, що потребує створення дієвого механізму компенсації втрат, який би відповідав принципам сучасного фінансового права. За оцінками Світового Банку у звіті «Четверта швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення України» (Fourth Rapid Damage and Needs Assessment – RDNA4), станом на 31 грудня 2024 року збитки від конфлікту у сфері інфраструктури перевищили 176 млрд дол. США, а загальні потреби у відновленні – майже 524 млрд дол. США. Найбільші потреби на відбудову та відновлення у житловому, транспортному секторі, енергетиці та видобувній галузі, торгівлі та промисловості [1]. Актуальність дослідження зумовлена потребою створення ефективних фінансово-правових механізмів, які дозволяють державі гарантувати відшкодування збитків постраждалим фізичним та юридичним особам, забезпечуючи тим самим фінансову стабільність, соціальну справедливість та відновлення економіки. На сьогоднішній день проблема компенсації ускладнюється фрагментарністю національного законодавства та

обмеженою дією міжнародних механізмів, що робить актуальним глибокий аналіз існуючих інструментів та пошук шляхів їх вдосконалення.

Метою роботи є аналіз правового регулювання механізмів компенсації збитків, завданих воєнними злочинами, визначення проблем їх реалізації та вироблення пропозицій щодо підвищення ефективності правового регулювання компенсації збитків.

Завданням дослідження є аналіз національних правових актів, що регулюють компенсацію збитків, завданих внаслідок агресії РФ; виявлення основних проблем, які виникають у сфері компенсації зазначених збитків та пропозицій для їх вирішення.

У міжнародно-правовій доктрині існує принцип, відповідно до якого держава, що вчинила міжнародно неправомірний акт, зобов'язана виплатити повне відшкодування (репарації) постраждалій стороні. Це положення закріплюється у документі ООН «Основні принципи та керівні положення щодо права на засіб правового захисту та відшкодування збитків для жертв грубих порушень міжнародного права прав людини та серйозних порушень міжнародного гуманітарного права» [4]. В умовах повномасштабної війни одним із інструментів реалізації цього принципу є компенсація збитків, завданих громадянам і юридичним особам, яка повинна враховувати як майнові, так і немайнові витрати, а також втрату доходів і наслідки. Україна має законодавчу основу для цього: Закон України №2923-ІХ від 23.02.2023 «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України» встановлює юридичне право на компенсацію шкоди власникам нерухомого майна, руйнування якого сталось внаслідок бойових дій. Він передбачає детальний опис порядку подання та процедури розгляду заяв щодо отримання компенсації та створення Державного реєстру майна, пошкодженого через

воєнні події [5]. Проте виникають певні проблеми, пов'язані з вимогою наявності правовстановлювальних документів у п. 1 ч. 7 ст. 4 Закону. Як зазначає Н. Гніздовська, виникають труднощі у випадках, коли право власності не зареєстровано у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно. Відповідно потрібно відновити документи, але тут можна зіткнутися з проблемою знищення документації або ж втрату доступу до реєстраційних баз через окупацію територій України [2]. Також для подачі заяви на компенсацію необхідно мати максимально повну фіксацію доказів, що теж може ускладнити процес. Відповідно до статті 13 Закону, джерелами фінансування такої компенсації є бюджетні кошти та інші надходження, передбачені законодавством [5], хоча детальна фінансова модель не деталізована у самому законі. Попри свою суспільну значущість, Закон має низку нормативно-правових прогалин щодо оцінки немайнових втрат та механізмів їх безпосереднього фінансового забезпечення, що ускладнює реалізацію права на компенсацію як гарантованої складової фінансового права України.

Проблемою також є відсутність чіткої законодавчої системи для компенсації бізнес-збитків, які виходять за межі матеріального пошкодження нерухомості. Хоча Кабінет Міністрів України у 2025 році ухвалив Постанову №1541 про часткову компенсацію майна та страхових премій для бізнесу, вона покриває лише часткову компенсацію пошкодженого майна та страхових витрат, не включає непрямих витрат чи втраченого прибутку і має територіальні обмеження, що виключають частину регіонів України та тимчасово окуповані території [3]. На сьогоднішній день масовані атаки РФ можуть розповсюджуватися абсолютно на всю територію України, багато випадків ударів було зафіксовано не лише в регіонах високого ризику, які зазначені в Постанові (Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Сумська, Харківська, Херсонська та Чернігівська області), а й на заході та в центрі України. Тому, на нашу думку, зазначені територіальні обмеження є великою проблемою для бізнесу, який постраждав внаслідок воєнних дій у інших регіонах.

На міжнародному рівні визнаною платформою для фіксації заяв про шкоду є Register of Damage for Ukraine (RD4U) – Міжнародний Реєстр збитків, завданих агресією РФ проти України, створений у межах Ради Європи. Він дозволяє приймати, систематизувати та верифікувати заявки про збитки з широким спектром категорій, включно з житловою нерухомістю, майном, втратами бізнесу, екологічними збитками тощо [6]. Однак сам реєстр не передбачає фінансової виплати компенсації: він є доказовою базою для майбутніх репараційних процедур, які можуть бути ініційовані на міжнародному рівні після створення спеціального компенсаційного органу.

Відповідно до цього, можна визначити ще одну актуальну проблему – взаємодія національних і міжнародних реєстрів та систем компенсації. Наприклад, на національному рівні діє програма «Відновлення», через яку можна подати заяву на відшкодування пошкодженого житла, але її сфера охоплення значно вужча, ніж масштаб втрат, задокументованих у RD4U. Також система «Відновлення» і міжнародний реєстр працюють паралельно, що може створювати плутанину для громадян щодо того, який механізм обрати і яка фінансова перспектива кожного з них.

Отже, проведені дослідження показали, що національна система компенсації збитків, завданих воєнними злочинами, має певні позитивні напрацювання, зокрема законодавче закріплення права на відшкодування та створення спеціалізованих фондів. Водночас, існують суттєві бар'єри, які ускладнюють реалізацію цього права. По-перше, відсутня єдина методика оцінки шкоди, що ускладнює як національну, так і міжнародну координацію виплат, а також створює ризики подвійного обліку і непрозорості щодо реальних економічних втрат. По-друге, спосіб наповнення бюджетних фондів компенсацій, зокрема шляхом конфіскації заморожених активів РФ, юридично не закріплений як обов'язкове джерело для виплат потерпілим, що підсилює залежність від міжнародної підтримки і політичних рішень. Звідси випливає можливе рішення проблеми: запровадження механізмів фінансового забезпечення, включно з використанням заморожених активів та синхронізація

національного цифрового обліку та міжнародної політичної волі щодо конфіскації активів агресора, що є ключовим елементом для реальної компенсації. Також потрібно законодавчо закріпити всі види збитків, включно з економічними та нематеріальними, забезпечити рівний доступ до процедур для всіх постраждалих, незалежно від географічного розташування та соціального статусу. Лише комплексний підхід до цих питань дозволить перетворити формальні правові гарантії на реальні фінансові результати, забезпечуючи відновлення економічної та соціальної стабільності держави та довіри громадян до державних інституцій.

Список використаних джерел

1. 524 млрд доларів на відновлення та реконструкцію потребуватиме Україна у найближчі 10 років – оприлюднено нову оцінку RDNA4. *Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України.*

URL: [https://me.gov.ua/News/Detail/984642e7-f971-4aa7-8cc0-03e8e4fcb10e?lang=uk-UA&title=524-](https://me.gov.ua/News/Detail/984642e7-f971-4aa7-8cc0-03e8e4fcb10e?lang=uk-UA&title=524-MlrdDolarivNaVidnovlenniaTaRekonstruktsiiuPotrebuvatimeUkrainaUNaiblizhchi10-RokivOpriliudnenoNovuOtsinkuRdna4)

[MlrdDolarivNaVidnovlenniaTaRekonstruktsiiuPotrebuvatimeUkrainaUNaiblizhchi10-RokivOpriliudnenoNovuOtsinkuRdna4](https://me.gov.ua/News/Detail/984642e7-f971-4aa7-8cc0-03e8e4fcb10e?lang=uk-UA&title=524-MlrdDolarivNaVidnovlenniaTaRekonstruktsiiuPotrebuvatimeUkrainaUNaiblizhchi10-RokivOpriliudnenoNovuOtsinkuRdna4) (дата звернення: 01.04.2026).

2. Гніздовська Н., Гніздовська Г., Ахламова А. Проблеми підтвердження права власності на нерухоме майно з метою отримання компенсації у разі його знищення під час війни. *Адвокатське об'єднання «Юріс Феррум».* URL: <https://jurisferrum.com/blog/problemy-pidtvverdzhennya-prava-vlasnosti-na-nerukhome-mayno-z-metoyu-otrymannya-kompensatsiyi> (дата звернення: 01.04.2026).

3. Деякі питання надання часткової компенсації вартості майна суб'єктів господарювання, знищеного чи пошкодженого внаслідок збройної агресії Російської Федерації, а також часткової компенсації страхових премій за договорами страхування від воєнних ризиків : Постанова Каб. Міністрів України від 28.11.2025 № 1541 : станом на 24 берез. 2026 р.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1541-2025-п#Text> (дата звернення: 01.04.2026).

4. Основні принципи та керівні положення, що стосуються права на правовий захист і відшкодування збитку для жертв грубих порушень міжнародних норм в галузі прав людини та серйозних порушень міжнародного гуманітарного права: Принципи Орг. Об'єдн. Націй від 25.07.2005. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_e53#Text (дата звернення: 01.04.2026).

5. Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України : Закон України від 23.02.2023 № 2923-ІХ : станом на 11 груд. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2923-20#Text> (дата звернення: 01.04.2026).

6. Репарації: міжнародний Реєстр збитків. *Державні послуги онлайн | Дія*. URL: <https://diia.gov.ua/services/categories/gromadyanam/reparatsii-mizhnarodnyi-reiestr-zbytkiv> (дата звернення: 01.04.2026).

Олександр КАМАРДІН,
здобувач групи ПБ-25-1,
Державний податковий університет
Науковий керівник: **Тетяна МАЦЕЛИК,**
доктор юридичних наук, професор,
Державний податковий університет

ТРАНСФОРМАЦІЯ ВИМОГ ВСТУПУ НА ДЕРЖАВНУ СЛУЖБУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Система державної влади в Україні під час воєнного стану перебуває на етапі активної трансформації, не оминуло це явище і державну службу. Що зумовлено переходом державного механізму на функціонування в період воєнного стану з урахуванням питань національної безпеки. Змінюються також і вимоги які висуваються до державних службовців. Вимоги до вступу на державну службу в Україні трансформуються під впливом певних обставин зумовлених станом війни в якому перебуває Україна. Перш за все варто зауважити, що перелік вимог для отримання посади державного службовця існує певний перелік вимог закріплених Статтями 19-21 Закону України «Про державну службу»[1], зазнав суттєвих доповнень, які відображають певні вимоги до потреб національної безпеки. Згідно з ними право на державну службу мають повнолітні громадяни України, які володіють державною мовою відповідно до рівня, визначеного Національною комісією зі стандартів державної мови. Також існує певний перелік обмежень, через які особи не можуть вступати на державну службу. Серед них варто виділити осіб, які були визнані недієздатними або дієздатність яких обмежена; особи, що мають судимість за вчинення умисного кримінального правопорушення, якщо така судимість не погашена або не знята в установленому законом порядку. Також відповідно до рішення суду особа може бути позбавлена права займатися діяльністю, пов'язаною з виконанням функцій держави, або займати відповідні посади.

Заборона розповсюджується на особу, яка не пройшла спеціальну перевірку або не надала згоду на проведення такої перевірки а також має бути виключно громадянином України.

Після початку повномасштабного вторгнення рф в державі виникає потреба у внесенні змін в законодавство з багатьох питань, зокрема й національної безпеки. Потреба трансформації законодавства в умовах воєнного стану зумовлена необхідністю протидіяти тим викликам, які постали перед державою і суспільством. Таким чином законодавець 11.04.2026 прийняв Закон України № 3633-IX[2] від 11.04.2024 яким було внесено змін до статті 19 Закону України «Про Державну службу», а саме з'явилась додаткове обмеження для вступу на державну службу для осіб чоловічої статі віком до 60 років, які не пройшли базову загальновійськову підготовку або військову службу, крім осіб, визнаних за станом здоров'я непридатними до військової служби.

Факт прийняття додаткової вимоги для вступу особи до державної служби пов'язаного з проходженням загальновійськової підготовки вказує на важливість цього питання для держави у час воєнного стану і свідчить про трансформацію законодавства до вимог сучасності. Застосування цієї норми сприяє зміцненню функціонування державного механізму в умовах воєнного стану та підвищують моральні засади державної служби. Це підкреслює, що як військовослужбовці на полі бою, так і державні службовці захищають державу і суспільство.

Вважаю, що це правильні кроки застосовані законодавцем і в подальшому, можливо, вимоги щодо проходження військової підготовки стануть обов'язковими і для жінок, які вступатимуть на державну службу. Оскільки згідно із статтею 65 Конституції України[3] «Захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, шанування її державних символів є обов'язком громадян України. Громадяни відбувають військову службу відповідно до закону». Це вказує на рівність всіх громадян України не залежно від статі і відповідатиме політиці гендерної рівності яку підтримує наша держава, як одної з Європейських цінностей, виконуючи курс на вступ до Європейського союзу Згідно статті 102 Конституції України.

Сучасна трансформація адміністративного законодавства свідчить про зміну парадигми публічного управління, де готовність до захисту суверенітету стає такою ж невід'ємною частиною професійної компетенції державного службовця, як і вища освіта і знання державної мови. Запровадження обов'язкової військової служби військової підготовки свідчить як про формування патріотичної системи патріотичного виховання так і про зміцнення системи публічного управління загалом.

Список використаних джерел

1. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 889-VIII. Дата оновлення: 11.03.2026. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text .
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань проходження військової служби, мобілізації та військового обліку: Закон України від 11.04.2024 3633-IX Дата оновлення: 12.04.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3633-ix#Text> .
3. Конституції України: Закон України від 28.06.1996 254к/96-ВР. Дата оновлення 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> .

Анна КИРИЩУК,
здобувач групи ПБ-24-1,
Державний податковий інституту
Науковий керівник: **Любов КАСЬЯНЕНКО,**
доктор юридичних наук, професор,
Державний податковий університет

ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ, МЕТОДИ ТА ПРИНЦИПИ ЙОГО ЗДІЙСНЕННЯ

Актуальність теми фінансового контролю є незмінною, оскільки вона напряму пов'язана з функціонуванням кожної з держав. Це зумовлюється тим, що держава не може функціонувати без фінансів та належного контролю за ними відповідно, бо без нього відбудеться руйнування економіки та зростання

корупції. Фінансовий контроль є головним інструментом у забезпеченні ефективного, та головне цільового використання публічних коштів. А в теперішніх не простих умовах воєнного стану, це набуває обов'язкового значення, оскільки розміри бюджетних видатків на оборону, відновлення та соціальну підтримку зростають, а ризики корупції та нецільового використання коштів разом з ними.

У широкому розумінні контроль варто розуміти, як дії, спрямовані на підтримку встановленого порядку, а не на його встановлення, зміну чи санкціонування.

Якщо ж розглядати значення контролю у фінансовому аспекті, а саме як фінансовий контроль. Це цілеспрямована діяльність уповноважених органів та осіб, що ґрунтується на законодавстві та полягає у встановленні фактичного стану фінансово-господарської діяльності підконтрольного об'єкта. Він спрямований на забезпечення законності, фінансової дисципліни та раціональності при формуванні, розподілі, використанні та відчуженні активів шляхом перевірки господарських і фінансових операцій на предмет їх достовірності, законності, доцільності та ефективності [1, с. 6]. Методи фінансового контролю являють собою сукупність прийомів, способів та засобів, за допомогою яких уповноважені органи здійснюють перевірку законності, достовірності, доцільності та ефективності фінансово-господарських операцій.

Під методом фінансового контролю слід розуміти науково обґрунтовану систему способів, прийомів та принципів дослідження діяльності суб'єктів господарювання (юридичних і фізичних осіб), діяльність яких пов'язана з використанням суспільної власності. Він полягає у вивченні фінансових операцій та процесів з позицій законності, достовірності, доцільності, економічної ефективності, збереження власності та правильності формування і використання капіталу [2, с. 142].

Принципи фінансового контролю – це основні правила, які забезпечують проведення фінансового контролю належної якості. Забезпечується через

принципи законності, системності, об'єктивності та відповідальності, які гарантують точність і достовірність результатів.

Фундаментальні принципи фінансового контролю закріплені в Лімській декларації керівних принципів контролю, ухвалена в 1977 році, Конгресом Міжнародної організації вищих органів фінансового контролю, відповідно до цього, контроль розглядається не як самоціль, а як складова управління, що дозволяє на ранніх етапах виявляти відхилення від стандартів, а також порушення законності, ефективності та економії ресурсів [3, с.179].

Принципи державного фінансового контролю: законності - є одним із ключових у діяльності органів державного фінансового контролю. Він полягає в тому, що ці органи під час виконання своїх завдань керуються Конституцією та законами України, діють суворо в межах визначеної компетенції, а їх посадові особи — у межах наданих їм прав та покладених обов'язків; науковості – принцип передбачає засвоєння досвіду та повернення до науки під час дій, спрямованих на контроль; нейтральності – полягає в об'єктивному ставленні контролюючої особи до підконтрольного суб'єкта, а отриманий результат не є попередньо визначеним; професійності – принцип передбачає наявність у контролерів необхідної кваліфікації для формування компетентних висновків; незалежності – полягає в здійсненні контролюючими органами їх функцій самостійно, керуючись виключно нормами законодавства.

Отже, фінансовий контроль є необхідною та невід'ємною складовою ефективного функціонування держави, оскільки забезпечує законність, цільове та раціональне використання публічних коштів. Його значення особливо зростає в умовах воєнного стану, коли збільшуються бюджетні витрати та ризики їх нецільового використання. Фінансовий контроль здійснюється уповноваженими органами на основі визначених методів і принципів, що гарантують об'єктивність, системність, професійність і незалежність перевірок. Таким чином, він виступає важливим інструментом управління, який сприяє своєчасному виявленню порушень, запобіганню фінансовим зловживанням і зміцненню фінансової дисципліни в державі.

Список використаних джерел

1. Гуцаленко Л.В., Дерій В.А., Коцупатрий М.М. Державний фінансовий контроль : навч. посібн. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 424 с.
2. Базась М.Ф. Методика та організація фінансового контролю. Київ: МАУП, 2004. 446 с.
3. Назаренко А., Головченко Н., Сутність фінансового контролю та принципи його здійснення // Наука в ЦНТУ : основні досягнення та перспективи розвитку: збірник тез доповідей науково-технічної конференції, 2021. С. 179 - 182.

**Славана КЛІМЧУК,
Софія БАК,**
здобувачі групи ПБС-23-1,
Державний податковий університет
Науковий керівник: **Олена МЕЛЬНИК,**
кандидат юридичних наук, доцент,
Державний податковий університет

ВЗАЄМОДІЯ ПОДАТКОВИХ ОРГАНІВ І БАНКІВ У БОРОТБІ З ФІНАНСОВИМИ ПРАВОПОРУШЕННЯМИ

Основна мета взаємодії податкових органів і банків полягає у забезпеченні повної видимості доходів громадян та бізнесу для податкової служби. Така взаємодія унеможлиблює використання банківської таємниці для ухилення від сплати податків, тим самим сприяє зниженню кількості фінансових правопорушень.

Фінансове правопорушення доцільно розглядати як у широкому, так і у вузькому значеннях. У вузькому розумінні воно являє собою протиправне діяння деліктоздатного суб'єкта, яким порушується встановлений нормами правопорядок для формування, розподілу та використання публічних фінансів. На порушника накладають матеріальну відповідальність відповідно до закону. У широкому ж розумінні фінансове правопорушення є суспільно шкідливою,

протиправною й винною дією суб'єкта правопорушення, яка посягає на врегульовані законодавством процеси формування, розподілу та використання публічних коштів, а також тягне за собою фінансову, адміністративну або кримінальну відповідальність згідно Податкового кодексу [2, с. 27].

Державна податкова служба України (далі ДПС), відповідно до визначених для неї функцій і завдань, зокрема згідно з пп. 14 п. 4 «Положення про Державну податкову службу України», уповноважена застосовувати до платників податків і платників єдиного внеску встановлені законодавством фінансові санкції (штрафи) у разі порушення норм податкового законодавства або інших нормативно-правових актів, контроль за виконанням яких належить до її компетенції. Крім того, ДПС має право ініціювати питання щодо притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні бюджетного та податкового законодавства, законодавства щодо єдиного соціального внеску, а також інших сфер, нагляд за дотриманням яких покладено на цей орган [3, с. 101].

Взаємодія ДПС та банківської системи являють собою суттєву передумову належного функціонування фінансової системи держави. Банки виконують провідну роль у забезпеченні прозорості руху грошових коштів і дотриманні суб'єктами господарювання своїх податкових обов'язків. Водночас норми податкового права визначають правові інструменти залучення банків до здійснення податкового контролю. Правові засади взаємодії банківської системи з податковими органами визначаються, зокрема, Податковим кодексом, законами України «Про банки і банківську діяльність» та «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», а також іншими нормативно-правовими актами.

Відповідно до ч. 1 ст. 18 Податкового кодексу України, податковим агентом є особа, на яку покладено обов'язок здійснювати нарахування, утримання з доходів платника та перерахування податків до бюджету від його імені й за рахунок його коштів [1]. У банківській сфері саме банки виконують роль податкових агентів, зокрема щодо утримання податку на доходи фізичних

осіб (ПДФО) із таких виплат, як заробітна плата, дивіденди та інші доходи, що нараховуються на користь платників податків. Вони забезпечують розрахунок податкових зобов'язань, утримання податків із нарахованих сум, ведення відповідного обліку, своєчасне подання звітності та перерахування коштів до бюджету. Така діяльність банків сприяє ефективному функціонуванню податкового адміністрування, гарантує законність і своєчасність бюджетних надходжень. Тобто забезпечують прозорість грошових потоків, допомагаючи виявляти підозрілі транзакції, що можуть бути пов'язані з ухиленням від оподаткування або відмиванням доходів

Разом із тим взаємодія банківської системи з податковими органами не обмежується лише виконанням функцій податкового агента. В умовах зростання фінансових ризиків, пов'язаних з ухиленням від оподаткування та поширенням схем легалізації незаконно отриманих доходів, особливого значення набуває ефективна співпраця банків із ДПС [4, с. 302].

Взаємодія податкових органів і банківських установ в Україні нині відзначається суттєвим посиленням фінансового моніторингу та впровадженням автоматизованого обміну інформацією, що спрямовано на протидію ухиленню від оподаткування та легалізації незаконно отриманих коштів. Станом на 2025 рік Україна активно інтегрується у світову систему автоматичного обміну податковими даними та інформацією про доходи. Ключовою правовою основою цього процесу є міжнародний стандарт Common Reporting Standard, до якого Україна приєдналася як повноправний учасник у 2024 році. У межах цього механізму іноземні банки передають відомості про рахунки громадян України до ДПС, тоді як українські банківські установи надають відповідні дані податковим органам інших держав.

З 2 лютого 2026 року в Україні почав діяти оновлений порядок фінансового моніторингу, який істотно трансформує підходи до виявлення ризикових операцій та організації взаємодії між контролюючими органами [5]. Також акцент взаємодії зміщується у бік глибинного антикорупційного контролю. Завдяки новим нормам Податкового кодексу, фіскальні органи спільно з

банківським сектором та НАБУ фокусуються на виявленні операцій, пов'язаних із наданням неправомірної вигоди, що робить фінансову систему неприступною для тіньових схем. Ця робота присвячена дослідженню того, як синергія банківських технологій та податкового аудиту, зокрема через використання файлів SAF-T UA та оновлених правил звітності, формує новий еталон правопорядку в Україні.

Банківські установи виступають первинною ланкою системи фінансового моніторингу, вони сприяють запобіганню та виявленню фактів легалізації незаконних доходів. Наприклад, упродовж 2024-2025 років група осіб створила мережу з понад 100 підконтрольних підприємств, через які здійснювалися фіктивні операції з надання послуг суб'єктам реального сектору економіки з метою ухилення від оподаткування та виведення коштів у тіньовий обіг. Використовуючи банківські рахунки цих компаній, а також понад 2000 підконтрольних фізичних осіб-підприємців, було проведено безготівкові транзакції на суму понад 10 млрд грн. Наразі цим випадком займаються правоохоронні органи: відкрито кримінальне провадження, а за рішенням суду накладено арешт на майно, зокрема на кошти, що перебувають на банківських рахунках [6].

У площині правового регулювання взаємодії банківської системи та податкового права одним із найважливіших викликів залишається забезпечення збереження банківської таємниці. Інша проблема пов'язана з недостатньою врегульованістю механізмів обміну податковими даними між банківськими установами та контролюючими органами. Незважаючи на існування відповідної нормативної бази, зберігається правова невизначеність щодо меж, підстав і процедур доступу контролюючих органів до інформації, яка становить банківську таємницю.

Посилення співпраці між банками та ДПС свідчить про поступовий розвиток фінансової прозорості в Україні. Банківські установи сприяють виявленню складних фінансових схем і забезпеченні передачі відповідної інформації контролюючим органам.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 20.04.2026).
2. Плехов М.В. Поняття, класифікація та особливості фінансових правопорушень. *Інтернаука*. 2024. № 3 (73). С. 26-33.
3. Смакограй М. К. Особливості процесуального механізму застосування фінансової відповідальності за податкові правопорушення. *Київський часопис права*. 2022. № 3. С. 98-105.
4. Кобзева Т.А., Татарінова К.В. Взаємодія банківської системи та податкового права: сучасні виклики і правове регулювання в Україні. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 6. С. 300-306.
5. Фінмоніторинг-2026: з лютого діє новий порядок. URL: <https://lnk.ua/oqsS6rwAv> (дата звернення: 20.04.2026).
6. Держфінмоніторинг, ДПС і БЕБ посилять боротьбу з ухиленням від оподаткування через ФОПів. URL: <https://lnk.ua/RjCNqulkM> (дата звернення: 20.04.2026).

Андрій КОВАЛЕНКО,
здобувач групи ПБі-23-1,
Державний податковий університет
Науковий керівник: **Альона ГАРБІНСЬКА-РУДЕНКО**,
кандидат юридичних наук, доцент,
Державний податковий університет

ПРАВОВИЙ СТАТУС ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗОЛОТА

У сучасних умовах розвиток фінансової системи держави безпосередньо пов'язаний із ефективністю правового регулювання валютних цінностей. Важливе місце серед таких цінностей займає інвестиційне золото, яке поєднує в собі ознаки матеріального активу та фінансового інструменту. Його специфіка полягає у здатності зберігати вартість навіть у періоди економічної нестабільності, інфляції чи валютних коливань. Саме тому інвестиційне золото

традиційно розглядається як «захисний актив», що використовується як державою, так і приватними особами для мінімізації фінансових ризиків [1].

Актуальність дослідження правового статусу інвестиційного золота в Україні зумовлена також умовами воєнного стану, нестабільністю валютного ринку та необхідністю забезпечення економічної безпеки держави. У таких умовах питання ефективного правового регулювання обігу банківських металів набуває особливого значення, що вимагає не лише нормативного закріплення, але й наукового осмислення відповідних процесів.

Відповідно до Закону України «Про валюту і валютні операції», інвестиційне золото належить до категорії банківських металів [1]. Його правовий статус деталізується у підзаконних нормативно-правових актах, зокрема у нормативних актах Національного банку України [2]. Інвестиційне золото повинно відповідати встановленим вимогам: бути у формі злитків або монет із відповідною пробюю. Для злитків передбачено пробу не нижче 995,0, а для монет — не нижче 900,0 [2]. Саме ці критерії забезпечують відмежування інвестиційного золота від ювелірних виробів і визначають його як об'єкт валютного регулювання.

Особливістю правового статусу інвестиційного золота є специфічний суб'єктний склад правовідносин. Операції з банківськими металами мають право здійснювати уповноважені банки, які отримали відповідну ліцензію Національного банку України [2]. Фізичні особи також можуть набувати інвестиційне золото, однак їх діяльність у цій сфері є обмеженою та підконтрольною. Такий підхід зумовлений необхідністю забезпечення державного контролю за рухом валютних цінностей і запобігання незаконному відтоку капіталу.

Разом з тим, аналіз чинного законодавства дозволяє виявити низку проблем, пов'язаних із правовим статусом інвестиційного золота. Насамперед, відсутня єдина чітка законодавча дефініція цього поняття. Хоча окремі нормативно-правові акти містять його ознаки, вони не завжди є узгодженими між собою, що створює труднощі у правозастосовній практиці.

Крім того, проблемним є обмежений доступ до ринку банківських металів. Жорсткі вимоги до суб'єктів, які мають право здійснювати операції з інвестиційним золотом, забезпечують контроль з боку держави, однак одночасно стримують розвиток конкуренції та зменшують інвестиційну привабливість цього інструменту.

Окрему увагу слід приділити надмірній зарегульованості операцій із інвестиційним золотом, особливо в умовах воєнного стану. Згідно з нормативними актами Національного банку України, у цей період можуть запроваджуватися додаткові валютні обмеження, спрямовані на стабілізацію фінансової системи держави [2]. Такі заходи, безумовно, мають позитивне значення для забезпечення економічної безпеки, проте вони також створюють додаткові бар'єри для здійснення операцій із банківськими металами.

Ще однією проблемою є недостатній рівень гармонізації українського законодавства з європейськими стандартами. Зокрема, в Україні потребує вдосконалення податковий режим операцій із інвестиційним золотом, а також процедури його сертифікації та обігу. Відсутність чітких і прозорих правил у цих сферах негативно впливає на розвиток ринку банківських металів.

Важливим аспектом правового регулювання є також порядок переміщення інвестиційного золота через митний кордон України. Відповідно до чинного законодавства, валютні цінності, у тому числі банківські метали, підлягають обов'язковому декларуванню у разі перевищення встановлених норм [3]. Це спрямовано на запобігання незаконному переміщенню капіталу та забезпечення фінансового контролю.

На нашу думку, вдосконалення правового статусу інвестиційного золота в Україні має здійснюватися за кількома напрямками. По-перше, необхідно законодавчо закріпити єдине визначення інвестиційного золота. По-друге, доцільно спростити порядок здійснення операцій із банківськими металами для фізичних осіб. По-третє, важливим є зменшення надмірного адміністративного навантаження та усунення зайвих регуляторних бар'єрів.

Крім того, необхідно забезпечити гармонізацію національного законодавства із правом Європейського Союзу. Це сприятиме підвищенню прозорості ринку, залученню іноземних інвестицій та інтеграції України у світову фінансову систему.

Отже, інвестиційне золото є важливим елементом системи валютних цінностей, який виконує функцію збереження вартості та виступає ефективним інструментом інвестування. Водночас його правовий статус в Україні потребує подальшого вдосконалення. Усунення існуючих проблем сприятиме розвитку ринку банківських металів, зміцненню фінансової системи держави та забезпеченню її економічної безпеки.

Список використаних джерел

1. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21.06.2018 № 2473-VIII. Дата оновлення: 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19> (дата звернення: 11.04.2026).
2. Про затвердження Положення про здійснення операцій з валютними цінностями: Постанова Правління Національного банку України від 02.01.2019 № 2. Дата оновлення: 24.02.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002500-19> (дата звернення: 11.04.2026).
3. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI. Дата оновлення: 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (дата звернення: 15.04.2026).

Валентина КОВАЛЬ,
здобувач групи ПБПД-24-2,
Державний податковий університет
Науковий керівник: **Олена МЕЛЬНИК,**
кандидат юридичних наук,
Державного податкового університету

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У СФЕРІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ АДАПТАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Фінансова безпека складає невід'ємну частину національної безпеки кожної держави, оскільки стабільна економічна система є основою для розвитку суспільства та ефективної роботи державного управління. У сучасному світі, де глобалізація розширює кордони, фінансові ризики дедалі частіше набувають транснаціонального характеру, що потребує активної співпраці між країнами. Спільна боротьба з фінансовими злочинами, відмиванням коштів та фінансуванням тероризму стає ключовим завданням міжнародної спільноти. Україна як член глобальних фінансових інституцій повинна активно пристосовувати своє законодавство до міжнародних стандартів задля посилення контролю над фінансовими потоками.

Однак одним із головних викликів у галузі фінансової безпеки в Україні є обмежена імплементація міжнародних норм у національну правову систему. Хоча в країні ухвалені окремі закони для протидії відмиванню злочинних доходів і фінансуванню тероризму, їх виконання часто залишається несистемним і випадковим [1, с. 22]. Відсутність узгоджених підходів до моніторингу фінансових операцій і недостатнє використання найкращих міжнародних практик обмежують здатність оперативно й ефективно реагувати на фінансові загрози.

Глобальна співпраця у сфері фінансової безпеки передбачає обмін інформацією про підозрілі фінансові операції, участь у міжнародних тренінгах і спільну діяльність аналітичних центрів. Успішне функціонування таких

механізмів залежить від нормативно-правових умов країни та її здатності швидко адаптуватися до змін у міжнародних правилах. В Україні необхідно модернізувати нормативну базу, яка регулює взаємодію з глобальними фінансовими організаціями та правоохоронними структурами інших держав, щоб забезпечити більш тісну і результативну співпрацю.

Серед перспективних кроків можна виокремити створення уніфікованої системи моніторингу фінансових потоків із застосуванням міжнародних алгоритмів виявлення потенційно проблемних операцій [2, с. 41]. Такий підхід дозволить своєчасно реагувати на загрози, вдосконалить інформаційний обмін із зарубіжними партнерами та сприятиме більшій прозорості фінансового сектору країни.

Окрім того, необхідно особливу увагу приділити розвитку професійних навичок працівників державних органів, відповідальних за забезпечення фінансової безпеки. Це включає програми навчання, підвищення кваліфікації та залучення досвідчених міжнародних фахівців.

Для повноцінної інтеграції до світової системи фінансової безпеки Україна має привести своє законодавство у відповідність до міжнародних стандартів і угод, таких як рекомендації FATF та положення Конвенції ООН проти корупції. Вітчизняна законодавча база повинна не лише враховувати ці вимоги, але й забезпечувати їх дієве запровадження через чітко визначені процедури контролю й відповідальності. Тільки так можна забезпечити стійкість та ефективність національної фінансової системи в умовах сучасних викликів.

Особливу важливість слід надавати взаємодії з банківськими установами, які є ключовими учасниками фінансових потоків. Законодавство має передбачати обов'язкове впровадження систем комплаєнсу та внутрішнього контролю, а також забезпечувати ефективні механізми звітування про підозрілі фінансові операції. Інтеграція міжнародних стандартів дозволить зменшити ризики фінансового шахрайства та посилити захист національної економіки від зовнішніх загроз [3, с. 15].

Однією з головних проблем національного законодавства залишається брак узгодженості між нормами, що регулюють податкову, банківську та валютну сфери. Різноманітність підходів до регулювання контролю і звітності створює правові прогалини, які можуть бути використані для реалізації нелегальних фінансових схем. Світова практика демонструє, що гармонізація цих норм у єдину систему значно покращує ефективність протидії фінансовим ризикам та зміцнює економічну стабільність і безпеку.

Окремої уваги потребує питання протидії фінансуванню тероризму та організованій злочинності через міжнародні канали обігу капіталу. Україна активно бере участь у глобальних ініціативах, спрямованих на виявлення та припинення подібних фінансових потоків. Водночас національним законодавством мають бути чітко визначені процедури обміну інформацією з міжнародними партнерами та механізми взаємодії з іноземними правоохоронними органами для швидкого реагування на потенційні загрози.

Ще одним викликом сучасності є процвітання цифрових платіжних систем і криптовалют. Ці інноваційні інструменти, хоч і забезпечують нові можливості для економічного прогресу, водночас підвищують ризик легалізації злочинних доходів. Ефективна політика фінансової безпеки вимагає тісної співпраці держав на міжнародному рівні для розробки регуляторних механізмів, які гарантуватимуть прозорість та відповідність цифрових активів чинному законодавству.

Серед пріоритетних напрямів також виділяється розвиток превентивних заходів контролю, що дозволяють ідентифікувати ризики до того, як вони переростуть у реальні загрози [4, с. 12]. Це включає аналітичну співпрацю із зарубіжними партнерами, впровадження новітніх технологій для моніторингу та прогнозування небезпек, а також активний обмін передовими підходами та практичними кейсами. Правильно побудована стратегія профілактики здатна суттєво підвищити рівень фінансової захищеності держави.

Не менш важливим аспектом залишається формування правової культури серед учасників фінансових ринків та громадян. Інформаційні кампанії та освітні

ініціативи сприяють підвищенню усвідомлення значення дотримання норм фінансової безпеки. Вони допомагають розвинути відповідальне ставлення до ризиків та зменшують вразливість населення і бізнесу перед загрозами нелегальних фінансових операцій.

На цьому тлі необхідно підкреслити важливість міжнародної кооперації у сфері фінансової безпеки як ключового інструмента зміцнення економічної стабільності та національної безпеки. Гармонізація українського законодавства з міжнародними стандартами створить можливості для ефективного протидії фінансовим злочинам, забезпечення прозорості руху фінансових ресурсів і посилення довіри з боку світових партнерів.

Отже, подальше поглиблення взаємодії на міжнародній арені, впровадження новітніх стандартів та удосконалення правових механізмів контролю є визначальними елементами побудови міцної системи фінансової безпеки в Україні. Реалізація комплексних заходів у цьому напрямі та активна співпраця з міжнародними організаціями дозволять не тільки створити надійну фінансову систему, але й сприятимуть економічному розвитку країни та її інтеграції у глобальну економічну спільноту.

Список використаних джерел

1. Марцеляк О. В. Співпраця України з міжнародними фінансовими організаціями в умовах війни, глобалізації та євроінтеграції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2025. Вип. 88. С. 17–28. URL: <https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/331157>
2. Ковалко Н. М., Глух М. В. Фінансова безпека держав у системі міжнародного фінансового права. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. Вип. 6, Т. 2. С. 37-49. URL: <https://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/346442>
3. Саввопуло К. В. Особливості правового забезпечення фінансової безпеки України в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2025. Вип. 89. С. 13–25. URL: <https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/336479>

4. Давиденко Н., Гордей О., Скрипник Г., Новицька О. Загрози фінансовій безпеці держави в умовах воєнного стану. *Збірник наукових праць Державного податкового університету*. 2025. Вип. 1. С. 5–16. URL: <https://journals.dpu.kyiv.ua/index.php/collectioneconomy/article/view/594>

Олексій КОШОВИЙ,
здобувач групи ПБ-24-1,
Державний податковий університет
Науковий керівник: **Любов КАСЬЯНЕНКО**,
доктор юридичних наук, професор,
Державний податковий університет

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У СФЕРІ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ

В умовах стрімкої цифровізації фінансового сектору штучний інтелект (ШІ) дедалі активніше впроваджується у систему фінансового моніторингу. Зростання обсягів фінансових операцій і ускладнення схем легалізації злочинних доходів вимагають пошуку ефективніших інструментів контролю, одним із яких є ШІ. Актуальність обраної теми зумовлена відсутністю комплексного правового регулювання застосування ШІ у сфері фінансового моніторингу в Україні та необхідністю вироблення науково обґрунтованих підходів до вирішення відповідних правових проблем.

Фінансовий моніторинг – це система заходів, спрямованих на виявлення, аналіз і протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та розповсюдженню зброї масового знищення. В Україні правову основу фінансового моніторингу становлять Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [1], а також акти Державної служби фінансового моніторингу України та Національного банку України.

Штучний інтелект використовується у системі фінансового моніторингу у таких основних напрямках: автоматизований аналіз фінансових транзакцій у режимі реального часу; машинне навчання для виявлення підозрілих патернів поведінки клієнтів; обробка великих масивів неструктурованих даних (Big Data) з метою побудови профілів ризику; системи скорингу ризиків клієнтів у рамках процедур KYC (Know Your Customer) та AML (Anti-Money Laundering). Зазначені технології вже активно застосовуються провідними банківськими установами та небанківськими фінансовими організаціями.

До ключових переваг застосування штучного інтелекту у сфері фінансового моніторингу відносяться: по-перше, значне підвищення швидкості й точності виявлення підозрілих операцій; по-друге, суттєве зниження кількості «хибних спрацьовувань» порівняно з традиційними пороговими системами; по-третє, здатність аналізувати неструктуровані дані з різноманітних джерел одночасно; по-четверте, зменшення операційних витрат суб'єктів первинного фінансового моніторингу. Практичний досвід свідчить, що впровадження ШІ дозволяє збільшити ефективність виявлення підозрілих операцій у 3–5 разів порівняно із ручним аналізом.

Разом із тим застосування ШІ породжує суттєві правові проблеми. По-перше, більшість алгоритмів машинного навчання функціонують за принципом «чорної скриньки», що унеможлиблює прозоре пояснення підстав прийнятого рішення. По-друге, залишається відкритим питання розподілу юридичної відповідальності за помилкові рішення ШІ між розробником, оператором та суб'єктом моніторингу. По-третє, масштабна обробка персональних даних у системах ШІ створює ризики порушення вимог Закону України «Про захист персональних даних» [2] та Регламенту ЄС GDPR. По-четверте, алгоритмічні упередження (bias) здатні призводити до дискримінаційного ставлення до окремих груп клієнтів. По-п'яте, особи, щодо яких прийнято негативне рішення на підставі алгоритмічного аналізу, позбавлені ефективних механізмів його оскарження.

Законодавство України та Європейського Союзу не містить спеціального регулювання використання ШІ безпосередньо у сфері фінансового моніторингу. Прийнятий у 2024 році Регламент ЄС про штучний інтелект (AI Act) [3] лише частково охоплює відповідні відносини, відносячи системи оцінки ризиків у фінансовій сфері до категорії «високоризикових» (Annex III). Водночас спеціальних вимог до алгоритмів фінансового моніторингу ні на рівні ЄС, ні на рівні України досі не встановлено, що свідчить про наявність регуляторної прогалини.

З метою усунення виявлених прогалин видається доцільним вжити таких заходів: по-перше, закріпити законодавчі вимоги щодо пояснюваності (explainability) алгоритмів, що застосовуються у фінансовому моніторингу; по-друге, встановити чіткий розподіл відповідальності між розробниками ШІ та суб'єктами моніторингу за помилкові рішення; по-третє, запровадити обов'язковий незалежний аудит алгоритмів регуляторними органами; по-четверте, гарантувати право фізичної або юридичної особи на перегляд автоматизованого рішення уповноваженою людиною; по-п'яте, розробити галузевий стандарт застосування ШІ у сфері AML/CFT з урахуванням рекомендацій FATF [4].

Підсумовуючи викладене, можна констатувати, що застосування штучного інтелекту у сфері фінансового моніторингу є об'єктивною необхідністю сучасного етапу розвитку фінансових технологій, однак його правове регулювання в Україні перебуває на початковому етапі. Необхідне формування комплексної нормативної бази, яка поєднувала б заохочення інновацій із належним захистом прав суб'єктів фінансових відносин та забезпеченням прозорості алгоритмічного контролю. Вирішення цих завдань потребує міждисциплінарного підходу та активної співпраці законодавця, регуляторних органів і наукової спільноти.

Список використаних джерел

1. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 № 361-IX. Дата оновлення: 01.01.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20> (дата звернення 10.04.2026).

2. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI. Дата оновлення: 14.06.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17> (дата звернення 10.04.2026).

3. Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council laying down harmonised rules on artificial intelligence (AI Act), 13 June 2024. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj/eng>

4. Лученко Д. В. Правові проблеми застосування штучного інтелекту в публічному управлінні. Право і суспільство. 2024. № 2. С. 89–101. URL: https://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2024/2_2024/15.pdf

Наталія КРАСНОДЗЕЙ,
здобувач групи ПБЗ-22-3,
Державний податковий університет
Науковий керівник: **Вікторія ЧАЙКА,**
доктор юридичних наук, доцент,
Державний податковий університет

РОЗВИТОК ВАЛЮТНОГО ПРАВА ТА ВАЛЮТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

У наукових дослідженнях неодноразово зазначалося, що валютне регулювання є ключовим елементом економічної політики держави, оскільки воно впливає на стабільність національної валюти, стан платіжного балансу та рівень інвестиційної привабливості країни. Тому дослідження розвитку

валютного законодавства України є актуальним як у теоретичному, так і в практичному аспектах [1].

Формування валютного права України розпочалося після здобуття незалежності у 1991 році та було спрямоване на створення власної валютної системи і забезпечення її стабільності. Важливим етапом стало запровадження у 1996 р. національної грошової одиниці - гривні. Основи правового регулювання заклав Декрет Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» 1993 р., який запровадив жорстку модель валютного контролю з широким використанням адміністративних обмежень [2].

Модель, що була характерна для перехідних економік, спрямовувалась на захист національної валюти та запобігання відтоку капіталу, однак водночас обмежувала розвиток фінансового ринку та економічної свободи. Упродовж 1990-х-2010-х років валютне законодавство залишалося переважно обмежувальним і базувалося на ліцензуванні валютних операцій, валютному контролі, обов'язковому продажі валютної виручки та обмеженнях руху капіталу [3].

Принципово новий етап розвитку валютного права розпочався із прийняттям Закону України «Про валюту і валютні операції» 2018 року, який засадничо змінив філософію валютного регулювання, запровадивши принцип «дозволено все, що не заборонено законом». Закон передбачив скасування індивідуальних валютних ліцензій, спрощення здійснення валютних операцій для бізнесу, поступове зняття валютних обмежень і впровадження ризик-орієнтованого валютного нагляду. Водночас він зберіг можливість запровадження тимчасових обмежень у разі загроз фінансовій стабільності. На нашу думку, це забезпечує необхідну гнучкість державної валютної політики [4].

Разом із тим, така трансформація стала логічним наслідком поступового зростання потреби у лібералізації валютних відносин, зумовленої розвитком ринкової економіки, інтеграцією України у світову фінансову систему та необхідністю покращення інвестиційного клімату, внаслідок чого валютне

регулювання еволюціонувало від суто захисного механізму до інструменту стимулювання економічного розвитку [5, с. 121].

Центральним суб'єктом валютного регулювання є Національний банк України, який здійснює валютну політику, визначає порядок проведення валютних операцій та забезпечує валютний нагляд. Як зазначають дослідники, НБУ є ключовим інституційним елементом валютної системи, оскільки саме він реалізує державну валютну політику та оперативно реагує на економічні виклики. До його основних функцій належать встановлення валютних правил, контроль за діяльністю банків і фінансових установ, застосування заходів впливу та стабілізація валютного курсу, у зв'язку з чим ефективність валютного законодавства значною мірою залежить від діяльності цього органу [6].

Водночас суттєвий вплив на розвиток валютного права мають кризові явища: у періоди економічної нестабільності держава змушена посилювати валютне регулювання. Науковці підкреслюють, що валютні обмеження у таких умовах є необхідним інструментом для захисту золотовалютних резервів, запобігання відтоку капіталу, стабілізації валютного курсу та забезпечення макроекономічної рівноваги. В умовах воєнного стану в Україні Національним банком було запроваджено низку таких обмежень, що свідчить про повернення до більш жорстких механізмів регулювання і підтверджує, що валютна лібералізація не є абсолютною, а залежить від економічної ситуації в державі [7].

Сучасний етап розвитку валютного законодавства України характеризується поєднанням стратегічної лібералізації з вимушеними жорсткими обмеженнями, гармонізацією законодавства з правом ЄС, підвищенням прозорості валютних операцій та розвитком цифрових фінансових інструментів. Як підкреслюється у наукових працях, валютний ринок відображає загальний стан економіки, тому ефективність валютного регулювання безпосередньо залежить від макроекономічної стабільності [8].

На мою думку, розвиток валютного права України має суперечливий, але логічний характер: з одного боку, спостерігається прагнення до європейських стандартів і лібералізації, з іншого - об'єктивні економічні та політичні умови

змушують державу періодично повертатися до жорстких обмежень. Це свідчить про те, що оптимальна модель валютного регулювання для України має бути гнучкою, поєднуючи свободу економічної діяльності, ефективний державний контроль і можливість оперативного реагування на кризи.

Подальший розвиток валютного законодавства України має бути спрямований на забезпечення стабільності валютної системи, створення сприятливих умов для інвестицій та підвищення ефективності валютного контролю. Okремо слід зазначити про необхідність гармонізації з правом ЄС, що підвищить прозорість та передбачуваність валютного регулювання, у свою чергу, зміцнить довіру з боку іноземних інвесторів і міжнародних фінансових інституцій. Крім того, впровадження європейських стандартів дозволить забезпечити стабільність валютної системи через використання ефективних механізмів регулювання та нагляду, зменшення валютних ризиків і дозволить забезпечити євроінтеграційні процеси.

Список використаних джерел

1. Кожем'яченко Ю., Романчук С. Розвиток валютного регулювання в Україні // Сучасні проблеми економічної теорії, маркетингу та моделювання соціально-економічних систем : матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (27–28 квітня 2023 р., м. Кропивницький). Кропивницький, 2023. С. 92–94.

2. Декрет Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» : Декрет від 19 лютого 1993 р. № 15-93 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15-93#Text> (дата звернення: 05.04.2026).

3. Коваль, Г. О. Валютне регулювання та контроль / Г. О. Коваль, Г. Г. Осадча // Ukrainian food journal. 2012. № 2. С. 125-134.

4. Про валюту і валютні операції : Закон України від 21 червня 2018 р. № 2473-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text> (дата звернення: 05.04.2026).

5. Гарбінська-Руденко А. В. Валютне законодавство України в умовах валютної лібералізації // Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика). 2019. Вип. 15. С. 119–126. DOI: 10.33244/2521-1196.15.2019.119-126.

6. Старинський М. В., Татарінова К. В. Роль Національного банку України в формуванні валютної політики: правовий аспект // Аналітично-порівняльне правознавство. 2025. № 4. С. 344–350. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.04.2.57>.

7. Антонюк О. І., Катаєва С. Б. Валютне регулювання та валютні обмеження в сучасних умовах // Сталий розвиток економіки. 2025. № 1 (52). С. 345–351. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-52-48>.

8. Холодна Ю. Є. Валютне регулювання в Україні: сучасні тенденції та перспективи // Економіка та суспільство. 2024. № 68. С. 130–294. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-130>.

Любов КРАСЮК,
заступник директора з навчально-виховної роботи
Ірпінського академічного ліцею «Мрія»
Оксана МАРУЩАК,
вчитель технології та трудового навчання
ліцей №3 Ірпінської міської ради
Науковий керівник: **Наталія ЛАГОВСЬКА**
кандидат юридичних наук, доцент,
Державний податковий університет

БЮДЖЕТНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АВТОНОМІЇ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Сучасний етап реформування освітньої системи України характеризується посиленням процесів децентралізації та впровадженням принципів фінансової автономії закладів освіти, що обумовлює необхідність удосконалення бюджетно-

правових механізмів їх функціонування. Особливої актуальності це питання набуває для закладів загальної середньої освіти, зокрема ліцеїв, які в умовах обмеженого фінансового ресурсу та зростання вимог до якості освітніх послуг повинні забезпечувати ефективне та раціональне використання бюджетних коштів [1].

Автономія закладів освіти розглядається як одна з ключових гарантій підвищення якості освіти, що передбачає самостійність у прийнятті управлінських, організаційних та фінансових рішень у межах, визначених законодавством. Водночас, існуючі бюджетно-правові інструменти не завжди відповідають потребам практичної діяльності адміністрацій ліцеїв, що зумовлює необхідність їх наукового осмислення та нормативного вдосконалення [2].

Проблематика бюджетно-правового забезпечення функціонування закладів освіти досліджувалася у працях вітчизняних учених-юристів та економістів, зокрема в контексті реформування бюджетної системи, фінансової децентралізації та розвитку публічних фінансів. Значну увагу приділено питанням правового регулювання освітньої діяльності, фінансування освіти, а також автономії закладів вищої освіти [3].

Разом із тим, питання бюджетно-правових механізмів забезпечення автономії саме закладів загальної середньої освіти, зокрема ліцеїв, залишаються недостатньо дослідженими. Наявні наукові розвідки мають переважно загальнотеоретичний характер і не враховують специфіку практичної діяльності адміністрацій таких закладів, що зумовлює необхідність подальших досліджень у цьому напрямі [4].

Зауважимо, що чинна система бюджетно-правового регулювання не в повній мірі забезпечує реальну фінансову автономію закладу освіти, що проявляється у низці проблемних аспектів.

По-перше, обмеженість дискреційних повноважень керівництва ліцею щодо розподілу бюджетних асигнувань. Незважаючи на декларовану автономію, значна частина фінансових рішень залежить від органів місцевого

самоврядування як розпорядників бюджетних коштів, що звужує можливості оперативного реагування на потреби закладу [5].

По-друге, недосконалість механізмів формування та використання спеціального фонду закладів освіти. Практика свідчить про наявність надмірних процедурних обмежень щодо залучення та використання позабюджетних коштів, що стримує розвиток матеріально-технічної бази ліцеїв [6].

По-третє, проблеми правового регулювання фінансової відповідальності керівників закладів освіти. Наявність значної кількості контрольних процедур та ризиків притягнення до відповідальності ускладнює реалізацію управлінських рішень, спрямованих на ефективне використання ресурсів [7].

По-четверте, недостатня узгодженість норм бюджетного та освітнього законодавства. Це призводить до виникнення колізій та правової невизначеності щодо обсягу фінансових повноважень закладів освіти [8].

Проведений нами аналіз дозволяє дійти висновку, що забезпечення реальної автономії закладів освіти потребує комплексного вдосконалення бюджетно-правових механізмів їх функціонування. З метою підвищення ефективності правового регулювання доцільно запропонувати такі напрями вдосконалення нормативно-правової бази:

1. *Розширення фінансової автономії закладів освіти шляхом внесення змін до бюджетного законодавства щодо надання керівникам ліцеїв більш широких повноважень у розподілі бюджетних коштів у межах затверджених кошторисів;*

2. *Спрощення процедур формування та використання спеціального фонду, зокрема шляхом дерегуляції порядку залучення благодійних внесків, грантів та інших джерел фінансування, що не заборонені законом;*

3. *Удосконалення механізмів фінансового контролю через запровадження ризик-орієнтованого підходу, що дозволить зменшити адміністративне навантаження на керівників закладів освіти при збереженні належного рівня фінансової дисципліни;*

4. *Гармонізація бюджетного та освітнього законодавства шляхом чіткого визначення обсягу фінансової автономії закладів освіти та усунення наявних правових колізій;*

5. *Розробка типових моделей фінансової автономії для закладів загальної середньої освіти, які враховуватимуть специфіку їх діяльності та забезпечуватимуть баланс між самостійністю та підзвітністю.*

6. *Підвищення рівня фінансово-правової компетентності керівників закладів освіти через впровадження систематичних програм підвищення кваліфікації.*

Таким чином, удосконалення бюджетно-правових механізмів є необхідною умовою забезпечення ефективного функціонування ліцеїв та підвищення якості освітніх послуг в умовах сучасних трансформацій освітньої системи України.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 09.04.2026).

2. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 09.04.2026).

3. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 09.04.2026).

4. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16.01.2020 № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 09.04.2026).

5. Кравченко В. І. Публічні фінанси: навч. посіб. Київ: Алерта, 2021. 312 с.

6. Опарін В. М. Бюджетна система: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2020. 528 с.

7. Шевчук О. А. Фінансове право України: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2022. 384 с.

8. Гетманцев Д. О. Фінансове право: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2021. 496 с.

Богдан КРИМЧАНІН,
здобувач групи ПБ-23-3,
Державний податковий університет
Науковий керівник: **Любов КАСЬЯНЕНКО,**
доктор юридичний наук, професор,
Державний податковий університет

ЗАГАЛЬНІ ТА СПЕЦИФІЧНІ ОЗНАКИ ФІНАНСОВО-ПРАВОВОЇ НОРМИ

Норми фінансового права встановлюють обсяг прав та обов'язків суб'єктів, які беруть участь у фінансових взаєминах. Вони чітко окреслюють умови, за яких ці суб'єкти набувають відповідного правового статусу. Крім того, ці норми містять державні приписи, заборони та визначають санкції за недотримання встановлених державою вимог.

Як слушно зазначає О. Музика-Стефанчук, фінансово-правова норма являє собою встановлене органом публічної влади у суворо визначеному порядку та забезпечене заходами державного примусу, виражене в категоричній формі обов'язкове писане правило поведінки суб'єктів фінансових правовідносин, які виникають у сфері публічної фінансової політики, у процесі акумулювання, розподілу та використання коштів публічних фондів, у сфері публічного фінансового контролю [1, с. 44]. Фінансово-правовій нормі, як і будь якій іншій нормі права, притаманна певна сукупність характерних рис, що також у сучасній юридичній літературі іменуються як «ознаки». Так, ознаки фінансової норми класифікують на два види. Перший вид – це *ознаки, що характерні будь-якій нормі права*, тобто загальні. Наприклад, формальне визначення, обов'язковість, регулятивність тощо [2, с. 22]. Другий вид являє собою такі риси, що *притаманні лише фінансово-правовій нормі*, відомі також як специфічні.

На думку Т. Філіпенко та А. Філіпенко фінансово-правовим нормами притаманні такі ознаки: 1) визначають права та обов'язки учасників фінансових відносин; 2) визначають обставини, за наявності яких суб'єкти стають носіями прав та обов'язків; 3) передбачають відповідальність за невиконання приписів держави; 4) є засобом реалізації публічних, а не приватних інтересів; 5) деякі фінансово-правові норми мають періодичний характер (норми, що затверджують бюджет); 6) регулюють групу кількісно невизначених суспільних відносин у сфері фінансового права [2, с. 21]. У свою чергу, ми переконані, що до специфічних ознак фінансово-правової норми можна віднести такі як публічно-владний характер, зв'язок із публічною фінансовою політикою, імперативність та категоричність, незалежне визначення поведінки [1, с. 43-44].

Однак, не варто вважати, що якась класифікація є кращою чи більш доречною. На нашу думку, вибір конкретної класифікаційної для наукових досліджень – це справа «юридичного смаку» і проводиться для зручності розуміння того чи іншого питання. Тому у нашій доповіді ми будемо притримуватися класифікації, яка до вподоби саме нам.

Так, під *публічно-владним характером* варто розуміти, що ці норми, так би мовити, завжди наділені державною владою. Вони відображають волю держави та її примусову силу, а не договірні зобов'язання приватних сторін. Це означає, що їхнє застосування та виконання забезпечується державним апаратом, що надає їм обов'язкової юридичної сили.

У свою чергу, *зв'язок з публічною фінансовою політикою* полягає в тому, що зміст фінансово-правових приписів нерозривно пов'язаний із регулюванням суспільних відносин, що виникають у процесі формування, розподілу та використання державних (публічних) грошових фондів. Вони є інструментом, за допомогою якого держава реалізує свою фінансову політику, забезпечуючи фінансування своїх функцій та завдань.

Імперативність та категоричність виражається в тому, що фінансові норми є імперативними (владними та обов'язковими). Вони мають категоричну форму, що не залишає суб'єктам фінансових відносин права вибору чи

можливості відступити від встановлених державою правил. Ця невідступність забезпечена державним примусом та є ключовою для забезпечення стабільності та наповнення публічних фінансових ресурсів (наприклад, сплата податків).

Належне визначення поведінки передбачає те, що приписи цих норм безпосередньо регулюють дії та бездіяльність громадян (фізичних осіб), організацій (юридичних осіб) та органів державної влади. Їхня дія активується певними юридичними фактами (обставинами), і суб'єкти зобов'язані виконувати встановлену модель поведінки незалежно від їхньої особистої згоди чи бажання.

Отже, фінансово-правовій нормі, притаманні як загальні так і специфічні ознаки. Безумовно, названі нами характерні риси фінансово-правових приписів не є повними та усталеними. Вважаємо, що через динамічність розвитку права, громадянського суспільства України, а, в силу цього, й фінансового права як галузі не можливо точно визначити основну, категоричну сукупність як загальних так і специфічних ознак окремої норми фінансового права. На нашу думку, обрана нами тема є широкомасштабною та потребує подальшого наукового дослідження.

Список використаних джерел

1. Музика-Стефанчук О.А., Якимчук Н.Я. Сучасне фінансове право. Право публічних фінансів: підручник. Київ: АртЕк, 2024. 656 с.
2. Філіпенко Т.В., Філіпенко А.С. Фінансове право у схемах: навчально-методичний посібник. Кривий Ріг: ДЮІ МВС України, 2018. 150 с.
3. Скакун О. Ф. Теорія права і держави. 4-те видання, стереотипне. Підручник. Київ : Алерта, 2021. 528 с.

Софія КРУЧОК,
здобувач групи ПБз-22-1
Державний податковий університет
Науковий керівник: **Вікторія ЧАЙКА**,
доктор юридичних наук, доцент,
Державний податковий університет

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВАЛЮТНОГО ПРАВА ТА ВАЛЮТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Питання розвитку валютного права та валютного законодавства України залишається одним із ключових у сфері фінансово-правової науки, оскільки ефективність валютного регулювання безпосередньо впливає на стан економіки держави, стабільність грошової одиниці та рівень інтеграції в міжнародну фінансову систему. Особливої актуальності ця проблематика набуває в умовах воєнного часу, коли держава змушена оперативно реагувати на нові виклики, балансуючи між необхідністю захисту валютного ринку та збереженням умов для господарської діяльності.

Становлення валютного законодавства незалежної України розпочалося одразу після проголошення державного суверенітету. Протягом 1990-х років основу нормативної бази становили Декрет Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» від 19.02.1993 № 15-93 та значна кількість підзаконних актів Національного банку України. Ця система тривалий час забезпечувала базові правові рамки для валютних відносин, проте мала суттєві вади: надмірну зарегульованість, розпорошеність нормативних приписів по численних підзаконних актах та відсутність чітких принципів, що ускладнювало правозастосування [1, с. 217].

У науковій доктрині валютне право традиційно розглядається як підгалузь фінансового права, що регулює суспільні відносини, які виникають у сфері здійснення валютних операцій, валютного регулювання та валютного нагляду [1, с. 221]. Предметом валютного права є валютні правовідносини – специфічний різновид фінансових правовідносин, суб'єктами яких виступають резиденти та

нерезиденти, а уповноваженим регулятором – Національний банк України. Тривалість формування цієї підгалузі пояснюється не лише складністю самих відносин, але й нестабільністю економічного середовища, яке неодноразово ставало чинником кардинального перегляду підходів до регулювання.

Переломним етапом у розвитку валютного законодавства стало прийняття Закону України «Про валюту і валютні операції» від 21.06.2018 № 2473-VIII, який набрав чинності 7 лютого 2019 року [2]. Цей акт кардинально змінив концептуальні засади регулювання: натомість дозвільної системи, що діяла десятиліттями, запроваджувався принцип свободи здійснення валютних операцій – «дозволено все, що прямо не заборонено законом». Закон закріпив вичерпний перелік підстав для запровадження валютних обмежень та заходів захисту, чітко визначив повноваження НБУ як основного регулятора, а також встановив відповідальність за порушення валютного законодавства [2, ст. 2; 3].

Реформа 2018-2019 рр. була органічно пов'язана із зобов'язаннями України в рамках Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, зокрема з положеннями Директиви ЄС 88/361/ЄЕС про вільний рух капіталу. Нова система передбачала поступову лібералізацію валютних операцій згідно з дорожньою картою НБУ, яка включала кілька послідовних етапів зняття обмежень. На момент початку повномасштабного вторгнення у лютому 2022 року цей процес перебував у фазі активного впровадження.

З оголошенням воєнного стану 24 лютого 2022 року відповідно до Указу Президента України № 64/2022 Національний банк України того ж дня ухвалив Постанову Правління № 18, якою затвердив Положення про роботу банківської системи в умовах воєнного стану [4]. Цим нормативним актом запроваджувалися суттєві обмеження на здійснення валютних операцій: заборона на транскордонні перекази коштів за рахунками фізичних та юридичних осіб, зупинення переказів для погашення зовнішніх боргових зобов'язань, фіксація офіційного курсу гривні. Ці заходи, хоча й суперечили загальному вектору лібералізації, були юридично обґрунтованими відповідно до статті 11 Закону № 2473-VIII, яка прямо передбачає можливість введення заходів захисту у надзвичайних

обставинах.

Протягом 2022-2023 рр. НБУ послідовно здійснював точкові пом'якшення валютних обмежень, виходячи з оцінки поточного стану валютного ринку та макрофінансової стабільності [5, с. 22]. Зокрема, вже в середині 2022 року підприємствам дозволили проводити розрахунки за будь-які товари, поставлені з-за кордону. Граничні строки розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів були скорочені з 365 до 180 календарних днів та застосовуються до операцій, здійснених починаючи з 5 квітня 2022 року [6, с. 121]. У жовтні 2023 року НБУ перейшов від режиму жорстко фіксованого офіційного курсу до режиму «керованої гнучкості», за якого курс гривні визначається на підставі результатів торгів на міжбанківському валютному ринку.

Ухвалена 3 травня 2024 року Постанова НБУ № 56 ознаменувала новий, найбільший за обсягом пакет пом'якшень з початку повномасштабної війни [7]. Зміни охопили кілька ключових напрямів: скасовано всі валютні обмеження для імпорту робіт та послуг; надано можливість репатріювати «нові» дивіденди в межах встановленого щомісячного ліміту в еквіваленті одного мільйона євро; дозволено перекази за лізинговими та орендними угодами; спрощено обслуговування «нових» зовнішніх кредитів. Ці кроки свідчать про системний підхід до поступового відновлення ліберального валютного режиму в межах, що забезпечують макрофінансову стабільність.

Разом із тим слід констатувати низку невирішених проблем у сфері валютного права України. По-перше, незважаючи на прийняття Закону № 2473-VIII, валютне законодавство і надалі є значно фрагментованим: значна частина регулювання зосереджена в постановах НБУ, які можуть змінюватися оперативно, що ускладнює правову визначеність для учасників валютних відносин. По-друге, в умовах воєнного стану постанови НБУ стали основним інструментом валютного регулювання, тоді як нормативна функція закону де-факто відступила на другий план, що породжує питання про конституційність такої практики та узгодженість із принципом верховенства права.

По-третє, залишається актуальним питання гармонізації валютного

законодавства України з правовою базою ЄС, що є однією з умов євроінтеграції. Прийнятий у 2018 році Закон створив базу для такої гармонізації, проте обмеження воєнного часу суттєво відклали практичну реалізацію відповідних зобов'язань.

С. Кочура слушно наголошує на тому, що стрімка зміна державного регулювання валютних правовідносин в Україні під впливом процесів глобалізації та нових геополітичних викликів вимагає перегляду самої концепції правового регулювання в цій сфері [8, с 268].

Таким чином, розвиток валютного права та валютного законодавства України відбувається в три умовних етапи: первинне формування на основі Декрету 1993 року; ліберальна реформа 2018-2019 рр. на засадах свободи валютних операцій; та вимушений відкат до адміністративних обмежень з лютого 2022 року з поступовою, поетапною лібералізацією. Головним вектором подальшого розвитку залишається повернення до ліберального режиму після завершення воєнного стану та завершення гармонізації з правом ЄС, що вимагатиме не лише нормативних, але й інституційних змін у системі валютного нагляду та регулювання.

Список використаних джерел

1. Ковалів М. В., Єсімов С. С., Проць І. М., Скриньковський Р. М., Лозинський Ю. Р. Фінансове право України: навч. посіб. Львів : СПОЛОМ, 2022. 394 с.
2. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21.06.2018 № 2473-VIII. Відомості Верховної Ради. 2018. № 30. Ст. 239. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19> (дата звернення: 05.04.2026).
3. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 05.04.2026).
4. Про затвердження Положення про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану: Постанова Правління Національного банку України від 24.02.2022 № 18. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500->

22 (дата звернення: 05.04.2026).

5. Деркач Ю. Використання інструментів валютного регулювання в умовах воєнного стану. Трансформаційна економіка. 2023. № 3(03). С. 21-25.

6. Голубєва В. О., Голубєва А. О. Граничні строки розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів: історія застосування Україною. Київський часопис права. 2024. № 1. С. 118-135.

7. Про внесення змін до постанови Правління Національного банку України від 24 лютого 2022 року № 18: Постанова Правління Національного банку України від 03.05.2024 № 56. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_03052024_56 (дата звернення: 05.04.2026).

8. Кочура С. В. Правові засади державного регулювання валютних правовідносин в Україні в умовах глобалізації. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія юридична. 2023. Вип. 36. С. 266-271.

Марія КУЧКО,
здобувач групи ПБПД-23-1,
Державний податковий університет
Науковий керівник: **Наталія ЛАГОВСЬКА,**
кандидат юридичних наук, доцент,
Державний податковий університет

ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСУВАННЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану в Україні суттєво зростає роль правоохоронних органів у забезпеченні правопорядку, національної безпеки та протидії новим видам загроз, що, у свою чергу, потребує належного та ефективного фінансового забезпечення їх діяльності. Обмеженість бюджетних ресурсів, пріоритетність фінансування сектору оборони, зростання дефіциту державного бюджету та

залежність від міжнародної допомоги актуалізують проблему раціонального розподілу та використання коштів у правоохоронній сфері. Водночас особливого значення набувають питання підвищення прозорості, підзвітності та результативності фінансування, впровадження сучасних фінансово-управлінських інструментів і цифрових рішень, а також забезпечення належного рівня матеріально-технічного оснащення і соціального захисту персоналу. У зв'язку з цим виникає об'єктивна необхідність комплексного дослідження існуючих проблем та обґрунтування напрямів удосконалення фінансування правоохоронних органів України з урахуванням викликів воєнного часу.

Бюджетне забезпечення діяльності Національної поліції України, Бюро економічної безпеки України та інших уповноважених органів має розглядатися не лише як технічний розподіл видатків, а як самостійний інструмент реалізації фінансової політики держави. Пріоритетність видатків на сектор безпеки та оборони у 2026 р. підтверджує збереження високої ролі фінансового ресурсу у функціонуванні правоохоронної системи, а отже, актуалізує питання ефективності, цільового використання коштів, бюджетного планування та правових гарантій фінансового забезпечення відповідних органів

Окремі аспекти фінансування правоохоронної діяльності, правових принципів такого фінансування та гарантій матеріального забезпечення працівників правоохоронних органів досліджували О. Гетьманець, В. Макарчук, О. Резнік, А. Суббот, С. Шевнін та ін. Наукові результати зазначених авторів сформував належне теоретичне підґрунтя для осмислення джерел, принципів і гарантій фінансового забезпечення правоохоронних органів. Водночас подальше вивчення цієї тематики залишається необхідним з огляду на зміну бюджетних пріоритетів в умовах воєнного стану, оновлення правового статусу окремих правоохоронних органів, посилення вимог до прозорості використання публічних коштів.

Відповідно до ст. 7 Бюджетного кодексу України (далі – БК України) бюджетна система України ґрунтується, зокрема, на принципах ефективності та результативності, цільового використання бюджетних коштів, публічності та

прозорості [1]. У межах цих засад фінансування правоохоронних органів слід розуміти як урегульований нормами фінансового права процес планування, розподілу, надання та використання бюджетних коштів для виконання покладених на них державою функцій.

Фінансування правоохоронних органів не зводиться до виплати грошового забезпечення персоналу. Фінансове забезпечення є одним із засобів адміністративно-правового забезпечення особистої безпеки працівників правоохоронних органів, а його належний рівень безпосередньо впливає на стабільність виконання службових функцій. Воно має спиратися на систему правових принципів, серед яких особливе значення мають законність, підконтрольність, збалансованість та адресність бюджетних витрат. Отже, фінансове забезпечення правоохоронної сфери має одночасно соціальне, організаційне та публічно-владне значення, оскільки воно створює матеріальні умови для реалізації функцій держави у сфері правопорядку.

У сучасних умовах центральною проблемою залишається поєднання зростання потреб правоохоронної системи з обмеженістю бюджетного ресурсу. Закон України «Про Державний бюджет України на 2026 рік» підтверджує загальну тенденцію концентрації державного фінансового ресурсу на безпекових напрямках [2]. Міністерство фінансів України окремо наголосило, що загальний обсяг видатків на сектор оборони та безпеки у 2026 р. становить 2 трлн 807,1 млрд грн, тобто понад чверть валового внутрішнього продукту [3]. За таких умов особливого значення набуває питання внутрішньої збалансованості видатків усередині сектору безпеки, зокрема розмежування між поточними потребами, оплатою праці, технічним оновленням, цифровізацією, аналітичним супроводом розслідувань та розвитком інституційної спроможності.

Суттєвою проблемою є недостатня узгодженість між завданнями правоохоронних органів і механізмом їх фінансового забезпечення. Кошторисне планування не може обмежуватися лише утриманням апарату. Необхідним є фінансування аналітичних систем, міжвідомчої взаємодії, професійної підготовки, цифрових інструментів виявлення фінансових правопорушень та

належного соціального забезпечення працівників. В. В. Макарчук слушно зауважує, що фінансові гарантії діяльності правоохоронних органів охоплюють не лише грошове забезпечення, а й належне організаційно-технічне забезпечення, без якого реалізація повноважень втрачає практичну результативність [4, с. 263].

Проблематика ефективності бюджетного забезпечення правоохоронних органів тісно пов'язана також із категорією економічної безпеки держави. Так, Т. Петреман та К. Дубич наголошують, що система державного управління у сфері економічної безпеки потребує актуалізації відповідно до нових загроз, пов'язаних із кризовими явищами, тінізацією економіки та трансформацією управлінських механізмів [5, с. 83]. У такому контексті фінансування Бюро економічної безпеки України набуває особливого значення, оскільки йдеться не лише про утримання окремого органу, а про фінансово-правове забезпечення інституції, покликаної мінімізувати втрати бюджету від економічних правопорушень. Рахункова палата у 2025-2026 роках прямо вказувала на проблеми нормативної повноти, міжвідомчої координації та бюджетного планування у діяльності Бюро економічної безпеки, що додатково підтверджує потребу вдосконалення правового механізму фінансування цього органу [6].

На основі вищезазначених проблем сформуємо напрями удосконалення фінансування правоохоронних органів України. Отже, вважаємо, що:

- бюджетне планування у цій сфері має ґрунтуватися на реальних функціональних потребах конкретного органу, а не переважно на інерційному підході до розподілу видатків;

- подальшого розвитку потребує програмно-цільовий підхід із чіткими показниками результативності, які давали б змогу оцінювати не лише факт освоєння коштів, а й вплив профінансованих заходів на стан правопорядку та фінансової безпеки;

- необхідним є посилення фінансового контролю та аудиту використання бюджетних коштів, що відповідає принципам бюджетної системи, закріпленим у БК України;

- належне фінансування соціальних гарантій персоналу має розглядатися як складник інституційної стійкості правоохоронної системи, оскільки рівень матеріального забезпечення безпосередньо впливає на професійну мотивацію, кадрову стабільність і зниження корупційних ризиків.

Отже, фінансування правоохоронних органів України в умовах воєнного стану слід розглядати як комплексний інститут фінансового права, у межах якого поєднуються бюджетно-правові приписи, гарантії належного матеріального забезпечення персоналу та вимоги ефективного використання публічних коштів. Сучасний стан правового регулювання засвідчує наявність нормативної основи для такого фінансування, однак збереження високого безпекового навантаження, ускладнення економічних загроз і підвищення вимог до прозорості бюджетних витрат зумовлюють потребу в подальшому вдосконаленні механізмів планування, контролю та оцінки результативності видатків у правоохоронній сфері.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. Відомості Верховної Ради України. 2010, № 50-51, ст.572
2. Про Державний бюджет України на 2026 рік : Закон України від 03.12.2025 № 4695-IX. Відомості Верховної Ради України. 2026, №№ 7-8, ст.14
3. Бюджет-2026: на оборону країни – 100% доходів. Міністерство фінансів України. 04.12.2025. URL: https://www.mof.gov.ua/uk/news/biudzheta-2026_100_dokhodiv__na_oboronu_kraini-5461 (дата звернення: 21.03.2026)
4. Макаруч В. В. Фінансові гарантії діяльності правоохоронних органів як суб'єктів формування та реалізації державної політики у сфері економічної безпеки. Фінансова безпека України: сучасний стан правового регулювання та перспективи розвитку: зб. тез наук. праць. Ірпінь. 2022. С. 262-265
5. Петреман Т. В., Дубич К. В. Економічна безпека України: державне управління. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 19. С. 80-86

6. Звіт про результати аудиту відповідності на тему «Протидія правопорушенням, що посягають на функціонування економіки держави». Київ, Рахункова палата. 2025. 82 с.

Марія КУЧКО,
здобувач групи ПБПД-23-1,
Державний податковий університет
Науковий керівник: **Тетяна МАЦЕЛИК,**
доктор юридичних наук, професор,
Державний податковий університет

ФІНАНСОВО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОЇ ДОПОМОГИ УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, КОНТРОЛЮ ТА ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

Міжнародна допомога Україні в умовах повномасштабної війни набула значення одного з вагомих інструментів збереження бюджетної стійкості, фінансування соціальних видатків, підтримки макрофінансової рівноваги та започаткування відновлення. За оновленою оцінкою Світового банку, Європейської Комісії, Організації Об'єднаних Націй та Уряду України, станом на 31 грудня 2025 р. прямі збитки вже перевищили 195 млрд дол. США, а потреби на відновлення залишаються надзвичайно високими. За таких умов міжнародна допомога перестає бути лише фінансовим ресурсом і перетворюється на складний об'єкт фінансово-правового регулювання, у межах якого поєднуються норми бюджетного, антикорупційного, міжнародного та адміністративного права [1-3].

Показовим є функціонування Ukraine Facility, яка передбачає довгострокову фінансову підтримку України на засадах виконання Ukraine Plan, а отже поєднує ресурсну й умовну складові. У 2025 р. Європейська Комісія здійснила кілька регулярних виплат у межах цього інструменту, зокрема у квітні було перераховано близько 3,5 млрд євро [4]. Отже, міжнародна допомога дедалі

більше прив'язується до якості реформ, прозорості бюджетного процесу, стану верховенства права та антикорупційної інфраструктури.

Зауважимо, що ефективність міжнародної допомоги залежить від якості фінансового контролю не меншою мірою, ніж від обсягу залучених ресурсів. На практиці контрольна архітектура охоплює Міністерство фінансів України, Державну аудиторську службу України, Рахункову палату, Національне агентство з питань запобігання корупції, правоохоронні антикорупційні органи, а також внутрішні механізми наглядових інституцій донорів. Рахункова палата у 2025 р. продовжила аудит бюджетних та відновлювальних напрямів, а серед пріоритетів міжнародного співробітництва визначила спільні аудити й технічну допомогу, що свідчить про поступове розширення зовнішнього фінансового контролю у сфері міжнародної підтримки [5].

Окремої уваги заслуговує цифровізація контролю. Екосистема DREAM позиціонується як єдина державна цифрова система для проєктів відновлення та публічного інвестування, яка забезпечує відображення проєктів, аналітику, відкриті дані та простежуваність реалізації. Інтеграція рішень такого типу з бюджетним плануванням і з механізмами «Multi-Agency Donor Coordination Platform» створює підґрунтя для переходу від формального контролю документів до контролю результативності й досягнення індикаторів. У цьому аспекті доречно враховувати й Дорожню карту реформування системи управління публічними інвестиціями, де прямо передбачено узгодження переліку пріоритетних проєктів із доступними зовнішніми ресурсами в межах координаційної платформи донорів [6].

Разом із тим проблемними залишаються розмежування повноважень контролюючих суб'єктів, уніфікація звітності для різних донорів, своєчасність оприлюднення інформації та стандарти оцінки ефективності використання коштів. Корупційні ризики у сфері міжнародної допомоги пов'язані одночасно з воєнним станом, масштабом фінансових потоків, потребою у швидких рішеннях та великою кількістю учасників процедур. За даними ОЕСР «Public Integrity Indicators» 2025, Україна виконує 73 % критеріїв якості стратегічної

антикорупційної рамки та 80 % критеріїв її практичної реалізації, що перевищує середні показники держав ОЕСР. Водночас країна демонструє слабші результати у сфері лобіювання та практичного забезпечення прозорості публічної інформації [7, с. 4-7].

Позитивним фактором виступає також чинність Закону України «Про запобігання корупції», який формує базові засади функціонування антикорупційної системи [8]. Водночас суміжні напрями правового забезпечення прозорості й доброчесності у сфері міжнародної допомоги вже дістали розвиток у спеціальному законодавстві. Зокрема, правові засади лобіювання визначено Законом України «Про лобіювання», доступ до публічної інформації та режим відкритих даних забезпечуються Законом України «Про доступ до публічної інформації» і Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо доступу до публічної інформації у формі відкритих даних», питання фінансування політичної діяльності врегульовано Законом України «Про політичні партії в Україні», а прозорість закупівель – Законом України «Про публічні закупівлі» [9-13].

Проте правова конструкція запобігання корупції у сфері міжнародної допомоги потребує подальшої спеціалізації. Насамперед ідеться про нормативне визначення спеціальних ризиків для коштів відбудови, уніфіковані вимоги до бенефіціарів донорських програм, обов'язкову верифікацію кінцевих виконавців, посилення захисту викривачів і стандарти оприлюднення інформації щодо виконання проєктів.

Таким чином, міжнародна допомога Україні в сучасних умовах становить не лише фінансовий ресурс підтримки держави, а й самостійний об'єкт фінансово-правового регулювання. Головними проблемами залишаються фрагментарність правового забезпечення, множинність контрольних процедур, недостатня уніфікація звітності та збереження корупційних ризиків у процесі розподілу й використання донорських коштів. Підвищення результативності міжнародної допомоги потребує систематизації законодавства, посилення координації між національними й міжнародними контрольними інституціями,

розширення цифрової прозорості проєктів відновлення та впровадження спеціальних правових механізмів запобігання корупції.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010, № 50-51, ст.572
2. Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги: постанова Кабінету Міністрів України від 15.02.2002 № 153. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/153-2002-п#Text> (дата звернення 21.03.2026)
3. Regulation (EU) 2024/792 of the European Parliament and of the Council of 29 February 2024 establishing the Ukraine Facility. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/792/oj/eng> (дата звернення 21.03.2026)
4. The Commission disburses €3.5 billion as part of the Ukraine Facility. *European Commission*. 01.04.2025. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/news/commission-disburses-eu35-billion-part-ukraine-facility-2025-04-01_en (дата звернення 23.03.2026)
5. Звіти Рахункової палати за 2025 р. *Рахункова палата України*. URL: <https://rp.gov.ua/FinControl/FinReports/?id=2494> (дата звернення 23.03.2026)
6. Дорожня карта реформування системи управління публічними інвестиціями. *Міністерство фінансів України*. URL: https://www.mof.gov.ua/storage/files/Дорожня_карта_УПІ.pdf (дата звернення 23.03.2026)
7. Public Integrity Indicators: Ukraine Country Fact Sheet 2025. Paris: *OECD*. 2025. URL: <https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/topics/policy-sub-issues/public-integrity/country-fact-sheets/OECD-Public-Integrity-Indicators-Ukraine-Country-Fact-Sheet-2025.pdf> (дата звернення 24.03.2026)
8. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014, № 49, ст.2056

9. Про лобіювання: Закон України від 23.02.2024 № 3606-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2024, № 17, ст. 78

10. Про внесення змін до деяких законів України щодо доступу до публічної інформації у формі відкритих даних: Закон України від 09.04.2015 № 319-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015, № 25, ст. 192

11. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011, № 32, ст. 314

12. Про політичні партії в Україні: Закон України від 05.04.2001 № 2365-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001, № 23, ст. 118

13. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016, № 9, ст. 89

Аліна ЛИПНИЦЬКА,
здобувач групи ПМПД-25-1,
Державний податковий університет
Науковий керівник: **Олена МЕЛЬНИК,**
кандидат юридичних наук, доцент,
Державний податковий університет

РОЛЬ ФУНКЦІЇ КОМПЛАЄНС У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Функціонування сучасної банківської системи неможливо уявити без належного рівня довіри з боку клієнтів, держави та міжнародних партнерів. Умови цифровізації фінансових послуг, посилення міжнародної інтеграції та зростання кількості фінансових правопорушень зумовлюють підвищену увагу до механізмів внутрішнього контролю в банках. Особливе місце серед таких механізмів займає функція комплаєнс, яка поступово перетворилася з формального інструменту дотримання нормативних вимог на ключовий елемент забезпечення фінансової стійкості банківської системи. У сучасних умовах саме ефективність комплаєнсу значною мірою визначає здатність банків протистояти

ризикам, пов'язаним із відмиванням коштів, конфліктом інтересів, порушенням регуляторних вимог та репутаційними втратами.

Проблематика ролі комплаєнсу у забезпеченні фінансової стійкості банківської системи набуває особливої актуальності в умовах економічної нестабільності та воєнного стану в Україні. Банківські установи функціонують в умовах підвищених ризиків, що вимагає не лише дотримання законодавства, а й побудови ефективних внутрішніх систем управління ризиками. Відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність», банки зобов'язані створювати систему внутрішнього контролю, яка включає, зокрема, функцію комплаєнсу [1]. На практиці це означає, що комплаєнс не обмежується перевіркою відповідності діяльності банку нормативним актам, а охоплює більш широкий спектр завдань, пов'язаних із забезпеченням стабільності та надійності банківської діяльності.

У науковій літературі існують різні підходи до визначення сутності комплаєнсу. Частина дослідників розглядає його як систему заходів, спрямованих на забезпечення відповідності діяльності банку вимогам законодавства та внутрішніх політик. Інші вчені підкреслюють його превентивний характер, зазначаючи, що комплаєнс має на меті запобігання правопорушенням ще до їх виникнення. Зокрема, у працях європейських дослідників наголошується, що комплаєнс є невід'ємною складовою корпоративного управління та важливим елементом системи управління ризиками [2, с. 54].

Постановка проблеми полягає у тому, що, незважаючи на нормативне закріплення обов'язку створення функції комплаєнс, на практиці її ефективність у різних банках є неоднаковою. У деяких випадках комплаєнс залишається формальним інструментом, який не виконує своїх функцій у повному обсязі. Це може призводити до виникнення репутаційних ризиків, які, у свою чергу, зумовлюють втрату клієнтів та відтік працівників, а також до значних фінансових втрат, що проявляються як у вигляді штрафних санкцій, так і у зменшенні доходів банку через скорочення клієнтської бази. Саме тому

важливим є дослідження ролі комплаєнсу не лише як елементу правового регулювання, а й як інструменту забезпечення фінансової стійкості банківської системи в цілому [3].

В українській практиці комплаєнс-функція зазвичай тісно поєднана з підрозділом фінансового моніторингу, через що ці поняття часто ототожнюються або сприймаються як взаємозамінні. Це пов'язано з тим, що значна частина комплаєнс-процедур реалізується саме через механізми фінансового моніторингу, зокрема ідентифікацію та верифікацію клієнтів, аналіз їхніх операцій та виявлення підозрілої діяльності. Відповідні вимоги закріплені, зокрема, у постанові Національного банку України № 64, яка визначає організацію системи управління ризиками та внутрішнього контролю в банках [4].

Важливо зазначити, що комплаєнс виконує не лише контрольну, але й аналітичну функцію, він дозволяє банкам своєчасно виявляти потенційні ризики та реагувати на них. Наприклад, аналіз поведінки клієнтів може свідчити про можливі спроби шахрайства або корупції. У цьому контексті комплаєнс стає важливим елементом системи ризик-менеджменту. Як зазначається у звітах Національного банку України, ефективна система управління ризиками є однією з ключових умов забезпечення фінансової стійкості банківської системи [5].

Зарубіжний досвід свідчить про те, що банки, які приділяють значну увагу розвитку комплаєнсу, мають вищий рівень стійкості до кризових явищ. Наприклад, у країнах Європейського Союзу комплаєнс є обов'язковою складовою системи корпоративного управління, а його ефективність регулярно перевіряється регуляторами.

Водночас розвиток комплаєнсу стикається з рядом викликів. Серед них можна виділити швидкий розвиток фінансових технологій, зростання кіберзагроз, а також необхідність адаптації до нових регуляторних вимог. Це вимагає від банків постійного вдосконалення внутрішніх процедур та підвищення кваліфікації працівників. Крім того, важливим є забезпечення

незалежності функції комплаєнс, що дозволяє уникнути конфлікту інтересів та підвищити ефективність контролю.

Таким чином, аналіз ролі комплаєнсу у забезпеченні фінансової стійкості банківської системи показує, що він є не лише інструментом дотримання законодавства, але й важливим елементом системи управління ризиками, результати свідчать про те, що ефективний комплаєнс сприяє підвищенню прозорості діяльності банків, зменшенню фінансових ризиків та зміцненню довіри до банківської системи в цілому.

Список використаних джерел

1. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III (зі змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
2. Basel Committee on Banking Supervision. Compliance and the compliance function in banks. 2021. URL: <https://www.bis.org>
3. Кузнецова О. В. Проблеми функціонування комплаєнсу в банківській системі України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 5. С. 112-116. URL: https://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/25277/1/%D0%A0%D0%BE%D0%B7%D0%B4%D1%96%D0%BB_160_1.pdf
4. Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах : затверджено Постановою Національного банку України від 11.06.2018 р. № 64 (зі змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18>
5. Національний банк України. Звіт про фінансову стабільність. 2023. URL: <https://bank.gov.ua>

Вікторія ЛОМЕНКО,
здобувач групи ПБі-23-1,
Державний податковий університет
Науковий керівник: **Альона ГАРБІНСЬКА-РУДЕНКО,**
кандидат юридичних наук, доцент,
Державний податковий університет

РОЛЬ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ

У сучасних умовах економічного розвитку та глобалізаційних процесів особливого значення набуває ефективне валютне регулювання як складова державної фінансової політики. Стабільність національної грошової одиниці, збалансованість платіжного балансу та прозорість зовнішньоекономічних операцій значною мірою залежать від належного функціонування механізмів валютного регулювання та нагляду. Важливу роль у цьому процесі відіграє держава в особі Національного банку України, який формує та реалізує валютну політику, використовуючи як ринкові, так і адміністративні інструменти, зокрема валютні обмеження.

Валютне регулювання є фундаментальним інструментом реалізації загальнодержавної економічної стратегії, оскільки спрямоване на стабілізацію фінансової системи та захист національних інтересів. Воно охоплює сукупність правових і економічних заходів впливу на валютні відносини та виступає однією з ключових функцій державного управління. Основною метою валютного регулювання є забезпечення макроекономічної стабільності, що досягається через впорядкування операцій з іноземною валютою та ефективне регулювання експортно-імпортних операцій резидентів.

На сучасному етапі валютне регулювання доцільно розглядати як цілісну систему заходів держави, спрямованих на впорядкування обігу валютних цінностей, регулювання валютних операцій і забезпечення прозорості зовнішньоекономічної діяльності. Реалізація цієї системи здійснюється через поєднання ринкових і адміністративних інструментів, що застосовуються для

досягнення цілей валютної політики, зокрема підтримання курсової стабільності, запобігання відтоку капіталу та забезпечення макроекономічної рівноваги [1, с. 21].

Ключова роль у реалізації валютної політики належить Національному банку України, який є центральним елементом архітектури валютної безпеки держави. Його діяльність розглядається як багатогранний механізм правового та економічного впливу. Він не обмежується виконанням технічних функцій, а формує стратегічний вектор валютної політики, що є фундаментальним фактором сталого розвитку. Правовий аспект цієї ролі полягає у виключних повноваженнях регулятора щодо видання нормативних актів, які визначають порядок здійснення операцій, режим валютного курсу та правила управління золотовалютними резервами.

Центральний банк діє як стратегічний центр, що через монетарні та адміністративні важелі мінімізує ризики для національної грошової одиниці та гарантує прозорість фінансових потоків у країні. В умовах сучасних викликів НБУ повинен забезпечувати ефективне правове регулювання, яке мінімізує ризики для національної валюти та гарантує прозорість фінансових потоків [2, с. 347-349].

Ефективність валютної стабільності безпосередньо залежить від здатності НБУ проводити ефективні валютні інтервенції на міжбанківському ринку. Це дозволяє згладжувати девальваційні стрибки гривні, що відображають внутрішні структурні дисбаланси та зовнішні економічні шоки. Використання золотовалютних резервів у цьому контексті є не просто технічним заходом, а актом стратегічного захисту фінансового суверенітету держави. Воно забезпечує підтримку ліквідності банківської системи та сприяє стримуванню інфляційних очікувань [3, с. 270].

Одним із найбільш дієвих засобів підтримки стабільності валютного ринку є встановлення граничних строків розрахунків за експортно-імпортними операціями. Це забезпечує своєчасне повернення валютної виручки та стабільний приплив іноземної валюти в економіку [4, с. 348].

Також важливу роль відіграють валютні обмеження, які застосовуються в періоди економічної нестабільності як запобіжний захід. Вони полягають у встановленні державою лімітів, заборон або спеціальних умов здійснення валютних операцій з метою запобігання відтоку капіталу та стабілізації національної валюти. Нормативною основою їх застосування є Закони України «Про валюту і валютні операції» та «Про Національний банк України», які передбачають можливість тимчасового запровадження таких заходів у разі загрози фінансовій системі.

На практиці валютні обмеження реалізуються через систему конкретних заходів, зокрема обмеження на перекази за кордон, встановлення строків розрахунків за експортно-імпортними операціями, ліміти на зняття готівки та регулювання купівлі іноземної валюти. Їх основною метою є підтримка стабільності гривні, забезпечення платіжного балансу та захист фінансової системи держави [5, с. 85-87].

Отже, валютне регулювання є ключовим інструментом забезпечення фінансової стабільності держави. Національний банк України як ключовий суб'єкт валютної політики спрямовує діяльність на зниження економічних ризиків, підтримку курсової стабільності та прозорості фінансових потоків. Валютні обмеження, хоча й мають обмежувальний характер, виконують функцію антикризового регулювання, запобігаючи відтоку капіталу, підтримуючи платіжний баланс і зміцнюючи стійкість банківської системи, що в підсумку сприяє посиленню фінансового суверенітету держави.

Список використаних джерел

1. Деркач Ю. Б. Використання інструментів валютного регулювання в умовах воєнного стану. Трансформаційна економіка. 2023. № 3 (03). С. 21–25. URL: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2023-3-4>.

2. Tatarinova K. V., Starynskyi M. V. The role of the National Bank of Ukraine in the formation of monetary policy: legal aspect. Analytical and Comparative

Jurisprudence. 2025. Т. 2, № 4. С. 344–350. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.04.2.57>.

3. Chernetskyi K. Валютна політика України в умовах фінансової турбулентності. Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій. 2025. Т. 2, № 16. С. 267–276. URL: <https://doi.org/10.32750/2025-0225>.

4. Антонюк О., Катаєва С. Валютне регулювання та валютні обмеження в сучасних умовах. Сталий розвиток економіки. 2025. № 1 (52). С. 345–351. URL: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-52-48>.

5. Кочура С. В. Валютні обмеження як засіб підвищення ефективності валютного регулювання у якості складової системи національної безпеки держави. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2024. № 1. С. 84–89. URL: <https://doi.org/10.32782/2408-9257-2024-1-15>.

Анастасія ЛОПОХА,
здобувач групи ПБі-23-1,
Державний податковий університет
Науковий керівник: **Альона ГАРБІНСЬКА-РУДЕНКО,**
кандидат юридичних наук, доцент,
Державний податковий університет

ПРИНЦИПИ ФІНАНСОВОГО ПРАВА ЯК ФУНДАМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ

У сучасних умовах глобальних економічних трансформацій та безпекових викликів, перед якими постала Україна, питання стабільності публічних фінансів набуває стратегічного значення. Фінансова система держави є тим складним механізмом, що забезпечує виконання ключових функцій: від національної оборони до соціального захисту населення. Проте ефективне функціонування цієї системи неможливе без чіткого правового каркаса, основу якого складають принципи фінансового права. Саме ці фундаментальні засади виступають орієнтиром для законотворця та правовим обмежувачем, що гарантує стійкість фінансового правопорядку навіть у періоди криз.

Принципи фінансового права доцільно розглядати як вихідні положення, що визначають спрямованість правового регулювання суспільних відносин у сфері публічних фінансів. Центральне місце серед них посідає принцип законності, що має конституційне підґрунтя. Згідно зі ст. 92 Конституції України, виключно законами встановлюються Державний бюджет України та податкова система [1, с. 38]. Це положення є наріжним каменем стабільності, адже воно унеможлиблює суб'єктивне втручання виконавчої влади у процесі формування публічних ресурсів без належного законодавчого санкціонування.

Не менш важливим для фінансової стійкості є принцип єдності бюджетної системи. Він передбачає єдину правову базу, єдину грошову систему та єдине регулювання бюджетного процесу на всіх рівнях. Як зазначають дослідники, такий підхід дозволяє державі маневрувати ресурсами та забезпечувати стабільність навіть депресивних регіонів через механізми трансфертів [5, с. 112]. У межах Бюджетного кодексу України цей принцип тісно переплітається із засадами обґрунтованості та цільового використання коштів [2, с. 14]. Будь-яке відхилення від цільового призначення публічних видатків не лише породжує корупційні ризики, а й підриває довгострокову фінансову безпеку держави.

У сфері оподаткування фундаментом стабільності виступає принцип нейтральності та рівності платників перед законом. Відповідно до Податкового кодексу України, податкове стимулювання має бути спрямоване на економічний розвиток, а не на створення преференцій для окремих суб'єктів [3, с. 22]. Крім того, принцип стабільності податкового законодавства вимагає, щоб зміни до будь-яких елементів податків не вносилися пізніше як за шість місяців до початку нового бюджетного періоду. Порушення цієї норми в минулому часто ставало причиною інвестиційного відтоку, що вкотре доводить: дотримання правових принципів має прямий економічний ефект.

Окремим аспектом стабільності є прозорість та публічність фінансової діяльності. Відкритість інформації про бюджетні витрати та податкові надходження підвищує рівень довіри громадян до державних інституцій. Довіра, своєю чергою, є соціальним фундаментом для високого рівня податкової

культури та добровільної сплати податків, що є запорукою сталого наповнення бюджету [4, с. 205].

На сучасному етапі розвитку України актуалізується питання адаптації національного законодавства до міжнародного фінансового права. Впровадження принципів фінансового моніторингу за стандартами FATF та імплементація норм ЄС щодо боротьби з розмиванням податкової бази (BEPS) є необхідними кроками для інтеграції України у світовий фінансовий простір. Це вимагає від наукової спільноти глибокого переосмислення традиційних інститутів фінансового права з урахуванням викликів цифровізації та розвитку електронних валют.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що принципи фінансового права є не просто абстрактними категоріями, а життєво необхідними інструментами забезпечення «іммунітету» фінансової системи проти внутрішніх дестабілізаційних факторів та зовнішніх шоків. Дотримання верховенства права, балансу інтересів держави та громадянина, а також прозорості фінансових потоків є єдиним шляхом до побудови стабільної фінансової архітектури України.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Бюджетний кодекс України: Закон від 08.07.2010 № 2456-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 50–51. Ст. 572.
3. Податковий кодекс України: Закон від 02.12.2010 № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–17. Ст. 112.
4. Касьяненко Л. М. Фінансове право: підручник. Ірпінь: Державний податковий університет, 2025. 480 с.
5. Мельник О. П. Проблеми та перспективи розвитку податкового законодавства України в умовах євроінтеграції. *Юридичний вісник*. 2026. № 1. С. 110–118.

6. Кучерявенко М. П. Податкове право України: академічний курс. Харків: Право, 2024. 520 с.

Вікторія ЛУЦЕНКО,
здобувач групи ПБЗ-22-1,
Державний податковий університет
Науковий керівник: **Вікторія ЧАЙКА,**
доктор юридичних наук, доцент,
Державний податковий університет

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ БАНКІВСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Банківське законодавство України забезпечує та врегульовує широкий спектр питань, які пов'язані зі здійсненням грошово-кредитної політики, здійсненням фінансових операцій та врегулюванням інших економічних питань країни. Воєнний стан нашої країни, змушує адаптуватися до нових умов діяльності банківської системи при цьому загострюючи старі проблеми, які перешкоджають нинішньому євроінтеграційному розвитку [1, с. 11].

Задля подальшого розвитку й покращення банківського законодавства України, варто дослідити актуальні проблеми банківського законодавства й запропонувати шляхи їх вирішення.

Першочерговими проблемами банківського законодавства України є наявні прогалини та корупція, яка виникає внаслідок перших. Прогалини в банківському законодавстві України сповільнюють розвиток самого банківського законодавства та банківської системи, в тому числі й в результаті незаконних й «тіньових» корупційних діянь деяких осіб [2]. Наприклад, деякі службові особи неправомірно використовують своє становище для задоволення власних потреб, отримуючи гроші як хабар; при цьому гроші, отримані як хабар, розмиваються та проходять через банківську систему. Такі корупційні правопорушення здійснюються через прогалини чинного законодавства [3, с.48].

У наведеному вище випадку згідно зі ст. 60 Закону України «Про банки і банківську діяльність», банки дотримуються банківської таємниці, що забороняє дізнаватися певний перелік інформації про клієнта [4]. У результаті цього недобросовісні службові особи протиправно використовують своє становище для отримання неправомірної вигоди через банківську діяльність. Це відбувається через осіб при владі, які схильні до корупційних проявів, оскільки вищенаведені особи мають право блокувати прийняття законів, які б закривали ці прогалини [5].

Звертаючись до наукових праць, можемо зазначити, що більшість науковців задля подолання корупційних діянь, які проходять через банківську систему, радять посилити контроль над підозрілими операціями й вносити зміни щодо посилення контролю до банківського законодавства.

На наш погляд, при боротьбі з такими злочинами доцільним є дотримання відомчих антикорупційних програм, наприклад Антикорупційної програми НБУ (2024–2026 роки), регулярне здійснення громадського та антикорупційного нагляду, провадження просвітницької діяльності для громадян. Нам імпонує позиція дослідника А. Хаванова, який у своїх працях, запропонував боротися з вищезгаданим явищем шляхом посилення вимог до розкриття реальних власників бізнесу через державні цифрові сервіси, що робить корупційні схеми видимими для громадськості та міжнародних партнерів [5].

Вважаємо, що ефективними способами боротьби з прогалинами в банківському законодавстві України є подолання та усунення. Подолання є способом боротьби з прогалинами шляхом тлумачення закону та застосування таких прийомів, як: аналогія закону, аналогія права, субсидіарне застосування. Варто зауважити, що даний спосіб боротьби з прогалинами є тимчасовим та повністю не вирішує дану проблему [6, с.47]. Такий спосіб боротьби, на нашу думку є найнадійнішим, оскільки тоді приймаються радикальні заходи, такі як: прийняття нового закону, внесення змін до законодавства, видання підзаконних актів.

Окрім неправомірних корупційних діянь та наявних прогалин в банківському законодавстві України, нагальним питаннями є цифровізація та шахрайство. Разом з інтенсивним розвитком технологій, які значно полегшують та роблять більш комфортним здійснення банківських операцій онлайн шляхом, виникають певні труднощі [7, с.120]. Згідно зі статистикою НБУ, шахрайство через віртуальні банки не є рідким явищем. Причиною цього є відсутність чіткої гарантії та відсутність законодавства щодо захисту даних клієнтів в цифрових програмах, низький рівень обізнаності суспільства щодо дотримання правил цифрової безпеки.

На наш погляд, для подолання проблем, пов'язаних з новітніми технологіями, доцільним є внесення змін до законодавства з притягненням шахраїв до кримінальної відповідальності. Підтримуємо позицію Н. Троцюк та Ю. Славіти щодо необхідності покращення банківськими установами технологічних заходів для захисту клієнтів, їх коштів і персональних даних. Такими технологічними заходами для безпеки онлайн банків є: поведінковий аналіз, багатофакторна автентифікація, динамічний CVV- код [8,с.141].

Підсумовуючи, наголосимо, що актуальними проблемами банківського законодавства України є: прогалини в законодавстві, що сприяють розвитку корупції в банківській системі, шахрайства та низький рівень цифрової безпеки громадян. На нашу думку, для боротьби з вищенаведеними питаннями, найефективнішими способами є внесення змін до законодавства з метою усунення наявних прогалин та посилення контролю над особами, що схильні до корупційних правопорушень. Для забезпечення належного рівня обізнаності стосовно цифрової безпеки, варто проводити просвітницьку діяльність з боку банків.

Список використаних джерел

1. Біленко М.С. Новели законодавства в банківській сфері в умовах воєнного стану. *Нове українське право*. 2022. Вип.2. С.9-14. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/NUL_2022_2_3 (дата звернення: 05.04.2026).

2. Фінансове право України : підручник / [Л. К. Воронова, М. П. Кучерявенко, Д. О. Гетманцев та ін.]; за заг. ред. Л. К. Воронової. Харків : Право, 2011. 528 с. URL: uristinfo.net (дата звернення: 14.04.2026).
3. Бондаренко О. С., Куліш А. М. Взаємозв'язок корупції та фінансово-економічної безпеки України: аналіз причинно-наслідкового зв'язку. Вісник Сумського державного університету. Серія: Економіка. 2024. № 1. С. 45–52.
4. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. URL: rada.gov.ua (дата звернення: 06.04.2026).
5. Хаванов А. Вплив корупції на економічну безпеку держави: аналіз механізмів та наслідків. Економіка та суспільство. 2024. Вип. 60. URL: economyandsociety.in.ua (дата звернення: 06.04.2026).
6. Семенець К. М. Колізії в законодавстві та шляхи їх подолання. Актуальні питання реформування правової системи України : зб. матеріалів XVI Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Луцьк, 14–15 черв. 2019 р.). Луцьк : Вежа-Друк, 2019. С. 45–47. URL: vnu.edu.ua (дата звернення: 09.04.2026).
7. Абламський С. Є., Романюк В. В., Абламська В. В. Кіберзлочинність та використання цифрових технологій: сучасні виклики правоохоронній системі. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2024. № 1 (104). С. 115–126. URL: univd.edu.ua (дата звернення: 08.04.2026).
8. Славіта Ю. В., Троцюк Н. В. Боротьба з шахрайством в онлайн-торгівлі: виклики сьогодення. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2024. Вип. 81, ч. 2. С. 138–144. URL: uzhnu.edu.ua (дата звернення: 08.04.2026).

Марина МАКСИМЧЕНКО,
здобувач групи ПБі-23-1,
Державний податковий університет
Науковий керівник: **Альона ГАРБІНСЬКА-РУДЕНКО,**
кандидат юридичних наук, доцент,
Державний податковий університет

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВАЛЮТНОГО НАГЛЯДУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Валютний нагляд – система заходів, спрямованих на забезпечення дотримання суб'єктами валютних операцій і уповноваженими установами валютного законодавства [3]. Саме таке визначення наведено у Законі України «Про валюту і валютні операції», що станом на сьогодні становить основу правового регулювання здійснення валютного нагляду в Україні.

Згідно зі статтею 11 вищезгаданого Закону, валютний нагляд здійснюється органами валютного нагляду та агентами валютного нагляду з метою встановлення відповідності здійснюваних валютних операцій валютному законодавству з урахуванням ризик-орієнтованого підходу [3]. Процесуальний порядок виконання ними функцій контролю деталізовано у Положенні про валютний нагляд, затвердженому постановою Правління Національного банку України № 13 від 03.01.2019, що забезпечує єдність методологічних підходів до перевірки валютних транзакцій [4].

Водночас формально-юридичне визначення змістовно доповнюється доктринальними підходами до розуміння функціонального призначення нагляду в сучасних реаліях. Зокрема, як зазначає С. Кочура, валютний нагляд становить складову адміністративного методу валютного регулювання. У даному контексті валютні обмеження є правилами, які встановлює держава щодо тих або інших валютних операцій [2, с. 4]. На переконання науковця, головна особливість цих правил полягає в тому, що, якщо держава застосовує їх, держава вдається до обмежень чи заборон, які регламентують права економічних суб'єктів під час здійснення ними валютних операцій. Відтак кількість і характер валютних

обмежень можна розцінювати як своєрідний індикатор активності держави щодо валютної сфери національної економіки [2, с. 4].

Наведена наукова позиція акцентує увагу на імперативній природі валютного нагляду. Визначення нагляду як невід'ємного елемента адміністративного методу підтверджує, що це не просто засіб спостереження, а активний інструмент реалізації державної валютної політики. З правової точки зору, теза про нагляд як "індикатор активності держави" дозволяє простежити пряму кореляцію між економічною стабільністю та рівнем регуляторного втручання: чим вищими є ризики для національної фінансової системи, тим жорсткішим стає регламентування прав економічних суб'єктів.

З іншого боку, на думку О. Бакшеевої, новий валютний нагляд має на меті забезпечення стабільності функціонування валютного ринку в Україні, вчасного та ефективного реагування з боку держави на ознаки кризи і запобігання її розгортанню незалежно від її природи, відповідно до кращих практик центральних банків світу, створення умов для безпечного ведення бізнесу і спрощеного та прозорого проведення валютних операцій пересічними громадянами, а також залучення іноземних інвесторів у країну [1, с. 97]. Аналізуючи дану думку, можна зробити висновок, що на даному етапі валютний нагляд спрямований на гармонізацію з міжнародними стандартами. Тобто цей процес стає максимально прозорим, що сприяє, по-перше, зміцненню довіри громадян всередині країни та, по-друге, активному притоку зовнішніх економічних ресурсів.

Отже, слід констатувати, що сучасна конструкція валютного нагляду в Україні трансформувалася у багатоаспектний правовий механізм, що забезпечує стабільність національної фінансової системи. Завдяки нормативному закріпленню ризик-орієнтованого підходу, правова природа нагляду детермінується вже не як форма тотального адміністративного контролю, а як засіб стратегічного моніторингу, спрямований на мінімізацію системних економічних ризиків.

Список використаних джерел

1. Бакшеева О.А. Завдання валютного нагляду в Україні. Теоретичні та практичні аспекти соціально-економічних наукових досліджень : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 30 жовтня 2020 р). Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2020. с. 96 – 97.

2. Кочура С. В. Валютні обмеження та валютний нагляд у механізмі валютного регулювання в Україні: найважливіші аспекти. *Академічні візії*. 2024. № 38/2024. с. 1–7.

3. Про валюту і валютні операції : Закон України від 21.06.2018 № 2473-VIII : станом на 1 січ. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text> (дата звернення: 10.04.2026).

4. Про затвердження Положення про валютний нагляд : Постанова Нац. банку України від 03.01.2019 № 13 : станом на 1 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013500-19#Text> (дата звернення: 10.04.2026).

Марія МІТЛА,
здобувач групи ПБЗ-23-1,
Державний податковий університет
Науковий керівник: **Любов КАСЬЯНЕНКО,**
доктор юридичних наук, професор,
Державний податковий університет

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ЯК ВАЖЛИВА ФУНКЦІЯ ДЕРЖАВИ

В умовах сучасних глобалізаційних процесів, зростання економічних ризиків та посилення геополітичної нестабільності питання забезпечення фінансової безпеки держави набуває особливої актуальності. Фінансова безпека виступає невід’ємною складовою національної безпеки, оскільки визначає здатність держави забезпечувати стабільність фінансової системи, ефективно реалізовувати економічну політику та протидіяти внутрішнім і зовнішнім

загрозам. У зв'язку з військовою агресією, якої зазнала і продовжує відчувати Україна дедалі більше постає важливість такого питання, як «фінансова безпека держави». Вітчизняна фінансова система в умовах воєнного стану зазнала значних деструктивних змін, поглибилася макроекономічна нестабільність, боргова залежність від зовнішніх кредиторів. Фінансова безпека регулюється чинними законодавством, наприклад, Законом України «Про національну безпеку України» [1], так як саме фінансова частина держави є її невід'ємним елементом. У свою чергу, забезпечення фінансової безпеки держави особливо актуально для країн з транзитивною економікою, в яких система державних фінансів не є досить стійкою, що, зокрема, стосується і України.

У розрізі даного питання О. Токар та О. Шевченко доречно підкреслюють, що «фінансова безпека держави – основна умова здатності здійснювати самостійну фінансово-економічну політику у відповідності до національних інтересів» [2, с. 358]. Погодимось з О. Бандуркою, що «стан захищеності державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та національних інтересів як держави в цілому, так і окремої людини від реальних та потенційних загроз характеризує національну безпеку України. В умовах воєнного стану організація захисту всіх складових національної безпеки – головна функція держави та кожного громадянина» [3, с. 18].

У наукових працях фінансову безпеку розглядають з різних боків, наприклад, О. Гетманець спирається на такі фактори: рівень фінансової незалежності (при цьому велике значення має розмір зовнішньої фінансової допомоги з боку міжнародних фінансових інституцій, економічних угруповань, урядів окремих країн, обсяг іноземних інвестицій у національну економіку); характер фінансово-кредитної політики (як внутрішньої, так і зовнішньої), яку проводить держава; політичний клімат у країні; рівень законодавчого забезпечення функціонування фінансової сфери [4, с. 223]. У свою чергу О. Токар та О. Шевченко підкреслюють, що в загальному фінансова безпека держави полягає в здатності його органів: забезпечувати стійкість економічного

розвитку держави; забезпечувати стійкість платіжнорозрахункової системи та основних фінансово-економічних параметрів; нейтралізувати вплив світових фінансових криз і навмисних дій світових структур на національну економічну та соціально-політичну систему; запобігати великомасштабній втечі капіталу за кордон, запобігати конфліктам між владою різних рівнів з приводу розподілу і використання ресурсів національної бюджетної системи; найбільш оптимально для економіки країни залучати і використовувати кошти іноземних запозичень; запобігати злочинам та адміністративним правопорушенням у фінансових правовідносинах [2, с. 357]. А. Рижкова вважає, що сутність фінансової безпеки держави полягає у забезпеченні такого стану розвитку й захищеності фінансової системи країни та інтересів економічних агентів, за якого досягається високий рівень стійкості до внутрішніх та зовнішніх загроз, стабільне зростання економіки, ефективне функціонування економічної системи та захист інтересів суспільства [5, с. 60].

З оглядом на вище окреслене, відзначимо, що ефективне забезпечення фінансової безпеки держави має передбачати реалізацію обґрунтованої державної політики, спрямованої на зміцнення стійкості фінансової системи та мінімізацію економічних ризиків. На нашу думку, важливими її складовими є підвищення бюджетної дисципліни, раціоналізація державних видатків і посилення контролю за їх використанням. Значну роль відіграє також удосконалення податкової системи з метою забезпечення її стабільності, ефективності та зменшення рівня тінізації економіки. Не менш важливим напрямом є ефективне управління державним боргом, що передбачає контроль за обсягами запозичень і забезпечення фінансової спроможності держави виконувати свої зобов'язання. Поряд із цим, підвищення прозорості фінансових процесів та розвиток інституцій фінансового контролю сприяють зміцненню довіри до державної фінансової політики. Суттєве значення має міжнародна співпраця, яка забезпечує доступ до фінансових ресурсів і передового досвіду, а також впровадження сучасних цифрових технологій, що підвищують ефективність управління фінансами та знижують корупційні ризики.

Отже, фінансова безпека виступає однією з базових функцій держави, яка має системний і багатовимірний характер. Від рівня її забезпечення безпосередньо залежить не лише економічна стабільність, а й здатність держави реалізовувати свої стратегічні цілі, забезпечувати соціальний розвиток і гарантувати належний рівень національної безпеки України в умовах сучасних викликів.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про національну безпеку України» від 24.01.2026 р. № 2469-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення 13.04.2026 р.)
2. Токар О.О., Шевченко О.М. Загрози та основні шляхи забезпечення фінансової безпеки держави. *Збірник праць Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»*. 2023. С. 357-358.
3. Бандурка О. М. Забезпечення фінансової безпеки держави в умовах воєнного стану. *Актуальні питання фінансової безпеки*. Вінниця, 2023. С. 18-20.
4. Гетманець О. П. Фінансова безпека як об'єкт правового регулювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 3. С. 218-223.
5. Рижкова А. Роль та місце фінансової безпеки в системі зміцнення економічної безпеки держави. *Вчені записки Університету «КРОК»*, № 3(67), 2022. С. 56-61.

Софія МОСЬПАК,
здобувач групи ПБ-23-4,
Державний податковий університет
Науковий керівник: **Альона ГАРБІНСЬКА-РУДЕНКО,**
кандидат юридичних наук, доцент,
Державний податковий університет

АДАПТАЦІЯ ФІНАНСОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО СТАНДАРТІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Адаптація національного законодавства до стандартів ЄС є одним із ключових напрямів правової та економічної інтеграції України до європейського простору. Фінансова сфера відіграє особливу роль у цьому процесі, оскільки саме вона забезпечує стабільність економіки, інвестиційну привабливість держави та довіру з боку міжнародних партнерів.

Правовою основою адаптації є Угода про асоціацію між Україною та ЄС, яка передбачає гармонізацію законодавства у сфері банківської діяльності, фінансових послуг, боротьби з відмиванням коштів та бюджетної політики [1]. Водночас процес імплементації є складним і багаторівневим, оскільки вимагає не лише формального запозичення норм, а й їх ефективного застосування в національній правовій системі.

Однією з основних проблем є невідповідність окремих норм українського законодавства стандартам ЄС, що призводить до правових колізій та ускладнює правозастосування [2]. Крім того, значним викликом залишається недостатня інституційна спроможність органів державної влади забезпечити якісну імплементацію європейських норм.

Важливим елементом адаптації фінансового законодавства України до стандартів Європейського Союзу є впровадження європейських підходів до регулювання ринків фінансових послуг. Зокрема, йдеться про запровадження ризик-орієнтованого нагляду, підвищення вимог до прозорості діяльності фінансових установ та посилення захисту прав споживачів. Такі зміни сприяють

формуванню конкурентного середовища та підвищенню довіри до фінансової системи.

Не менш важливим напрямом є адаптація законодавства у сфері протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. У цьому контексті Україна орієнтується на міжнародні стандарти, що передбачають посилення фінансового моніторингу, ідентифікацію клієнтів та контроль за фінансовими операціями. Гармонізація у цій сфері є необхідною умовою інтеграції до європейського фінансового простору та забезпечення фінансової безпеки держави.

Значною спрямованістю адаптації є реформування банківського сектору відповідно до європейських вимог, зокрема щодо прозорості діяльності банків, підвищення рівня капіталізації та посилення нагляду [4]. Окрему роль відіграє адаптація норм, що регулюють діяльність банківського сектору. Відповідно до вимог ЄС, особлива увага приділяється питанням капіталізації банків, управління ризиками та корпоративного управління. Це сприяє підвищенню стійкості банківської системи України до кризових явищ та забезпечує її наближення до європейських стандартів функціонування. Також суттєві зміни відбуваються у сфері фінансового моніторингу, що пов'язано з необхідністю впровадження міжнародних стандартів боротьби з відмиванням доходів [5].

Міністерство фінансів України «Стратегією реформування системи управління державними фінансами на 2022–2025 роки» визначив ключові напрями модернізації фінансової системи України з урахуванням європейських стандартів. Зокрема, стратегія спрямована на підвищення прозорості бюджетного процесу, удосконалення середньострокового бюджетного планування та посилення контролю за використанням державних ресурсів [6].

Особлива увага приділяється гармонізації національного законодавства з нормами ЄС у сфері публічних фінансів, що передбачає впровадження сучасних підходів до управління державними видатками, підвищення ефективності податкової політики та розвиток системи державного внутрішнього фінансового контролю. Це є важливим кроком на шляху до інтеграції України у європейський фінансовий простір.

Окремої уваги потребує гармонізація податкового законодавства, яка спрямована на запобігання ухиленню від оподаткування та забезпечення прозорості фінансових операцій [3]. У цьому контексті важливим є впровадження принципів автоматичного обміну податковою інформацією та узгодження національних норм із європейськими директивами.

Попри наявні труднощі, адаптація законодавства України до стандартів ЄС у фінансовій сфері має позитивні перспективи. Вона сприяє зміцненню фінансової системи держави, підвищенню її конкурентоспроможності та інтеграції до єдиного європейського ринку. Разом з тим, процес адаптації супроводжується низкою проблем, серед яких – складність імплементації великого масиву нормативних актів ЄС, необхідність значних фінансових і кадрових ресурсів, а також потреба у постійному оновленні законодавства відповідно до динамічних змін у праві ЄС. Це вимагає від держави системного та послідовного підходу до реформування фінансової сфери.

У перспективі подальша гармонізація законодавства України зі стандартами ЄС сприятиме не лише виконанню міжнародних зобов'язань, а й створенню сучасної, ефективної та прозорої фінансової системи, здатної забезпечити сталий економічний розвиток держави. Отже, ефективна адаптація законодавства потребує комплексного підходу, що включає вдосконалення нормативно-правової бази, розвиток інституційної спроможності та забезпечення належного контролю за виконанням прийнятих норм [7, с.45-52].

Список використаних джерел

1. Угода про асоціацію між Україною та ЄС: міжнародний документ від 27.06.2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення: 08.04.2026).
2. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 08.04.2026).

3. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 08.04.2026).
4. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (дата звернення: 08.04.2026).
5. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.07.2001 р. № 2664-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14> (дата звернення: 08.04.2026).
6. Міністерство фінансів України. Стратегія реформування системи управління державними фінансами на 2022–2025 роки. Київ, 2021. URL: <https://mof.gov.ua> (дата звернення: 08.04.2026).
7. Коваленко О. В. Адаптація фінансового законодавства України до стандартів ЄС. Фінансове право. 2022. № 3. С. 45–52.

Богдан ОПАНАСЕНКО,
здобувач групи ПБС-25-1,
Державний податковий університет
Науковий керівник: **Тетяна МАЦЕЛИК,**
доктор юридичних наук, професор,
Державний податковий університет

СПІВВІДНОШЕННЯ ІНТЕРЕСІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА КОНСТИТУЦІЙНИХ ГАРАНТІЙ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У сучасних умовах розвитку України питання національної безпеки набуває визначального значення у зв'язку зі збройною агресією РФ та функціонуванням правового режиму воєнного стану. У цих обставинах право виступає ключовим інструментом забезпечення стабільності держави, захисту її суверенітету та територіальної цілісності.

Метою дослідження є аналіз правового забезпечення національної безпеки України в умовах воєнного стану та визначення основних проблем його реалізації. Завдання роботи – проаналізувати поняття національної безпеки, охарактеризувати нормативно-правову базу та визначити співвідношення безпеки держави і прав людини.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про національну безпеку України» національна безпека визначається як захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності та інших національних інтересів від реальних і потенційних загроз [2]. У вітчизняній правовій доктрині питання комплексності безпекової політики є предметом ґрунтовних дискусій. Зокрема, як зазначає О. Литвиненко у вступній статті до наукової праці О. Власюка, стратегічне планування у цій сфері має передбачати чітку координацію зовнішніх та внутрішніх чинників – від економічної та соціальної до воєнної та інформаційної складових [4, с. 11]. Варто наголосити, що ці концептуальні положення, висвітлені ще у 2016 році, заклали теоретичне підґрунтя для реформування сектора безпеки. Своє логічне завершення та практичну імплементацію вони знайшли у нормах Закону України «Про національну безпеку України», який набрав чинності 8 липня 2018 року.

Конституція України закріплює основоположні засади забезпечення національної безпеки. Зокрема, стаття 17 визначає захист суверенітету і територіальної цілісності як найважливішу функцію держави [1].

«Про правовий режим воєнного стану», який встановлює порядок застосування тимчасових обмежень. Згідно зі статтею 1 цього Закону, воєнний стан передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози. Важливо підкреслити, що конкретний перелік обмежень прав і свобод із зазначенням строку їх дії має бути чітко визначений у Указі Президента України про введення воєнного стану, як того вимагає стаття 6 згаданого Закону. Такі заходи повинні не лише мати законну підставу, а й відповідати критерію пропорційності – бути мінімально необхідними та

адекватними існуючій загрозі національній безпеці. Особливе місце в системі правового регулювання посідає дотримання балансу між інтересами національної безпеки та захистом конституційних прав людини. Відповідно до статті 64 Конституції України, в умовах воєнного стану допускається встановлення окремих обмежень прав і свобод із обов'язковим зазначенням строку їх дії. Проте Основний Закон визначає вичерпний перелік прав, які є абсолютними й не підлягають звуженню за жодних обставин: право на життя (ст. 27), право на повагу до гідності (ст. 28), право на свободу та особисту недоторканність (ст. 29), а також фундаментальні гарантії правосуддя, зокрема право на судовий захист (ст. 55) та презумпція невинуватості (ст. 62) [1]. Запроваджений конституційний механізм забезпечує збереження сутнісного змісту прав і свобод особи, виступаючи запобіжником проти необмеженого державного втручання. Таким чином, реалізація заходів правового режиму воєнного стану повинна здійснюватися через призму принципу пропорційності та безумовного дотримання гарантій, визначених ч. 2 ст. 64 Конституції України.

Отже, правове забезпечення національної безпеки в умовах воєнного стану постає як складна динамічна система, де пріоритет захисту державного суверенітету має взаємопов'язуватися з неухильним дотриманням фундаментальних прав людини, встановлених статтею 64 Конституції України. Ефективність цієї моделі безпосередньо залежить від чіткості законодавчих критеріїв пропорційності обмежень та якості їх реалізації військовим командуванням. Для зміцнення правового порядку вбачається за доцільне деталізувати межі втручання органів влади у приватну сферу на рівні профільного закону, а також посилити механізми судового контролю за правомірністю таких заходів. Збереження балансу між безпековими інтересами та антропоцентричними цінностями є запорукою стійкості демократичного устрою навіть під час екзистенційних загроз для держави.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 07.04.2026).
2. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII // Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 07.04.2026).
3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 р. № 389-VIII // Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 07.04.2026).
4. Власюк О. С. Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики : Вибр. наук. праці / [вступ. ст. О. В. Литвиненка]. – К. : НІСД, 2016. – 528 с. (дата звернення: 07.04.2026).

Анастасія ПОЛЮХОВИЧ,
здобувач групи ПБ-24-1,
Державний податковий університет
Науковий керівник: **Любов КАСЬЯНЕНКО**,
доктор юридичних наук, професор,
Державний податковий університет

ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ

Забезпечення законності у сфері публічних фінансів є однією з ключових умов стабільного функціонування держави, особливо в сучасних умовах економічної нестабільності та воєнних викликів. У цьому контексті фінансовий контроль постає не лише як специфічний вид державної діяльності, а як складний правовий інститут, спрямований на перевірку відповідності дій учасників фінансових правовідносин приписам фінансово-правових норм. Саме тому фінансовий контроль набуває особливого значення як практичний інструмент,

який дозволяє не просто фіксувати порушення, а запобігати їм [1, с. 114]. На відміну від суто формального підходу, за якого фінансовий контроль зводиться лише до перевірки документів, у сучасній фінансово-правовій науці він розглядається як багатовимірне правове явище. Його доцільно характеризувати одночасно як юридичний інститут, що об'єднує сукупність норм, спрямованих на регулювання контрольної діяльності, і як процесуальну форму реалізації функцій держави у сфері публічних фінансів. У цьому контексті фінансовий контроль виступає не лише засобом перевірки, а й важливим інструментом забезпечення фінансової дисципліни та охорони фінансово-правових норм [2, с. 86]. Також фінансовий контроль варто розглядати як цілеспрямовану діяльність уповноважених органів державної влади, органів місцевого самоврядування, а також інших суб'єктів, спрямовану на дотримання законності, обґрунтованості та ефективності у процесі мобілізації, розподілу і використання публічних фондів коштів. Такий підхід дозволяє побачити фінансовий контроль як невід'ємний елемент механізму управління економікою, що охоплює всі стадії руху публічних фінансів. Відповідно, його зміст розкривається через відповіді на ключові питання: чи своєчасно і в повному обсязі сформовані фінансові ресурси, чи законно та раціонально вони використані, і чи досягнуто запланованих соціально-економічних результатів?

Законність у сфері публічних фінансів доцільно розуміти не лише як дотримання норм законодавства, а як реальний правовий режим, за якого всі учасники фінансових правовідносин діють у межах встановлених правил [2, с. 88]. Навіть якщо кошти витрачені відповідно до бюджетного призначення, але без належного економічного обґрунтування (наприклад, закупівля товарів за завищеними цінами), це свідчить про порушення принципу ефективності, що також є складовою законності.

В Україні система фінансового контролю є досить розгалуженою. Особливе місце в ній займає Рахункова палата, яка здійснює контроль від імені парламенту та регулюється Законом України «Про Рахункову палату» [3]. Її діяльність має принципове значення, оскільки вона є незалежною від виконавчої

влади і може об'єктивно оцінювати, як використовуються кошти державного бюджету. Наприклад, за результатами аудитів Рахункової палати нерідко виявляються неефективні витрати у сфері державних програм або порушення при реалізації інфраструктурних проєктів. Поряд із цим важливу роль відіграє Державна аудиторська служба України, яка здійснює контроль уже на рівні виконавчої влади. Її інструменти більш практичні: ревізії, перевірки, моніторинг публічних закупівель та інші. До прикладу, саме завдяки моніторингу закупівель часто виявляються порушення при проведенні тендерів - дискримінаційні умови, змови учасників або завищення вартості товарів.

Доцільно зазначити, що питання незалежності органів фінансового контролю має не лише національне, а й міжнародне значення. Базові підходи у цій сфері закріплені в Лімська декларація керівних принципів фінансового контролю, яка визначає фундаментальні засади організації державного аудиту. Зокрема, у ній наголошується на необхідності функціональної, організаційної та фінансової незалежності вищих органів фінансового контролю як передумови об'єктивності їх діяльності [4]. Ці положення мають безпосереднє значення і для України, оскільки діяльність Рахункової палати загалом відповідає зазначеним міжнародним стандартам. Водночас подальше вдосконалення правового статусу цього органу має здійснюватися з урахуванням практики їх реалізації, зокрема щодо гарантій незалежності при формуванні бюджету органу та визначенні напрямів контрольної діяльності.

Якщо говорити про методи фінансового контролю, то тут варто звернути увагу на їх еволюцію. Традиційно контроль зводився до перевірки правильності ведення документації. Однак сьогодні акцент зміщується на так званий аудит ефективності. Це означає, що контролюючі органи оцінюють не тільки «як витратили», а й «що отримали в результаті».

Окремо варто виділити превентивний (попередній) фінансовий контроль. Його сутність полягає в перевірці обґрунтованості розрахунків і пошуку можливості більш ефективного їх використання. У цьому процесі важливу роль

відіграє Державна казначейська служба України, яка перевіряє відповідність бюджетних зобов'язань встановленим асигнуванням [5].

Сучасний етап розвитку фінансового контролю тісно пов'язаний із цифровізацією. Впровадження електронних систем дозволило значно підвищити прозорість фінансових операцій. Яскравим прикладом є система публічних закупівель ProZorro, яка дає можливість відслідковувати витрачання бюджетних коштів у режимі реального часу. Це суттєво зменшує можливості для зловживань і підвищує рівень довіри з боку суспільства [6, с. 102-106]. Водночас ефективність фінансового контролю неможлива без належного механізму відповідальності. Виявлення порушень має супроводжуватися застосуванням відповідних санкцій, передбачених, зокрема, Бюджетним кодексом України [7]. Однак не менш важливим є забезпечення права на оскарження результатів перевірок. Це дозволяє уникнути зловживань з боку контролюючих органів і забезпечує баланс між інтересами держави та суб'єктів господарювання.

Підсумовуючи, можна зазначити, що фінансовий контроль є не просто допоміжним елементом фінансової системи, а її ключовим гарантом. Подальший розвиток цього інституту в Україні має бути пов'язаний із посиленням незалежності контролюючих органів, розширенням практики аудиту та активним впровадженням цифрових технологій. У сукупності це дозволить підвищити якість управління публічними фінансами та зміцнити довіру суспільства до держави.

Список використаних джерел

1. Фінансове право України : підручник / за ред. М. П. Кучерявенка. Харків: Право, 2021. 464 с.
2. Стефанюк І. Б. Методологічні засади функціонування системи державного внутрішнього фінансового контролю в Україні. *Фінанси України*. 2011. № 6. С. 84–102.

3. Про Рахункову палату : Закон України від 02.07.2015 № 576-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 36. Ст. 360. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-19#> (дата звернення: 27.03.2026).

4. Лімська декларація керівних принципів контролю. Декларація від 01.01.1977 № 604_001. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_090#Text (дата звернення 27.03.2026).

5. Про затвердження Положення про Державну казначейську службу України : постанова Кабінету Міністрів України від 15.04.2015 № 215. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/215-2015-%D0%BF#> (дата звернення: 27.03.2026).

6. Вітюк М. В., Юрій Е. О. Сучасний стан процесу фінансового контролю у сфері публічних закупівель. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*, 2021. № 10. С. 101–108.

7. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 50-51. Ст. 572. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#> (дата звернення: 27.03.2026).

Вероніка РЕЗНІК,
здобувач групи ФБ-23-1,
Державний податковий університет
Науковий керівник: **Любов КАСЬЯНЕНКО,**
доктор юридичних наук, професор,
Державний податковий університет

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ В УКРАЇНІ: ФІНАНСОВО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Стрімкий розвиток цифрової економіки та технологій розподіленого реєстру зумовив появу принципово нових фінансових інструментів віртуальних активів (криптовалют), які потребують належного правового регулювання. В Україні питання легалізації та оподаткування криптовалют набуло особливої

актуальності у контексті євроінтеграційних процесів та необхідності адаптації національного законодавства до стандартів ЄС. Метою цього дослідження є аналіз сучасного стану правового регулювання віртуальних активів в Україні, виявлення прогалин у чинному законодавстві та визначення перспектив його вдосконалення.

Правовою основою регулювання віртуальних активів в Україні є Закон України «Про віртуальні активи» від 17 лютого 2022 року № 2074-IX [1]. Цей нормативний акт вперше на законодавчому рівні визначив поняття «віртуальний актив» як нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав і має вартість та виражається сукупністю даних в електронній формі. Законом встановлено класифікацію віртуальних активів на забезпечені та незабезпечені, визначено суб'єктний склад ринку та вимоги до провайдерів послуг. Разом з тим зазначений Закон набере чинності тільки після внесення змін до Податкового кодексу України, що свідчить про незавершеність формування правової бази. Відповідно до статті 14.1 Податкового кодексу України [3], дохід від операцій з віртуальними активами підлягає оподаткуванню, однак механізм визначення бази оподаткування залишається недостатньо розробленим. Зокрема, відсутній чіткий порядок обліку витрат на придбання криптоактивів, що ускладнює визначення об'єкта оподаткування.

Окремої уваги заслуговує питання фінансового моніторингу операцій з віртуальними активами. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 6 грудня 2019 року № 361-IX [3] відносить провайдерів послуг, пов'язаних з віртуальними активами, до суб'єктів первинного фінансового моніторингу. Це означає запровадження вимог щодо ідентифікації клієнтів (KYC) та звітування про підозрілі операції, що відповідає рекомендаціям FATF.

Важливим кроком у гармонізації українського законодавства з правом ЄС є орієнтація на регламент MiCA (Markets in Crypto-Assets Regulation), який набрав чинності в Євросоюзі у 2024 році. Як зазначає О. Дмитрик, адаптація до

стандартів MiCA передбачає запровадження ліцензування емітентів токенів, вимог до резервів забезпечення та механізмів захисту прав споживачів [4, с. 84]. Для України, яка є кандидатом на вступ до ЄС, впровадження аналогічних механізмів є необхідною умовою досягнення відповідності *acquis communautaire*. Аналіз чинного законодавства дозволяє виявити низку прогалин: відсутність спеціального реєстру провайдерів послуг з віртуальними активами; нерегульованість питання майнінгу як виду господарської діяльності; відсутність механізму валютного контролю за транскордонними операціями з криптоактивами. Для усунення зазначених недоліків вбачається доцільним прийняття підзаконних нормативних актів Національного банку України та Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, а також внесення відповідних змін до Податкового кодексу України [5, с. 118].

Таким чином, за результатами проведеного дослідження можна зробити такі висновки. По-перше, Україна здійснила перший законодавчий крок у регулюванні ринку віртуальних активів, однак повноцінна правова база ще не сформована. По-друге, чинна нормативно-правова база потребує системного вдосконалення в частині оподаткування, ліцензування та фінансового моніторингу. По-третє, євроінтеграційний курс України зумовлює необхідність поступового впровадження стандартів регламенту MiCA, що забезпечить правову визначеність для учасників ринку та підвищить інвестиційну привабливість вітчизняного фінтех-сектору.

Список використаних джерел

1. Про віртуальні активи : Закон України від 17 лют. 2022 р. № 2074-IX. Відомості Верховної Ради України. 2022. № 27. Ст. 207. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20> (дата звернення: 21.03.2026).

2. Податковий кодекс України : Закон України від 2 груд. 2010 р. № 2755-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 13–14, 15–16, 17. Ст. 112. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 22.03.2026).

3. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 6 груд. 2019 р. № 361-IX. Відомості Верховної Ради України. 2020. № 25. Ст. 171. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20> (дата звернення: 22.03.2026).

4. Дмитрик О.А. Фінансово-правове регулювання цифрових активів: порівняльний аспект. Право та суспільство. 2023. № 4. С. 75–89. URL: https://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2023/4_2023/12.pdf (дата звернення: 21.03.2026).

5. Кучерявенко М. П. Курс податкового права : у 6 т. Т. 2 : Введення в теорію податкового права. Харків : Легас, 2004. 600 с. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/1022> (дата звернення: 20.03.2026).

Юлія РУДЕНКО,
здобувач групи ФБ 23-1,
Державний податковий університет
Науковий керівник: **Любов КАСЬЯНЕНКО,**
доктор юридичних наук, професор,
Державний податковий університет

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО ПРАВА УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

У ХХІ столітті цифровізація стала не просто технологічним трендом, а ключовим чинником трансформації держави, економіки та права. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, електронного урядування, фінансових технологій (fintech), безготівкових розрахунків та віртуальних активів суттєво змінює механізми формування, розподілу й використання публічних фінансів. У цих умовах фінансове право України потребує глибокої модернізації, оскільки традиційні інструменти не завжди відповідають викликам

цифрової економіки. Цифровізація відкриває нові можливості для підвищення прозорості бюджетного процесу, ефективності податкового адміністрування, спрощення доступу до фінансових послуг та мінімізації корупційних ризиків. Водночас вона породжує низку складних правових проблем: захист персональних даних, кібербезпека у фінансовій сфері, правовий статус цифрових активів, регулювання електронних платіжних систем і платформ, а також забезпечення балансу між інноваціями та фінансовою стабільністю держави.

Для України, яка перебуває в умовах воєнного стану і водночас реалізує курс на європейську інтеграцію, цифрова трансформація фінансової системи набуває стратегічного значення. Вона виступає інструментом підвищення стійкості державних фінансів, адаптації національного законодавства до стандартів Європейського Союзу та формування сучасної моделі публічного управління. Проте українська держава активно формує сприятливі умови для розвитку фінансової системи та національної економіки шляхом упровадження інноваційних цифрових технологій. Такий підхід відповідає сучасним тенденціям розвитку економічно розвинених країн, які вже інтегрували цифрові рішення у ключові сфери суспільного життя або перебувають на завершальному етапі їх впровадження. Водночас, попри досягнутий прогрес, державам-членам необхідно докласти додаткових зусиль для реалізації стратегічних цілей до 2030 року, визначених у межах ініціативи «Європейське десятиліття цифрових технологій» (Europe's Digital Decade: digital targets for 2030) [1].

Цифрова трансформація фінансової сфери суттєво змінює механізми правового впливу на суспільні відносини, зумовлюючи появу нових інструментів і підходів до регулювання. У цьому контексті можна виокремити низку ключових тенденцій розвитку фінансового права:

1. Поєднання правових механізмів із технічними інструментами регулювання. Активне впровадження цифрових технологій прискорює не лише передачу, а й автоматизовану обробку інформації. Сучасні цифрові системи здатні аналізувати значні масиви даних, здійснювати їх зіставлення та виявляти порушення встановлених вимог. Показовим прикладом є система

адміністрування податку на додану вартість, яка акумулює інформацію про платників ПДВ і дозволяє відстежувати сплату податку на всіх етапах постачання товарів, виконання робіт і надання послуг.

Поширеним став термін «фінансові технології», що використовується як для позначення сукупності цифрових інструментів надання фінансових послуг, так і окремої галузі, пов'язаної з їх розробкою та впровадженням. Зокрема, під час реєстрації платнику ПДВ присвоюється індивідуальний податковий номер, який використовується у процесі адміністрування податку та є унікальним в межах інформаційного простору України до моменту анулювання відповідної реєстрації [2]. Запровадження фінансових технологій спрямоване на забезпечення дотримання законодавства учасниками фінансового ринку, спрощення інформаційного обміну, автоматизацію аналізу облікових і звітних даних щодо операцій із коштами та майном. У цілому це підвищує ефективність традиційних способів правового регулювання у фінансовій сфері.

2. Трансформація «майнового змісту» фінансових правовідносин.

Традиційно майновий аспект фінансово-правового регулювання спрямований на забезпечення стабільності фінансової діяльності держави. Однак зміни економічного базису зумовили розширення кола об'єктів регулювання та поширення владних приписів на нові сфери суспільних відносин. Як обґрунтовано зазначає Н. Кузнєцова, сучасне розуміння майна охоплює не лише матеріальні об'єкти, а й електронно-цифрові дані, що не мають уречевленої форми [3]. У 2023 році в національному правовому полі було розширено підходи до визначення об'єктів цивільних прав та врегульовано питання обігу цифрового контенту і цифрових послуг. У цивільному законодавстві закріплено категорію «цифрова річ» як нематеріальне благо, що існує виключно в цифровому середовищі та має майнову цінність. До таких об'єктів віднесено віртуальні активи, цифровий контент та інші подібні явища. Цифрові фінансові активи виступають окремим різновидом зазначених об'єктів і водночас набувають ознак фінансових інструментів, що зумовлює необхідність встановлення для них спеціального правового режиму. Їх обіг регулюється комплексом нормативних

механізмів, а функції нагляду здійснює центральний банк держави, що демонструє поширення інструментарію фінансового права на новітні сегменти цифрового фінансового ринку.

3. *Посилення диспозитивності у фінансово-правовому регулюванні.* Упровадження цифрових технологій розширює можливості вибору способів реалізації прав та виконання обов'язків у межах фінансових правовідносин. Зокрема, у податковій сфері платники податків і податкові агенти зобов'язані подавати декларації та інші документи, проте мають право обирати форму їх подання — у паперовому або електронному вигляді (п.п. «в» п. 176.2 Податкового кодексу України [4]). Це свідчить про поєднання імперативного характеру приписів із елементами диспозитивності.

4. *Модифікація способів правового регулювання фінансових правовідносин.* Держава покладає на учасників фінансових відносин нові обов'язки, пов'язані з використанням цифрових інструментів. Зокрема, банки зобов'язані забезпечувати регулятору доступ до своїх інформаційних систем і надавати необхідні документи та дані, у тому числі шляхом віддаленого електронного доступу. Обмін інформацією під час перевірок здійснюється переважно в електронній формі. Особливо помітним є вплив цифровізації на податкові правовідносини, де окремі етапи адміністрування переведено в цифровий формат. Це підвищує ефективність процедур і взаємодії з платниками податків, водночас вимагаючи суворого дотримання законодавчо визначених правил.

Отже, цифровізація фінансової сфери закономірно оновлює фінансово-правове регулювання, змінює підходи до об'єктів правовідносин, механізми реалізації прав і обов'язків та інтегрує технології у систему фінансового контролю. Ефективність цих процесів залежить від узгодженості та правової визначеності норм, балансу публічних і приватних інтересів і відповідності європейським стандартам. Комплексний науково обґрунтований підхід дозволить перетворити цифровізацію на чинник зміцнення фінансової стабільності та правопорядку в Україні.

Список використаних джерел

1. Europe's Digital Decade: digital targets for 2030. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decade-digital-targets-2030_en (viewed on 24.03.2026)
2. Реєстрація платника ПДВ. *Портал Дія*. URL: <https://guide.diiia.gov.ua/view/reiestratsiia-platnyka-podatku-na-dodanu-vartist-> (дата звернення: 24.03.2026)
3. Кузнецова Н. Нетипові об'єкти права власності в контексті статті 1 першого Протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. *Право України*. 2016. № 1. С. 34–40.
4. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. Дата оновлення: 17.12.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 24.03.2026).

Софія САМГОРОДСЬКА,
Аліна ЛИПНИЦЬКА,
 здобувачі групи ПМПД-25-1,
 Державний податковий університет
 Науковий керівник: **Вікторія ЛЮБАВІНА,**
 кандидат юридичних наук,
 Державний податковий університет

КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ЕВОЛЮЦІЇ ФІШИНГОВИХ АТАК У БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ

Розвиток цифрових технологій суттєво змінив спосіб користування фінансовими послугами. Сьогодні більшість банківських операцій здійснюється через інтернет-банкінг, мобільні застосунки або інші дистанційні сервіси. Це значно спростило доступ до фінансових послуг як для клієнтів, так і для банківських установ. Водночас разом із цими змінами з'явилися нові ризики, пов'язані з безпекою даних і фінансових операцій. Одним із найпоширеніших

явищ у цій сфері стали фішингові атаки, під час яких зловмисники намагаються отримати конфіденційну інформацію користувачів шляхом обману або використання довіри до банківських установ. Саме тому дослідження розвитку таких атак у банківській сфері є важливим з точки зору кримінології та практики протидії кіберзлочинності.

У сучасних умовах проблема фішингових атак розглядається не лише як технічна, а ще й як кримінологічна та правова проблема. Це пов'язано з тим, що такі правопорушення мають складну структуру, включають організовані групи, транснаціональний характер та використовують соціальну інженерію як основний інструмент впливу на потерпілих. В українському законодавстві відповідальність за подібні дії може наставати, зокрема, як за шахрайство, незаконне втручання в роботу інформаційних систем передбачені Кримінальним кодексом України [1, с. 178]. Водночас на практиці кваліфікація таких діянь часто є складною, оскільки фішинг поєднує елементи кількох злочинів.

Перші прояви фішингових атак у банківській сфері з'явилися ще на початку активного розвитку інтернет-банкінгу. Спочатку вони мали досить простий характер, а саме користувачам надсилалися електронні листи з підробленими повідомленнями від банків, у яких пропонувалося перейти за посиланням та ввести персональні дані. З часом такі схеми стали значно складнішими. Сучасні фішингові атаки часто використовують підроблені сайти, мобільні повідомлення, рекламу в соціальних мережах та навіть телефонні дзвінки, під час яких зловмисники представляються працівниками банку. Дослідники відзначають, що розвиток фішингу відбувається паралельно з розвитком цифрових фінансових технологій, а також зі змінами поведінки користувачів у мережі [2, с. 41].

Кримінологічний аналіз показує, що фішингові атаки мають кілька характерних рис. По-перше, вони базуються на використанні психологічних факторів, а саме злочинці створюють ситуації терміновості або страху, наприклад повідомляють про нібито блокування картки чи підозрілу операцію. По-друге, значну роль відіграє масовість, одне фішингове повідомлення може

бути розіслане тисячам потенційних жертв, і навіть невеликий відсоток успішних атак приносить значний фінансовий результат. По-третє, фішинг часто є частиною організованої злочинної діяльності, де кожен учасник виконує окрему функцію, наприклад створення підроблених сайтів, розсилку повідомлень або переведення викрадених коштів [3, с. 66].

У науковій літературі різних країн підходи до аналізу фішингових атак дещо відрізняються. Наприклад, європейські дослідники приділяють значну увагу транснаціональному характеру кіберзлочинності. У звітах правоохоронних органів Європейського Союзу підкреслюється, що фішингові кампанії часто організовуються міжнародними мережами, які діють у кількох юрисдикціях одночасно [4, с. 18]. У свою чергу, американські науковці більше зосереджуються на ролі соціальної інженерії та поведінкових особливостей користувачів, які стають ключовим фактором успішності таких атак.

В Україні проблема фішингових атак у банківській сфері стала особливо актуальною після активного розвитку безготівкових розрахунків і мобільного банкінгу. За даними Національного банку України, значна частина кіберінцидентів у фінансовій сфері пов'язана саме з соціальною інженерією та фішинговими схемами [2, с. 39]. Це свідчить про те, що злочинці активно використовують довіру користувачів до банківських установ і державних сервісів.

Окрему увагу в кримінологічному аналізі слід приділити еволюції методів фішингу. На ранніх етапах як вже було згадано раніше, переважали електронні листи з підробленими повідомленнями. Потім поступово почали використовуватися фальшиві вебсайти банків, які практично повністю копіювали офіційні ресурси. На сучасному етапі спостерігається поєднання кількох каналів впливу на жертву, наприклад одночасне використання телефонних дзвінків, повідомлень у месенджерах і реклами в соціальних мережах. Така модель значно підвищує ефективність шахрайських схем, оскільки створює у потерпілого враження офіційності інформації і викликає більший рівень довіри.

З точки зору кримінології важливим є також питання причин поширення фішингових атак. Серед основних факторів дослідники називають високий рівень цифровізації фінансових послуг, недостатній рівень обізнаності користувачів щодо кібербезпеки, а також відносну простоту організації таких атак у порівнянні з традиційними видами шахрайства [5, с. 112]. Крім того, значну роль відіграє швидкість розвитку технологій, яка іноді випереджає можливості правового регулювання та діяльності правоохоронних органів.

Аналізуючи еволюцію фішингових атак, можна зробити висновок, що вони поступово переходять від простих схем до більш складних і технологічно розвинених форм. При цьому основною метою злочинців залишається отримання фінансової вигоди шляхом обману користувачів та використання їхніх персональних даних. У перспективі можна очікувати подальшого ускладнення таких атак, зокрема із застосуванням штучного інтелекту, автоматизованих систем створення підроблених повідомлень та інших сучасних технологій.

Отже, фішинг є одним із найпоширеніших видів кіберзлочинності у фінансовій сфері, а ефективна боротьба з ним потребує комплексного підходу, який включає правове регулювання, підвищення рівня кіберграмотності населення та міжнародну співпрацю правоохоронних органів.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. Дата оновлення: 17.07.2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 25.03.2026).

2. Звіт про фінансову стабільність. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/report> (дата звернення: 25.03.2026).

3. Majid Yar, Kevin F. Steinmetz. *Cybercrime and society: посібник*. 3rd ed. Location : Publisher Name, 2019. 368 p. URL: https://books.google.com.ua/books?id=_nN7DwAAQBAJ&printsec=front

cover&hl=ru&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false date of access: 25.03.2026).

4. Internet Organised Crime Threat Assessment (IOCTA) — Strategic, policy and tactical updates on the fight against cybercrime | Europol. *Europol*. URL: <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/iocta-report> (date of access: 25.03.2026).

5. Wall D.S. *Cybercrime: the transformation of crime in the information age*. CAMBRIDGE: POLITY PRESS.

Валерія СОЛОВЙОВА,
здобувач групи МПБ 24-1,
Державний податковий університет
Науковий керівник: **Любов КАСЬЯНЕНКО,**
доктор юридичних наук, професор,
Державний податковий університет

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ВАЛЮТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Валютне регулювання є важливою складовою фінансової політики держави, оскільки воно забезпечує контроль за обігом валютних цінностей, стабільність національної валюти та належне функціонування зовнішньоекономічних відносин. У сучасних умовах, коли Україна активно взаємодіє з міжнародними ринками, роль ефективного валютного регулювання значно зростає. Разом із цим збільшується і кількість валютних операцій, що підвищує ризик порушень у цій сфері. Такі правопорушення виникають у процесі здійснення операцій з іноземною валютою, у міжнародних розрахунках, а також під час переміщення валютних цінностей через митний кордон України. Вони можуть призводити до фінансових втрат, зменшення надходжень до бюджету та послаблення економічної безпеки держави.

Правове регулювання валютних відносин в Україні здійснюється на основі Закону України «Про валюту і валютні операції» [1], який закріплює

основні принципи свободи валютних операцій, визначає повноваження органів валютного нагляду та встановлює загальні засади відповідальності за порушення валютного законодавства. Важливу роль у цій сфері відіграє також Кодекс України про адміністративні правопорушення [2] та Кримінальний кодекс України, які передбачають відповідальність за окремі види правопорушень [3].

Правопорушення у сфері валютного регулювання - це будь-які дії чи бездіяльність осіб, валютних правовідносин, які не дотримуються встановлених правил роботи з валютою. Вони відрізняються такими ознаками, як суспільна шкідливість, протиправність, наявність вини за те, що за них передбачена відповідальність. Об'єктом таких правопорушень є суспільні відносини у сфері валютного обігу, а предметом - валютні цінності, серед яких іноземна та національна валюта, банківські метали, платіжні документи й інші фінансові інструменти. Найпоширенішими є порушення порядку здійснення валютних операцій, зокрема проведення операцій без дозволу або з відхиленням від правил. До цієї категорії належить також незаконний обмін іноземної валюти та її використання як засобу платежу всупереч законодавству. Значна частина правопорушень стосується порушення строків розрахунків у зовнішньоекономічній діяльності, пов'язаних з несвоєчасним поверненням валютної виручки або невиконанням імпорتنих зобов'язань.

Окрему групу становлять порушення правил валютного нагляду. Йдеться про неподання або подання недостовірної інформації про валютні операції, приховування доходів у іноземній валюті, а також недотримання контролю уповноваженими банками та іншими фінансовими установами. Поширені також випадки незаконного відкриття рахунків за кордоном та порушення правил переміщення валютних цінностей через митний кордон.

Найсерйозніші порушення у валютній сфері передбачають кримінальну відповідальність і включають дії, що завдають істотної шкоди фінансовій системі держави. Такі правопорушення регулюються Кримінальним кодексом України, який встановлює відповідальність за найбільш небезпечні діяння у цій сфері [3]. До них належать умисне неповернення валютної виручки, незаконне

відкриття чи використання рахунків за кордоном, а також валютна контрабанда, відмивання коштів і махінації в особливо великих розмірах. Такі порушення тягнуть за собою суворі санкції, зокрема значні штрафи, обмеження чи позбавлення волі, конфіскацію валютних цінностей, і підбивають довіру до банківської системи.

За правопорушення у сфері валютного регулювання настає і фінансова відповідальність, яка реалізується через систему штрафів, обмеження чи зупинення проведення валютних операцій, а також анулювання ліцензій. Застосування таких заходів має на меті забезпечення валютної дисципліни та запобігання вчиненню правопорушень. Адміністративна відповідальність застосовується до фізичних та посадових осіб за порушення встановлених правил здійснення валютних операцій. Вона передбачає накладення штрафів та інші заходи адміністративного впливу.

Попри оновлення валютного законодавства, його сучасне регулювання має низку проблем, таких як складна нормативна база, слабкий контроль операцій, значна тіньова діяльність і помилки у практиці застосування законів. На шляху до вступу в ЄС критично важливо привести законодавство у відповідність до європейських стандартів. Це передбачено Угодою про асоціацію між Україною та ЄС, яка спрямована на поступову інтеграцію України до європейського економічного простору та впровадження сучасних стандартів валютного регулювання і фінансового контролю [4].

Підвищення ефективності боротьби з валютними правопорушеннями потребує комплексного підходу до регулювання цієї сфери. Основним елементом є посилений нагляд з боку Національного банку України, який, відповідно до ст. 11 Закону України «Про валюту і валютні операції», здійснює контроль за дотриманням законодавства та має повноваження зупиняти або коригувати операції, що не відповідають встановленим вимогам [5]. Важливо також впроваджувати цифрові інструменти для автоматизованого моніторингу транзакцій, що дозволить вчасно виявляти ризики та мінімізувати обсяги

нелегального капіталу. Крім того, підвищення правової грамотності учасників ринку сприяє зміцненню фінансової стабільності держави.

Підсумовуючи вищесказане, варто зазначити, що правопорушення у сфері валютного регулювання є складним правовим явищем, що охоплює широкий спектр протиправних діянь та становить загрозу економічній стабільності держави. Ефективна система юридичної відповідальності та належний рівень державного контролю є ключовими чинниками забезпечення законності у валютних відносинах та зміцнення фінансової безпеки України.

Список використаних джерел

1. Про валюту і валютні операції : Закон України від 21.06.2018 № 2473-VIII. Дата оновлення: 01.01.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2473-19> (дата звернення: 24.03.2026).

2. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-X. Дата оновлення: 11.12.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 24.03.2026).

3. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. Дата оновлення: 17.06.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 24.03.2026).

4. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення: 31.03.2026).

5. Шелест Ю. Порухення валютного законодавства: які ризики та відповідальність. Biz.LIGAZAKON. URL:

https://biz.ligazakon.net/aktualno/14507_porushennya-valyutnogo-zakonodavstva-yak-riziki-ta-vidpovdalnst- (дата звернення: 31.03.2026)

Ольга ОСИКА,
здобувач групи ПБС-25-1,
Державний податковий університет
Науковий керівник: Тетяна МАЦЕЛИК,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри фінансового та податкового права
Державний податковий університет

ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В ПУБЛІЧНІЙ СЛУЖБІ: ЕФЕКТИВНІСТЬ СУЧАСНИХ ПРЕВЕНТИВНИХ МЕХАНІЗМІВ

Запобігання корупції в публічній службі є однією з найактуальніших проблем сучасного публічного управління. Корупційні прояви підривають довіру громадян до державних інституцій, гальмують економічний розвиток країни та створюють перешкоди для ефективного функціонування публічного управління. Особливої актуальності ця тема набула в умовах воєнного стану, коли ефективний розподіл ресурсів та прозорість мобілізаційних і гуманітарних процесів стали питаннями життя і смерті. Також особливої ваги ця проблема набуває в умовах європейської інтеграції України, адже боротьба з корупцією є однією з ключових вимог Європейського Союзу та міжнародних організацій. У зв'язку з цим формування ефективної системи запобігання корупції у сфері публічної служби стало одним із пріоритетних напрямів державної політики.

Метою дослідження є аналіз сучасних механізмів запобігання корупції у публічній службі та оцінка їх ефективності в умовах реформування системи публічного управління в Україні.

Основою антикорупційної системи в Україні є Закон України «Про запобігання корупції», який запровадив систему фінансового контролю за публічними службовцями [1, ст.1151]. Одним із головних інструментів цього контролю стало електронне декларування майна та доходів. Завдяки цьому механізму державні службовці зобов'язані відкрито показувати інформацію про свої активи, що робить їхню діяльність більш прозорою для суспільства. Важливу роль відіграє Єдиний державний реєстр декларацій, у якому

зберігається вся інформація про майно та доходи посадовців. Це дає можливість громадянам, журналістам та антикорупційним організаціям порівнювати офіційні доходи службовців із їхнім реальним способом життя та виявляти можливі порушення. Також варто зазначити, що законодавчі зміни, ухвалені у 2025 році, уточнили міру відповідальності за помилки у деклараціях. Завдяки цьому правоохоронні органи можуть більше уваги приділяти серйозним випадкам незаконного збагачення або приховування значних активів, а не витратити ресурси на незначні неточності в документах.

Однак фінансовий контроль-це лише частина превентивної роботи. Не менш важливим є механізм управління конфліктом інтересів. Сучасна публічна служба вимагає від чиновника не просто виконання функцій, а повної відсутності приватного інтересу в державних справах. Створення спеціальних підрозділів з питань запобігання корупції всередині кожного міністерства чи відомства мало на меті створити внутрішній фільтр, який би зупиняв сумнівні рішення ще на етапі їх підготовки. Ефективність таких підрозділів прямо залежить від їхньої незалежності від керівництва органу, що залишається однією з проблемних зон українського врядування.

Значну роль у системі запобігання корупції відіграють спеціально уповноважені антикорупційні органи, зокрема Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) та Вищий антикорупційний суд [3,ст.4].НАЗК здійснює контроль за дотриманням антикорупційного законодавства, перевіряє декларації посадових осіб, контролює фінансування політичних партій та забезпечує формування державної антикорупційної політики.

Важливим елементом сучасної системи запобігання корупції є інститут викривачів [2]. Його сутність полягає у створенні механізму, який дозволяє виявляти корупційні правопорушення безпосередньо всередині органів влади та установ, формуючи своєрідну внутрішню протидію корупційним практикам. Закон України «Про запобігання корупції» (ст. 53³, ст.53⁴, ст.53⁷) передбачає низку гарантій для осіб, які повідомляють про такі правопорушення, зокрема

забезпечення конфіденційності, захист від переслідування чи звільнення, а також можливість отримання грошової винагороди. Запровадження цих гарантій є важливим кроком у розвитку антикорупційної політики держави. Водночас ефективність цього механізму значною мірою залежить від подолання соціокультурних бар'єрів, адже суспільство поступово формує нове розуміння ролі викривачів, відходячи від сприйняття їх як «інформаторів» до усвідомлення їхньої діяльності як прояву громадянської відповідальності.

Окремої уваги заслуговує реформування контролю у специфічних сферах, які стали критичними під час війни-це робота військово-лікарських комісій (ВЛК) та медико-соціальних експертних комісій (МСЕК). Законодавчі зміни 2025 року, які включили членів цих комісій до переліку суб'єктів декларування, стали вимушеною, але ефективною відповіддю на системні зловживання. Це продемонструвало здатність антикорупційного законодавства швидко адаптуватися до нових видів корупційних ризиків, що виникають у суспільстві.

Цифровізація виявилася одним із найефективніших способів боротьби з корупцією на побутовому та середньому рівні. Платформи на кшталт «Дії» та система електронних закупівель Prozorro мінімізують людський фактор у процесах, де раніше вирішальну роль відігравав чиновник [4, с. 69]. Коли алгоритм самостійно перевіряє право на послугу або визначає переможця тендеру за найнижчою ціною, можливості для корупційних схем практично зникають. Саме тому подальше розширення цифрових сервісів є ключовим кроком у профілактиці корупції, бо воно усуває її причини, а не лише наслідки.

Підсумовуючи аналіз ефективності сучасних механізмів запобігання корупції, можна стверджувати, що Україна побудувала одну з найпотужніших антикорупційних інфраструктур у Східній Європі. Поєднання жорсткого фінансового моніторингу, роботи спеціалізованих антикорупційних органів (НАБУ, САП) та Вищого антикорупційного суду сформувало систему, у якій корупційні правопорушення дедалі частіше отримують реальне покарання. Кожен вирок ВАКС і кожна конфіскація необґрунтованих активів мають

потужний превентивний ефект, адже практичне покарання стримує корупцію значно ефективніше, ніж будь-які теоретичні роз'яснення.

Втім, для досягнення остаточної перемоги над корупцією необхідно зосередитися на трьох напрямках. По-перше, це повна автоматизація перевірки декларацій за допомогою штучного інтелекту, що усуне людський фактор навіть з процесу контролю. По-друге, це завершення судової реформи, адже без чесного суду на місцях антикорупційні зусилля у центрі втрачають сенс. І по-третє, важливим є формування нової культури публічної служби, у якій доброчесність сприймається не лише як законодавча вимога, а як внутрішня цінність кожного службовця. Попри те, що сучасні антикорупційні механізми демонструють високу ефективність, вони залишаються лише інструментами, результативність яких залежить від позиції суспільства та його нетерпимості до зловживань владою.

Список використаних джерел

1. Yaniuk N. V. Запобігання корупції на публічній службі: правове регулювання в Україні та досвід країн європейського союзу. *Modern researches: progress of the legislation of Ukraine and experience of the European Union*. 2020. С. 1144–1162. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-43-3/2.30>
2. Про затвердження Положення про впровадження в Державній архівній службі України, установах, що належать до сфери її управління, механізмів заохочення та формування культури повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції»: Наказ М-ва юстиції України від 04.02.2026 № 292/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0170-26#Text>
3. Комашко В. В., Кравченко С. О. Запобігання корупції як пріоритетний напрямок антикорупційної політики в Україні. Нац. ін-т стратег. дослідж., 2025. URL: <https://doi.org/10.53679/niss-analytrep.2025.05>
4. Цимбаленко Я. Ю., Карпенко О. В. Цифрові інструменти запобігання корупції. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*. 2023. № 2. С. 68–73. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.2.68>

Богдан ПРИСТУПА,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Національна академія статистики, обліку та аудиту
Науковий керівник: Людмила ШАПЕНКО,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри права та публічного управління
Національна академія статистики, обліку та аудиту

ОСВІТА ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ В УМОВАХ ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ

Актуальність теми національного спротиву в Україні суттєво зросла після початку повномасштабної збройної агресії Російської Федерації у 2022 році, що обумовило необхідність системного залучення населення до оборони держави та формування відповідної культури безпеки. Закон України «Про основи національного спротиву» від 16 липня 2021 року № 1702-IX визначає національний спротив як комплекс заходів, що організовуються і здійснюються з метою сприяння обороні України шляхом максимально широкого залучення громадян до забезпечення воєнної безпеки [1]. Водночас реалізація цього підходу не може відбуватися із порушенням фундаментальних прав людини, гарантованих Конституцією України, зокрема статтями 3, 21, 22 та 64 [2], які закріплюють пріоритет прав і свобод людини, їх невідчужуваність та недопустимість їх скасування навіть в умовах воєнного стану, за винятком чітко визначених законом обмежень. Саме тому освіта виступає ключовим інструментом, який забезпечує баланс між необхідністю підготовки громадян до спротиву та дотриманням демократичних принципів.

Відповідно до Закону України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII, освіта має на меті всебічний розвиток людини, виховання відповідального громадянина та формування поваги до прав і свобод інших осіб [3], що безпосередньо корелює з ідеєю національного спротиву як усвідомленої, а не примусової участі громадян у захисті держави. У практичній площині це реалізується через впровадження освітніх компонентів, спрямованих на

підвищення рівня обізнаності щодо безпеки, прав людини та громадянської відповідальності, зокрема через навчальний предмет «Захист України», оновлений у 2022–2023 роках із врахуванням досвіду війни [4]. За даними Міністерства освіти і науки України, зміст цього предмета був адаптований для включення елементів домедичної допомоги, мінної безпеки та основ цивільного захисту, що відповідає реальним викликам, з якими стикається населення під час збройного конфлікту, і водночас не суперечить міжнародним стандартам у сфері освіти та прав людини.

Важливим аспектом є те, що освітній процес у сфері національного спротиву має ґрунтуватися на принципі добровільності та недискримінації, що прямо впливає зі статті 24 Конституції України [2] та положень міжнародних актів, зокрема Загальної декларації прав людини 1948 року [5], які закріплюють рівність усіх людей у правах і заборону будь-яких форм примусу, що не відповідають закону. Це означає, що підготовка до національного спротиву не може набувати ознак мілітаризації освіти або примусового залучення учнів до військової діяльності, оскільки це суперечило б як національному законодавству, так і міжнародним стандартам захисту прав дитини, зокрема Конвенції ООН про права дитини 1989 року [6], яка прямо вимагає забезпечення найкращих інтересів дитини у всіх сферах державної політики. У цьому контексті освітній процес повинен бути спрямований не на формування виключно військових навичок, а на розвиток критичного мислення, правової обізнаності та здатності до відповідального прийняття рішень у кризових умовах, що дозволяє громадянам діяти в межах правового поля навіть у ситуаціях загрози. Важливу роль відіграють також підходи, закріплені у міжнародних рекомендаціях щодо освіти в умовах конфлікту, які наголошують на необхідності забезпечення безпечного освітнього середовища.

Реальним прикладом балансування між безпекою та правами людини є впровадження програм з мінної безпеки у школах України у 2022–2025 роках за підтримки міжнародних організацій, зокрема ЮНІСЕФ та Державної служби України з надзвичайних ситуацій. Ці програми спрямовані на інформування

дітей про ризики вибухонебезпечних предметів, правила поведінки у разі їх виявлення та алгоритми дій у небезпечних ситуаціях, що відповідає державній освітній політиці у сфері безпеки [4]. Іншим показовим кейсом є розвиток системи національно-патріотичного виховання, яка передбачає формування громадянської ідентичності та поваги до Конституції України через освітні механізми, що узгоджується з принципами демократичної держави.

Окремої уваги заслуговує питання правових обмежень в умовах воєнного стану, який введений в Україні у 2022 році. Відповідно до статті 64 Конституції України, в умовах воєнного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод, однак вони повинні бути пропорційними, обґрунтованими та тимчасовими [2]. У сфері освіти це проявляється, зокрема, у зміні форм навчання, але не повинно призводити до системного порушення права на освіту, гарантованого статтею 53 Конституції України [2] та міжнародними актами у сфері прав людини [5].

Таким чином, освіта в умовах реалізації політики національного спротиву виконує подвійну функцію: з одного боку, вона сприяє підготовці громадян до участі у захисті держави, а з іншого – виступає гарантом дотримання прав людини та демократичних цінностей. Баланс між цими складовими досягається через правове регулювання, орієнтацію на міжнародні стандарти, добровільність участі та пріоритет людиноцентричного підходу. У сучасних умовах саме освітня система формує модель громадянина, який здатний до спротиву не лише фізично, але й правово, інформаційно та морально, що відповідає як потребам національної безпеки, так і принципам демократичної держави.

Список використаних джерел

1. Про основи національного спротиву : Закон України від 16.07.2021 № 1702-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20> (дата звернення: 08.04.2026).
2. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 08.04.2026).

3. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 08.04.2026).

4. Міністерство освіти і науки України. Оновлення змісту предмета «Захист України» (2022–2023). URL: <https://mon.gov.ua> (дата звернення: 08.04.2026).

5. Загальна декларація прав людини : прийнята і проголошена резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 10.12.1948.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 08.04.2026).

6. Конвенція про права дитини : Міжнародний документ від 20.11.1989.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021 (дата звернення: 08.04.2026).